

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 19

19—20 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 19 maj.

Sid.

Svar på interpellation av herr Norling om hjälp åt av Emåns översvämning drabbade markägare m. m. 5

Lördagen den 20 maj.

Anslag till Stockholms högskola	7
Anslag till de allmänna läroverken m. m.	9
Folkskollärares lönegradsplacering vid tjänstgöring i högre skolor	11
Anslag till fångvården m. m.	12
Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. . .	23
Folktandvårdens organisation m. m.	40
Avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.	56
Ändring i uppbördsförordningen	63
Reglering av arbetstiden vid flottning m. m.	69
Översyn av lagen om folkpensionering	77
Bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m. . .	82
Semester åt företagare inom jordbruket m. m.	83
Vidgad användning av inhemskt vedbränsle	87
Uppförande av en wallboardfabrik i Mora	92
Revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal	94
Snabbare publicering av kamrarnas debatter	111

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Fredagen den 19 maj.

Bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om engångsunderstöd till tapetseraren Elis Haglunds änka Anna Haglund 6

Lördagen den 20 maj.		Sid.
Statsutskottets memorial nr 171, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden		7
Särskilda utskottets memorial nr 2, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden		7
Statsutskottets utlåtande nr 158, ang. vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde		7
— nr 159, ang. anslag till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.		7
— nr 160, ang. anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.		9
— nr 161, ang. anslag till farmaceutiska institutet		11
— nr 162, ang. statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.		11
— nr 163, ang. extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor		11
— nr 164, ang. vissa anslag till fångvården m. m.		12
— nr 165, ang. anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.		23
— nr 166, ang. ändringar i fuktandvårdens organisation m. m.		40
— nr 167, ang. tilläggsstat II till riksstaten		55
Jordbruksutskottets utlåtande nr 43, ang. seminverksamhet bland nötkreatur m. m.		55
— nr 44, ang. reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk		55
Bankoutskottets utlåtande nr 15, ang. teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m.		55
— nr 18, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.		55
Statsutskottets utlåtande nr 155, ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m.		56
— nr 168, ang. ändringar i reglementet för pensionering av vissa icke-statliga befattningshavare m. m.		63
— nr 169, ang. förhöjd pension åt f. d. konsulenten Jöns Nilsson		63
— nr 170, ang. understöd till arbetaren J. A. Forsberg		63
Bevillningsutskottets betänkande nr 55, ang. ändring i uppbördsförordningen		63
Andra lagutskottets utlåtande nr 42, ang. ändring i lagen om arbetstidens begränsning, m. m.		69
Bevillningsutskottets betänkande nr 54, ang. särskild skatt på exportens devalveringsvinster		77
Andra lagutskottets utlåtande nr 40, ang. översyn av bestämmelserna i lagen om folkpensionering		77
— nr 41, ang. avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.		82
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 29, ang. semester åt företagare inom jordbruket m. m.		83
— nr 31, ang. vidgad användning av inhemskt vedbränsle		87
Jordbruksutskottets utlåtande nr 34, ang. inrättande av ett fiskets forskningsråd		92

	Sid.
Jordbruksutskottets utlåtande nr 35, ang. lån till hushållningssällskapen för inköp av gårdar att drivas som ekonomiska demonstrationsjordbruk	92
— nr 36, ang. formerna för samarbete mellan hushållningssällskap och landsting	92
— nr 37, om ändrade bestämmelser angående val av lantbruksombud	92
— nr 38, ang. utredning rörande organisationen av potatiskontrollen inom landet	92
— nr 39, ang. anskaffande av ett statligt undersökningsfartyg av fiskebåtstyp	92
— nr 40, ang. upplysningsverksamhet på fiskets område	92
— nr 41, ang. förbättring av beståndet av lax i svenska fiskevatten m. m.	92
— nr 42, ang. uppförande av en wallboardfabrik i anslutning till statens sågverk i Mora	92
Utrikesutskottets utlåtande nr 13, ang. revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal	94
Bankoutskottets utlåtande nr 16, ang. bidrag till f. d. materialförvaltaren L. Mårtensson för fortsatt forskning i fråga om riksdagens bondestånd	111
— nr 17, ang. snabbare publicering av kamrarnas debatter	111
Jordbruksutskottets utlåtande nr 45, ang. ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län	112
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 32, ang. ändrade regler för framställande och besvarande av interpellationer och enkla frågor	112

Fredagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 12 in-
nevarande månad.

Anmäldes och godkändes bevil-
ningsutskottets förslag till riksdagens
skrivelse, nr 264, till Konungen i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 237, såvitt propositionen avser för-
slag till förordning angående ändrad
lydelse av 1 § förordningen den 3 maj
1929 (nr 62) om särskild skatt å ben-
sin och motorsprit, m. m.

Om hjälp åt av Emåns översvämning
drabbade markägare m. m.

Herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet STRÄNG, som till-
kännagivit, att han hade för avsikt att
vid detta sammanträde besvara herr Nor-
lings interpellation om hjälp åt av Em-
åns översvämning drabbade markägare
m. m., erhöll ordet och anförde: Herr
talman! Med första kammarens tillstånd
har herr Norling riktat två frågor till
mig. Den första gäller, om jag har för av-
sikt att undersöka, huruvida och i vilken
omfattning hjälp från statens sida kan
lämnas de markägare, som drabbats av
Emåns översvämning i vår. Den andra
gäller, om jag är beredd att vidtaga så-
dana åtgärder, som kunna påskynda
Emåns reglering i de av översvämningen
drabbade områdena.

Den första frågan är enligt min me-
ning för tidigt väckt. Översvämningen
har visserligen otvivelaktigt medfört ska-
dor. Först när skördeutfallet kan över-
blickas, är det emellertid möjligt att be-
döma, om dessa skador äro så stora, att
några särskilda hjälpåtgärder äro mo-
tiverade.

Vad den andra frågan angår, ligger,
som herr Norling själv nämnt i interpel-

lationen, ett förslag till reglering av om-
rådet nu hos vattendomstolen. Avgöran-
det där måste avvaktas, innan vidare åtgärder kunna vidtagas.

Herr NORLING: Herr talman! Jag får
till herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet framföra mitt tack
för att jag erhållit svar på min interpel-
lation.

Även om jag inte kan dela statsrådets
uppfattning, att min första fråga är för
tidigt väckt, kan jag förstå svårigheten
att för dagen ge ett positivt svar på frå-
gan om hjälpåtgärder. Jag uttalar dock
den förhoppningen, att om skördeutfal-
let visar sig bli sådant, att markägarna
drabbas av avsevärda förluster, statsrå-
det då prövar frågan om hjälpåtgärder.

Vad beträffar den andra frågan, så är
det ett gammalt problem för markägarna
i Emådalen. Redan 1896 måste dåvaran-
de markägare med anlitande av upplåna-
de medel själva företaga en upprensning
av ån. År 1904 anlades Finsjö kraftsta-
tion, och i samband därmed ändrades
också vattennivån i Emån. Enligt mark-
ägarnas uppfattning är det den ändrade
vattennivån, som nu förorsakar de svåra
översvämningarna. Medan utredningarna
om reglering av exempelvis Helgeån
och Lyckebyån genomfördes på relativt
kort tid, har utredningen angående Em-
ån pågått i över 30 år, och först nu har
utredningen kommit så långt, att frågan
ligger hos vattendomstol. Markägarnas
önskan är att en reglering av vattenni-
vån kommer till stånd med bidrag från
staten, så att de nu återkommande över-
svämningarna kunna förhindras.

Tolkar jag statsrådets svar riktigt, av-
böjer inte statsrådet att medverka till att
frågan om Emåns reglering föres till
ett positivt resultat.

Överläggningen förklarades härmed
slutad.

Föredros och lades till handlingarna den av bankoutsittet gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om engångsunderstöd till tapetsaren Elis Haglunds änka Anna Haglund.

Föredros och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 516, av herr *Persson, Ivar* m. fl.,
- nr 517, av herr *Näslund* m. fl.,
- nr 518, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 519, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 520, av herr *Isaksson* m. fl., samt
- nr 521, av herr *Werner* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Föredros och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 13, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 158—171, bevillningsutskottets betänkande nr 55, bankoutsittets utlåtanden nr 15—18, andra lagutskottets utlåtande nr 42, jordbruksutskottets utlåtanden nr 43—45, särskilda utskottets me-

morial nr 2 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 32.

Herr TALMANNEN: Beträffande ärendenas ordning på morgondagens föredragningslista hemställer jag, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden skola i här angiven ordning främst uppföras statsutskottets memorial nr 171, särskilda utskottets memorial nr 2, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 158—167, jordbruksutskottets utlåtanden nr 43 och 44, bankoutsittets utlåtanden nr 15 och 18, statsutskottets utlåtanden nr 155 och 168—170, bevillningsutskottets betänkande nr 55 och andra lagutskottets utlåtande nr 42. Övriga ärenden torde uppföras i gängse ordning.

Denna hemställen bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 20 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 171, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av särskilda utskottets memorial nr 2, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs avdelningsvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Avdelningen I.

Anslag till Stockholms högskola.

I denna avdelning hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 165 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 543, I: 446 och II: 544 samt II: 163.

a) godkänna under berörda avdelning införd huvudstat för Stockholms högskola att tillämpas under budgetåret 1950/51;

b) till Bidrag till Stockholms högskola för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 028 600 kronor.

I de likalydande motionerna I: 447, av herr *Bergvall* m. fl., och II: 543, av herr *Larsson* i Stockholm m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 165 dels besluta avskaffa terminsavgifterna för de studerande vid Stockholms högskola från och med budgetåret 1950/51, dels ock anvisa såsom bidrag till Stockholms högskola för budgetåret 1950/51 ett förslagsanslag av 2 335 200 kronor.

Herr BERGVALL: Herr talman! Till sammans med några ledamöter av kammaren har jag väckt en motion, vari yrkas avskaffande av terminsavgifterna vid Stockholms och Göteborgs högskolor — nu gäller det ju närmast Stockholms högskola — och motsvarande höjning av anslagen.

Frågan om avskaffande av dessa terminsavgifter har dryftats åtskilliga gånger i olika sammanhang, bl. a. här i riksdagen. Förekomsten av dessa avgifter vid Stockholms högskola konstituerar en bestämd skillnad mellan högskolan och statsuniversiteten, till avgjort förfång för eleverna vid högskolan, vilka betungas med större utgifter än de kamrater, som ha tillfälle att studera vid statsuniversiteten. Då sakkunniga utredde frågan om upprustning, såsom man brukar säga, av Stockholms högskola, förutsatte de att man redan i första etappen skulle ordna bidragen från staten och Stockholm stads sida på ett sådant sätt, att terminsavgifterna skulle kunna borttagas. Av ekonomiska skäl skedde detta icke. Högskolestyrelsen har av na-

Anslag till Stockholms högskola.

turliga skäl varit alldeles speciellt intresserad av att få ytterligare medel disponibla för den vetenskapliga forskningen och undervisningen och har därför inte i första hand skjutit fram frågan om terminsavgifterna. Men naturligtvis har högskolestyrelsen varit på det klara med önskvärdheten av att terminsavgifterna avskaffas, och det har också inom styrelsen höjts röster för att denna fråga skulle komma i allra första rummet. Från studentkårens sida ha krav rests i det här sammanhanget, även om man inte heller där önskat att anslaget för detta ändamål skulle konkurrera med de andra anslagen.

Det förefaller mig som om vi här röra vid ett problem av stor betydelse, om vi se på den här saken som ett led i arbetet på att skapa sådana ekonomiska förutsättningar för de högre studierna här i landet, att de elever som bedriva sådana studier också kunna rekryteras från samhällsgrupper, som ha det klenare ställt ekonomiskt. Trehundra kronor om året för en fattig student vid Stockholms högskola är icke någon liten utgift utöver alla övriga kostnader. Jag bortser inte från att det i enstaka undantagsfall kan medgivas avgiftsbefrielse för den som har det särskilt illa ställt ekonomiskt. Så mycket som det för närvarande talas — enligt min mening med rätta — om vikten av att taga vara på den stora begåvningsreserv, väl rustad för högre studier, som finnes bland de folklager som inte ha så gott om pengar, tycker jag att detta vid sidan om andra åtgärder, som man vidtager i fråga om kreditgivning o. s. v., är någonting som borde vinna statsmakternas snabba beaktande, speciellt som det inte rör sig om några verkligt betydande belopp — det rör sig om inte fullt 400 000 kronor, av vilket belopp Stockholm stad bidrager med en del.

Jag annoterar givetvis med tacksamhet att utskottet i år skrivit, att det tycker att denna fråga är behjärtansvärd. Utskottet framhåller sålunda önskvärdheten av terminsavgifternas upphörande så snart den ekonomiska situationen det medger och hänvisar till att samma

uttalande gjordes av utskottet i fjol. Jag tycker, herr talman, att de relativt små belopp, som det här är fråga om, inte kunna ha ett sådant inflytande på våra ekonomiska förhållanden, att man inte skulle kunna komma ut med dessa medel, då det gäller ett rättvisekrav, då det gäller att skapa lika möjligheter till högre studier för dem som komma ifrån mera burgna hem och dem som komma från fattiga hem.

Jag vill, herr talman, med den motivering som jag angivit i detta korta anförande hemställa om bifall till den motion, som jag jämte några andra ledamöter avlämnat här i kammaren.

Häri instämde herr *Näsghård*.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Jag medger att herr Bergvall har rätt i att denna fråga har stor betydelse. Utskottet sade redan i fjol att det är önskvärt att denna fråga ordnas så snart den ekonomiska situationen det medger. Nu är väl emellertid inte den ekonomiska situationen bättre i år än vad den var i fjol, och därför är det ganska naturligt att utskottet inte kunnat komma med något positivt förslag när det gäller terminsavgifternas avskaffande. Herr Bergvall säger att beloppet är relativt litet. Men vi ha ju fått pruta på belopp, som inte äro tiondelen så stora som detta. Därför kan jag inte hålla med om att beloppet är relativt litet.

På grund av vad utskottet sade i fjol och vad vi upprepat i år, alltså att den ekonomiska situationen inte tillåter att terminsavgifterna avskaffas, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Bergvall nyss sade angående önskvärdheten av att man får bort dessa avgifter. När statsutskottets andra avdelning gick in på detta problem befanns det att frågan kanske var litet mera vittutseende än vi från början trodde. Det förhåller sig nämligen så att terminsavgifter utgå även vid de statliga högskolorna i viss ut-

sträckning. Exempelvis ha de tekniska högskolorna här i landet terminsavgifter på icke mindre än 200 kronor, alltså en avgift på 400 kronor per år såsom normalavgift. Det förekommer emellertid vid dessa högskolor att de som bli efter i ett par ämnen i en årskurs få gå upp i näst efterföljande årskurs som extra elever, och avgiften är då bestämd till 275 kronor per termin. Det är en ganska stor procent av de tekniska högskolornas studenter, som på så sätt få vidkännas terminsavgifter om sammanlagt 550 kronor om året. Jag skulle vilja uttala den önskan, att Kungl. Maj:t tar upp hela detta problem till behandling såsom en av de mest angelägna uppgifterna och kommer in till riksdagen med förslag om att samtliga avgifter, både vid de statliga högskolorna och vid de numera statsunderstödda fria högskolorna, skola försvinna.

Herr BERGVALL: Herr talman! Det är självfallet att herr Ohlon har rört vid en punkt, där det är önskvärt att få en ändring till stånd. Men om man tänker på universiteten, så äro ju Stockholms och Göteborgs högskolor de som mest likna dessa, och jag är rädd att om man nu omedelbart skulle ge sig in på herr Ohlons linje, skulle man få en bekräftelse på den gamla satsen att det bästa är det godas fiende. Jag tror att man skulle kunna ta detta steg nu, och sedan fortsätta på den fullkomligt riktiga väg som herr Ohlon har antytt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande avdelningen hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föränleddes av bifall till motionen I: 447; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Avdelningarna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs ånyo samt företogs avdelningsvis och punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken.

Avdelningen I.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen II.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 154 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 417 och II: 516,

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1950/51, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föränleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 mars 1950 förordat samt av de beslut riksdagen kunde komma att fatta i fråga om lönerregleringen för övningslärare;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1950/51, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunksbefattning eller ämneslärarinnebefattning;

3. godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föränleddes av ombildningen av

Anslag till de allmänna läroverken m. m. kommunala mellanskolor till samreal-skolor;

5. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 200 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 417, av herr *Arrhén*, och II: 516, av herrar *Ky-ling* och *Nordkvist*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta antingen en höjning med 50 procent av de nuvarande arvoden för bibliotekarierna vid högre allmänna läroverk och likställda läroanstalter eller alternativt att ett av skolöverstyrelsen eller i sista hand ett av statskontoret framlagt förslag till höjning av nu utgående arvoden skulle godtagas.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Inom ramen för detta utskottsutlåtande har jag väckt en motion angående viss höjning av det arvode, som nu utgår till bibliotekarierna vid landets läroverk. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att arvodet skulle höjas med 40 procent, och till och med statskontoret har föreslagit en höjning med 25 procent. Såsom motiv för dessa höjningar har föreburits, att man har mycket svårt för närvarande att finna personer, som villja åtaga sig bibliotekarietjänster vid läroverken.

Nu har statsrådet liksom även utskottet hänvisat till, att Kungl. Maj:t tillsatt 1949 års tjänsteförteckningskommitté i syfte att genomföra en allmän reglering av lönerna vid våra läroverk, ett arbete, som beräknas vara färdigställt till nästa år. Det har jag känt till tidigare, men jag har varit av den meningen, att man skulle kunna verkställa den här lilla justeringen ändå, ty jag vet, hur förhållandena för närvarande te sig ute på fältet. Det är snart sagt ogörligt att i nuvarande läge få innehavare till dessa tjänster. Jag kommer naturligtvis att böja mig för det uttalande, som här göres av utskottet, men jag har inte kunnat underlåta att begagna detta tillfälle att ännu en gång — jag vet inte för vilken gång i ordningen — understryka vikten av, att åtgärder

på löneområdet snarast vidtagas av de statliga myndigheterna.

Det förefaller mig tyvärr ibland, herr talman, som om de organ, vilka här i riksdagen behandla dessa frågor och år efter år skjuta dem ifrån sig, inte hade fullt klart för sig att läget verkligen börjar att bli prekärt. En hel del smärre förslag till förändringar ha under de senaste åren likväl framkommit, och detta föranlett därav att på vissa nyckelområden situationen tett sig särskilt mörk. Det gäller naturligtvis inte denna lilla fråga om bibliotekarierna vid våra läroverk, men det gäller om exempelvis förhållandena vid våra provårsläroverk, en fråga som ju också behandlas i samband med detta utskottsutlåtande. Dit hör också frågan — ehuru den inte är med i detta utlåtande — om avlöningsförhållandena för våra lärarkandidater. Detta är emellertid frågor, som komma att ligga under 1949 års tjänsteförteckningskommittés behandling. Då den frågan är medtagen i det föreliggande utlåtandet, skall jag tillåta mig att säga ett par ord om verkställigheten av 1948 års beslut, när det gäller övningslärarnas inplacering i statens löneväsen.

Det är nog ett allmänt intryck bland alla dem, som bli berörda av de förändringar, som då beslutades, att dessa äro ytterligt otillfredsställande. Det har till och med talats om, att denna lönerogring kommer att verka som en stamping out, då det i framtiden gäller tillgången på övningslärare vid de skolor, som komma att beröras av dessa förändringar. Det blir en löneförsämring vid nyanställning för 65 procent av de lärare, som här komma i fråga, och för flertalet blir det en sänkning med ända till två lönegrader. Sedan skall inte förnekas, att regleringen också innebär vissa förbättringar, men de äro dock icke av den arten, att de uppväga den allmänna försämring, som man inom övningslärarkretsar anser sig ha blivit utsatt för. Det torde på detta område vara en särskilt allvarlig sak.

Över huvud taget synes man bland lärarna i övrigt ha den uppfattningen att man blivit tillbakasett i olika avseenden,

Ang. folkskollärares lönegradsplacering vid tjänstgöring i högre skolor.

bland annat därigenom, att behandlingen av lönefrågorna nu skjutits på framtiden. Visserligen har man, såsom jag i ett tidigare inlägg i en debatt här i kammarerna påpekat, fått löfte om en eventuell löne reglering till 1952, men det är en tidpunkt, som man i lärarkretsar anser ligga för långt fram i tiden. Vad som skall ske måste ske snabbare, om icke äventyrliga följder skola inträffa för lärarekrytningen. Jag har fått det mycket bestämda intrycket, att man hos de generationer, som nu skulle kunna tänkas börja lärarutbildningen, ställer sig avvaktande. Man vill vänta och se, och man hör sig mycket noga för, hur det allmänna utgångsläget är. Vid ett tillfälle för någon tid sedan höll ett undervisningsråd i skolöverstyrelsen på ett sammanträde med lektorernas förening ett anförande, där han uppmanade de närvarande lektorerna, att de skulle stimulera lärjungarna att bli lärare. På denna anmodan från undervisningsrådets sida kom det svaret från ett av vårt lands större läroverkskollegier, att det enda man i detta avseende kan lova är, att man för lärjungarna skall objektivt tala om, hur landet ligger, när det gäller lönefrågorna. Man ansåg sig alltså skyldig att upplysa om, att den, som söker sig till prästbanan efter fem års studier har goda utsikter att nå 31 eller 33 lönegraden, under det att en, som får adjunktskompetens efter lika lång utbildningstid, när endast 26 lönegraden, och att en, som underkastar sig en dubbelt så lång utbildningstid som en prästman eller en adjunkt, kommer i 30 lönegraden, alltså tre lönegrader under den, som kommer en prästman till del i låt vara, vissa gynnsamma lägen.

Det är ju så landet ligger, och när man såväl i småsaker som när det gäller de stora problemens lösning tycker sig iaktta en viss kyla eller brist på intresse från statsmakternas sida, måste man räkna med, att detta kommer att få oundvikliga följder för den framtida utvecklingen, när det gäller lärartillgången över huvud taget.

Det skulle vara mycket mer att säga om detta, och man skulle kunna ge

många ytterligare exempel, men tillfället kanske inte är så lämpligt för detta nu — frågan återkommer.

Jag har emellertid, herr talman, med detta anförande velat understryka vad som här står uttalat i utskottets utlåtande, nämligen att det synes angeläget, att den utredning, som 1949 års tjänsteförteckningskommitté skall utföra och som bl. a. också avser frågorna om arvoden till bibliotekarier och arvoden vid provärläroverk, så snart som möjligt blir slutförd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogos punktvis till avgörande statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. folkskollärares lönegradsplacering vid tjänstgöring i högre skolor.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 185 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att folkskollärare, som med full undervisningsskyldighet tjänstgjorde i högre skolor, finge i enlighet med vad de

Anslag till fångvården m. m.

partementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 mars 1950 förordad kunna vinna extra ordinarie anställning i lönegrad Ce 19 vid högre skola.

Herr OHLÖN: Herr talman! Frågan gäller avlöning av folkskollärare som tjänstgöra vid de högre skolorna.

Läget är nu sådant att man kan säga att de folkskollärare, som äro villiga att ta tjänst vid de högre skolorna, utgöra dessa skolors sista reserv. Det har gjorts ett försök att i vårt land få in exempelvis norska lärare, speciellt inom den naturvetenskapliga ämnesgruppen, där bristen på lärare är störst, men det har visat sig att inte heller Norge har något överflöd på den kategorien lärare och därför inte vill släppa naturvetarna ifrån sig. Den resursen har alltså sinat.

Vi ha ju redan ett rätt stort antal folkskollärare tjänstgörande vid läroverken. Man kan säga att principen för deras avlöning är, att de få ersättning för mistad lön vid anställning i folkskolan och därutöver 1:50 per läsårsdag. Eftersom läsåret omfattar 273 dagar, 39 veckor, blir det 409 kronor 50 öre som de få extra om året. Det har nu från dessa lärares sida ansetts vara en alltför liten kompensation för det arbete som de prestera i realskolan jämfört med vad de måste prestera i folkskolan, och det har visat sig vissa tendenser till att de folkskollärare, som det här är fråga om, skulle dra sig undan tjänstgöring vid läroverken. Problemet hänsköts till läroverkens s. k. kriskommitté. Den föreslog att folkskollärare som voro extra vid folkskolan under tjänstgöring vid läroverk skulle placeras i Cg 19, de som voro berättigade till extra ordinarie anställning vid folkskolan skulle placeras i Ce 21, och den lärare som vid en högre skola haft anställning i Ce 21 minst två år skulle placeras i Ce 22. Vidare var det kriskommitténs mening att det extra dagarvudet på 1:50 skulle försvinna.

Krisutredningens förslag tillstyrkes i huvudsak av statens lönenämnd, men

statskontoret sade nej, och Kungl. Maj:t har nu följt statskontoret, vilket innebär att de lärare som äro berättigade till extra ordinarie anställning vid folkskola skulle placeras i Ce 19, och de som vid folkskolan vore extra skulle placeras i Cg 17. Andra vid läroverken tjänstgörande folkskollärare skulle få ersättning för vid folkskolan mistade avlöningsförmåner. Alla skulle dessutom få ett dagarvode som Kungl. Maj:t bestämmer. Ärendet ligger nu hos Kungl. Maj:t.

Om jag inte är alldeles felaktigt orienterad, kommer det att vålla vissa svårigheter att få folkskollärarna att stanna kvar vid läroverken, om de inte få ett större bidrag per läsårsdag än vad de hittills haft. Jag skulle därför vilja rikta till statsrådet Weijne en vädjan, att han måtte göra allt vad som på honom ankommer för att arvudet sättes så pass högt att läroverken bli garderade de krafter från folkskolan som äro nödvändiga.

I övrigt har jag, herr talman, inget yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Anslag till fångvården m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 131 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att i fångvårdsanstalternas personalförteckning vidtagna i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 17 mars 1950 angivna ändringar;

II. fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för fångvårdsanstalternas, att tillämpas under budgetåret 1950/51;

III. under andra huvudtiteln för budgetåret 1950/51 anvisa

a) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 234 300 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 431 och II: 534 till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 975 000 kronor;

c) till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning m. m. ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

d) till Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m. ett reservationsanslag av 120 000 kronor;

e) till Fångvårdsanstalterna: Inventarier m. m. för fångkolonier ett reservationsanslag av 88 000 kronor;

f) till Fångvårdsanstalterna: Montering och transport av baracker ett reservationsanslag av 75 000 kronor;

IV. till Byggnadsarbeten m. m. vid fångvårdsanstalterna på Skenäs och Håga för budgetåret 1950/51 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 378 500 kronor.

I de likalydande motionerna I: 431, av herr *Albert Hermansson* m. fl., och II: 534, av fröken *Nygren* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte, för att möjliggöra att Björkahemmet helt skulle kunna användas för inackordering av från ungdomsanstalt permitterade elever, höja den i förevarande proposition under anslaget till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader upptagna anslagsposten till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna med 36 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Iwar Anderson*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Andrée*, *Boman* i Kieryd, *Staxäng* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 431 och II: 534 till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader under andra huvud-

titeln för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 4 011 000 kronor.

Herr **ANDERSON, IWAR**: Herr talman! Jag har jämte åtta andra ledamöter av statsutskottet reserverat mig till förmån för ett motionsledes framfört yrkande om en höjning av anslaget under punkten Fångvårdsanstalterna: Omkostnader med 36 000 kronor. Därigenom skulle möjliggöras att fångvårdsstyrelsen kan fortsätta sin år 1948 påbörjade verksamhet vid det av Skyddsvärnet ägda Björkahemmet.

Från ledande håll inom Skyddsvärnet har det, jag kan gott säga i mycket kategorisk form, förklarats, att om inte högre anslag beviljas, så kommer Björkahemmet av ekonomiska skäl att försäljas, och då måste denna verksamhet upphöra från och med den 1 juli i år. Fångvårdsstyrelsen skulle då inte ha möjlighet att på samma sätt som för närvarande sker försöksutskriva till fängelsestraff dömda ungdomar, vilket jag skulle finna vara mycket beklagligt, då verksamheten vid Björkahemmet enligt vad jag inhämtat har givit mycket goda resultat.

Nu ämnar man visserligen undersöka möjligheterna att i statlig regi starta en liknande verksamhet som den som hittills bedrivits vid Björkahemmet, men det torde icke vara möjligt att redan under nästa budgetår få i gång en statlig anstalt. Jag är även övertygad om att det inte kommer att bli billigare än att inackordera ungdomarna vid Björkahemmet.

Vi tvingas, herr talman, på grund av kända förhållanden att iakttaga sträng sparsamhet på alla områden, men i detta fall har jag blivit övertygad om att det skulle bli dyrare för staten, om Björkahemmet skulle stängas. Därtill kommer att denna lofvärda verksamhet bland denna kategori ungdomar då skulle abrupt avbrytas.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Branting*.

Anslag till fångvården m. m.

Herr HERMANSSON, ALBERT: Herr talman! Jag förmodar att statsutskottets majoritet har trott sig slå ett kraftigt slag för den allmänna sparsamheten genom att motsätta sig motionärernas framställning om det anslag som behövs för att Björkahemmet även under nästa budgetår skall kunna användas såsom inackorderingshem för från ungdomsanstalt permitterade elever. Men man kan vara sparsam på flera olika sätt. Det finns en sorts kortsynt snålhet som i längden leder till direkt slöseri. Genom att spara på en nödvändig utgift i dag kan man åsamka staten mångdubbelt större utgifter i en närliggande framtid. Enligt min mening föreligger här just ett sådant fall. Om Björkahemmet genom riksdagens omedgörlighet går fångvårdsstyrelsen ur händerna, är det högst sannolikt att fångvårdsstyrelsen mycket snart tvingas att inrätta en provisorisk anstalt i egen regi för att kunna ta emot alla de ungdomar som dömas till ungdomsfängelse. Kostnaden måste i sådant fall täckas genom överskridande av befintliga reservationsanslag eller på annat sätt. Åtminstone statsutskottets ledamöter borde kunna räkna ut att en sådan lösning skulle bli åtskilligt dyrare för statsverket än den utväg som anvisas av motionärerna och reservanterna. Om riksdagen anslår de 36 000 kronor, som erfordras för att fullfölja det preliminära avtalet mellan Skyddsvärnet och fångvårdsstyrelsen för nästa budgetår, skulle detta icke innebära något slöseri med statens medel utan tvärtom leda till mindre kostnader för vården av de till ungdomsfängelse dömda ungdomarna.

När jag säger detta, är det icke menat som något skrämnskott. Det är lätt för vem som helst att övertyga sig om att våra ungdomsfängelseanstalter för närvarande äro överfulla och att en ytterligare beläggning av dessa anstalter knappast är möjlig. Jag gör mig inte skyldig till någon överdrift, när jag säger, att det alltjämt råder en skriande brist på lämpliga och tillräckliga lokaler för förvaring och utbildning av ungdomar som dömas till ungdomsfängelse.

Det hör också till saken, att de orolig-

heter, som vid några tillfällen förekommit vid de slutna ungdomsfängelseanstalterna i Uppsala och Ystad, ha ägt rum just vid de tidpunkter då överbeläggningen varit störst och då det på grund därav varit särskilt svårt att hålla de intagna med lämplig sysselsättning.

När jag läser utskottets utlåtande, kan jag inte värja mig för det intrycket, att majoriteten varit så inställd på att motionerna utan vidare skulle slås ihjäl, att man inte givit sig tid till en saklig prövning av vår framställning. Därför går utskottets utlåtande på sidan om själva sakfrågan.

Det förklaras i utlåtandet, att »åtskilliga skäl tala för att försöksvis under någon tid pröva systemet». I själva verket har detta system redan prövats i mer än två år. Vad det nu gäller är, huruvida Björkahemmet skall få användas för samma ändamål även under det kommande budgetåret.

I utskottsutlåtandet förklaras vidare, att hela frågan om Björkahemmets användande bör bli föremål för en omfattande utredning. Utskottsmajoriteten är till och med så förutseende att den lämnar vissa direktiv för hur denna utredning skall företagas. Det är bara det felet med utskottsmajoritetens utredningsinitiativ att det kommer åtminstone ett helt år för sent. I verkligheten är denna fråga redan så utredd som den någonsin kan bli. Nu är det inte tid vare sig för några nya eller fortsatta utredningar om Björkahemmets framtid. Björkahemmet står till fångvårdens förfogande för detta ändamål till och med den 30 juni i år, men icke en dag längre. Om riksdagen vägrar att bevilja det begärda anslaget, kommer hemmet förmodligen att mycket snabbt avvecklas. I varje fall blir det då inte längre möjligt att ta emot några permitterter från ungdomsanstalterna. Därmed skulle en synnerligen värdefull möjlighet att bereda hjälp åt vilsegången ungdom gå förlorad utan att någon lämplig ersättning för Björkahemmet hade hunnit anskaffas.

Det anslag, som här begäres, är helt enkelt villkoret för att Björkahemmet under kommande budgetår skall kunna an-

Anslag till fångvården m. m.

vändas som övergångshem för permitterade ungdomsfängelseelever. Hittills har hemmet drivits med hjälp av föreningen Skyddsvärnets egna medlemsavgifter och gåvor som föreningen kunnat tiggas ihop. Inackorderingsavgiften har tack vare detta kunnat sättas så låg som till 3 kronor per dag och person. För min del anser jag det vara principvidrigt och staten ovärdigt att en verksamhet, som bedrivs för statens räkning, skall finansieras med hoptiggda medel. Det torde heller inte i längden vara möjligt att förfara på det sättet. I vilket fall som helst anser sig Skyddsvärnet inte längre kunna ta emot dessa inackorderingar för en lägre avgift än 10 kronor per dag. Detta pris är i alla fall åtskilligt lägre än kostnaderna för en intern på fångvårdens egna anstalter.

Fångvårdsstyrelsen måste under alla förhållanden på ett eller annat sätt ta vård om alla som bli dömda till ungdomsfängelse liksom man ju måste ta hand om alla andra straffångar. Om Björkahemmet nu lägges ned, måste de pojkar, som inte längre kunna komma dit, placeras på någon annan anstalt. Någon tredje utväg finns härvidlag icke. Men eftersom dagskostnaderna för intagna på statens egna anstalter inte stanna vid 10 kronor utan uppgå till avsevärt högre belopp, kommer statsverket att göra en direkt förlust genom att Björkahemmet inte längre får ta emot permittenter ifrån ungdomsanstalterna. Detta är, herr talman, fakta som inte låta sig bortförklara.

Ungdomsfängelsenämnden, som jag själv har tillhört alltsedan dess tillkomst, har satt mycket stort värde på att ha tillgång till Björkahemmet under de båda senaste åren, emedan det har varit möjligt att där placera en del av det ungdomsfängelseklientel som antingen inte har kunnat beredas plats på fångvårdsstyrelsens egna anstalter eller som av olika anledningar inte har kunnat inpassas i miljön på dessa anstalter. Det har dels varit pojkar som av hälsoskäl inte ha kunnat hållas kvar på en slutan anstalt hur länge som helst, och dels sådana pojkar som för sin framti-

da utkomst ha behövt fortsatt utbildning i ett speciellt yrke. En yngling, som före intagningen t. ex. hållit på med att utbilda sig i konditori-, restaurang- eller frisöryrket, kan ju inte erhålla fortsatt utbildning i dessa yrken vid de vanliga ungdomsanstalterna. Men om en sådan pojke, såsom i ett flertal fall har skett, under två eller tre månader före den villkorliga utskrivningen kan inackorderas på Björkahemmet, kan han om dagarna ha s. k. frigång och sysselsättas inom sitt blivande arbetsområde. Vid mångfaldiga tillfällen har det också visat sig att en dylik anordning i allra högsta grad har underlättat elevernas placering i ett lämpligt arbete efter provutskrivningen. Det torde icke finnas någon som vill bestrida, att ett lämpligt arbete efter frigivningen utgör ett av de allra bästa medlen då det gäller att återinpassa vilsegångna ungdomar i det normala samhällslivet.

Jag upprepar, herr talman, att det här icke är fråga om någon ny verksamhet, såsom utskottsmajoriteten tycks föreställa sig, utan att det endast gäller om fångvården för detta ändamål skall kunna behålla och i någon mån utvidga den verksamhet, som redan har förekommit och som under de senaste åren har prövats med gott resultat, utan att det finns något annat att sätta i stället.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande som har framställts av herr Iwar Anderson.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! När jag nu skall försvara utskottets ståndpunktstagande i denna fråga, vilket sammanfaller med Kungl. Maj:ts, är det självklart, att jag inte kan påstå att Björkahemmet eller liknande upptagningshem inte skulle ha en stor mission att fylla. Det enda som vi inom utskottsmajoriteten ha fäst oss vid är, att Kungl. Maj:t tydligen har ansett att avtalet mellan fångvårdsstyrelsen och föreningen Skyddsvärnet i Stockholm har varit alltför spatiöst för att kunna godtagas av Kungl. Maj:t. Vi ha på intet sätt a priori varit inställda på att slå ihjäl

Anslag till fångvården m. m.

herr Hermanssons motion, ty därtill ha vi alltför stor veneration för både herr Hermansson själv och det syfte som han här talar för. Men vi ha vid vår granskning inte kunnat undgå att finna, att organisationen vid Björkahemmet är alltför dyr och att den borde kunna förbilligas, så att man kunde få debet och kredit att gå ihop även med ett mindre statsbidrag än 10 kronor per dag och intern.

Vid Björkahemmet har man för att ta hand om 10 interner, som är maximum, en föreståndare, som visserligen samtidigt är assistent i Skyddsvärnet men som bor på hemmet, en husmor, en arbetsledare i snickeri och en arbetsledare i trädgårdsskötsel. Denna stab vill man nu komplettera med en kurator. Det blir sammanlagt fem personer. Därtill kommer en rådgivande psykiater. Vi ha tyckt det vara väl kraftigt med en så stor organisation för blott 10 interner, och vi ha ansett att det borde ligga inom möjligheternas gräns att rationalisera det hela, så att man kunde komma fram till ett lägre belopp än 10 kronor per dag och intern.

Utskottet har även ansett att det borde vara möjligt att ta någon inackorderingsavgift av de ungdomar som bo på hemmet och beredas tillfälle att avsluta eller komplettera sin yrkesutbildning genom anställning hos företagare i närheten. Dessa ungdomar ha därvid en icke föraktlig dagsinkomst. Vi ha inte kunnat komma från den uppfattningen, att om dessa ungdomar, som kanske förtjäna 15 eller 20 kronor om dagen, betalade t. ex. 3 kronor per dag i inackorderingsavgift, skulle detta inte bara vara till nytta för hemmet ekonomiskt, utan det skulle kanhända även vara nyttigt ur psykologisk synpunkt för vederbörande interner. De skulle då känna med sig att de själva förtjänade pengar och betalade för sin inackordering, vilket ofta är gynnsamt för ungdomarna ur psykologisk synpunkt.

Det är, herr talman, dessa synpunkter som ha gjort att utskottets majoritet haft en viss förståelse för att Kungl. Maj:t inte kunnat acceptera avtalet mel-

lan föreningen Skyddsvärnet i Stockholm och fångvårdsstyrelsen.

Statsutskottet och dess tredje avdelning, som förberett detta ärende i detalj, ha heller inte varit okänsliga för de besvärligheter, som föreningen Skyddsvärnet i Stockholm har att brottas med. Vi ha ju tidigare tillstyrkt ett anslag till föreningen nästan lika stort som det belopp, som det här är fråga om, för att täcka en brist i Skyddsvärnets budget för föregående år, vilket också beviljades av riksdagen. Det var i samband med behandlingen av justitiedepartementets budget, när det gällde att täcka föreningens kostnader för förundersökningar och övervakning av villkorligt dömda och villkorligt frigivna. Man kan således icke säga, att vi ha varit kall-sinniga mot Skyddsvärnet.

Jag tror nog, herr talman, att det bör finnas möjligheter att lösa denna fråga. Utskottsmajoriteten har dock ansett, att man inte utan vidare skall anslå de begärda 36 000 kronorna, utan att det bör vara möjligt att förbilliga driften, så att staten inte behöver satsa 10 kronor per dag och intern vid Björkahemmet.

Herr Hermansson var nästan hänfull mot vad vi sagt om behovet av fortsatt utredning. Vad vi därvid framför allt tänkt på är emellertid att det borde vara möjligt att vid Björkahemmet ta hand om åtminstone dubbelt så många interner, utan att personalen därför behöfve ökas med en enda befattning. Denna sak har tydligen inte hittills tillräckligt undersökts. Kanske vore det möjligt även för föreningen Skyddsvärnet i Stockholm att öka antalet interner för att på så sätt förbättra ekonomien. Jag medger gärna, att det kanske blir billigare att ta hand om dessa ungdomar på detta sätt än om staten själv genom fångvårdsstyrelsen skulle organisera ett sådant här upptagningshem. Vi veta ju alla, att det ofta blir ganska kostsamt, särskilt om staten skall bygga en ny anstalt. Å andra sidan kanske man kunde göra ett nytt hem i statens regi tre gånger så stort som Björkahemmet, och på så sätt skulle det ju bli flera interner per befattningshavare. Vi ha velat att dessa omständig-

Anslag till fångvården m. m.

heter skola ytterligare utredas, innan vi definitivt binda oss för att betala dessa pengar.

Om kammaren följer utskottets hemställan, skulle jag kunna tänka mig, att detta inte behöver föranleda att driften vid Björkahemmet måste nedläggas den 30 juni. Fångvårdsstyrelsen torde nog kunna finna någon utväg för att i samförstånd med Kungl. Maj:t uppnå en uppgörelse om hur denna fråga skall lösas i avvaktan på att vi kanske nästkommande år skola kunna få till stånd en definitiv uppgörelse.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag skall be att till debatt få ta upp ett par punkter som herr Mannerskantz berörde i sitt anförande.

Jag tror att statsutskottets inställning till denna fråga beror på vissa ouppklara förhållanden och missförstånd. Låt mig ta upp det sista som herr Mannerskantz sade, nämligen att det måhända blir billigare att driva ett sådant här inackorderingshem i enskild regi än i statens regi. Om herr Mannerskantz har den uppfattningen, måste jag verkligen fråga mig, om han då verkligen med fog kan komma med det påståendet, att inackorderingsavgiften är för hög, när staten själv icke skulle kunna ordna det billigare. Menar herr Mannerskantz att man här skall pressa en enskild organisation över dess förmåga för att försöka komma ned i pris så långt som möjligt?

Jag tror att hela inställningen bottnar i bristande kännedom om hur dyrt anstaltsväsendet egentligen är. I statsrevisorernas berättelse till årets riksdag finnas redovisade kostnaderna för ungdomsvårdsskolorna, vilka anges uppgå till 5 915 kronor per år och elev. Det betyder 16 kronor i dagskostnad per elev. Kostnaderna för fångarna, som sitta i fängelse, äro i det närmaste desamma, kanske något lägre, beroende på hur man räknar. Här åter är det fråga om

en dagskostnad av endast 10 kronor, därför att det är ett hem som drives i enskild regi. Nu säger statsutskottet, att man säkerligen genom rationaliseringsåtgärder skulle kunna komma från dessa »oproportionerligt» höga kostnader. Det är inte rim och reson i ett sådant resonemang. Och det är det ännu mindre när herr Mannerskantz frågar: »Kunde inte Björkahemmet i stället ta 30 elever, så att det blir ett mindre antal befattningshavare på varje intagen?» Det är just detta man vill komma ifrån. Ett litet antal elever skulle vara placerade där ute under den sista anstaltstiden för att vänjas vid friheten och alla de svårigheter och frestelser, som den medför. Detta skulle ske under något så när hemliknande former. Få vi 30 elever, blir det genast anstaltskaraktär, och i och med detsamma ha vi av sagt oss alla möjligheter till en mera intensiv fostran, som vi anse nödvändig just under den sista övergångstiden.

En annan invändning har den formuleringen, att man borde ta ifrån dessa ungdomar litet av deras arbetsinkomst och alltså låta dem betala för sig. Tanken är riktig, och det är föreslaget i vår skrivelse till Kungl. Maj:t, att eleverna skulle betala 1 å 2 kronor om dagen, där de så kunna. I medeltal vistas ungdomarna ett par eller kanske tre månader på övergångshemmet och få under den tiden en arbetsinkomst, som understundom kan uppgå till rätt väsentliga belopp. Men det är att märka att ungdomarna under denna tid måste skaffa sig den utrustning som de behöva i fortsättningen. Jag vet inte, om statsutskottet känner till att vårt omkostnadsanslag är så knappt tilltaget, att det inte sedan ungdomsfängelserna år 1938 startade har varit möjligt för oss att tillhandahålla ungdomsfängelsets elever överrockar på statens bekostnad. Vi ha i stället fått ta de nödvändiga medlen från ett särskilt, starkt begränsat understödsanslag, avsett för att lämna hjälp vid frigivningen till alla kategorier av intagna och till villkorligt dömda. Det är, om jag får använda ett hårt ord, en fullständigt oanständig situation att man mitt i vintern

Anslag till fångvården m. m.

skickar ut unga människor från anstalterna utan att kunna förse dem med en överrock. Det första dessa elever behöva använda sina arbetsinkomster till är alltså att skaffa sig bland annat en överrock för att ha när vintern kommer. Det finns också många andra utgifter, som nödvändigt följa med frigivningen.

Jag kan inte återhålla en känsla av harm, när man kastar sig över Skyddsvärnet och säger: »Ni kunna säkert pressa kostnaden ytterligare. Ni kunna belägga hemmet med tre gånger så många intagna som hittills.» Jag behöver inte ytterligare ingå på tanken att öka antalet vårdplatser utan vill framhålla att det dock är känt, att Skyddsvärnet bara till en del lever på statliga anslag och varje år måste *tigga ihop* pengar till en verksamhet, som det nog besett är statens skyldighet att bekosta. Skyddsvärnet utger en tidning, och jag avslöjar väl ingen hemlighet om jag säger, att huvudsaken i den är annonserna, eftersom de ge pengar. Man går omkring och samlar in pengar hos enskilda och företag för att kunna hjälpa dem, som komma ut från fängelset, att få hyresbidrag eller medel till uppehållet under den närmaste tiden eller till arbetskläder. Vi äro inom fångvården så illa ställda, att vi inte ens kunna tillhandahålla de intagna arbetskläder i den omfattning som behövs.

Det är opåkallat att här komma och efterlysa ytterligare sparsamhet. Med erbjudandet om en ersättning av 10 kronor per plats och dag har man kommit ned så lågt som det över huvud taget är möjligt. Det skulle kunna göras till en prisfråga, om det finns någon i kammaren eller utanför som är villig och beredd att mot en lägre ersättning ställa sig till förfogande för att tillhandahålla fullgod vård åt dessa ofta spralliga ungdomar, som det gäller att söka styra in i ett ordnat liv.

Skyddsvärnet har utfört ett oerhört arbete under de många år det bestått, men nu säger man där: »Vi kunna inte fortsätta denna verksamhet, om vi inte få pengar.» Jag förstår det och vill tillägga, att man inte kan fresta männi-

skor i enskild hjälpverksamhet till det yttersta. Ändå få vi i detta läge höra den invändningen, att den statsfinansiella situationen tvingar till inskränkningar även på denna punkt.

Konsekvensen av ett bifall till utskottets förslag blir, att den inackordering på Björkahemmet, som med gott resultat praktiserats under två och ett halvt år, måste avbrytas den 1 juli 1950. Man säger, att Kungl. Maj:t kan övertvåga olika tänkbara möjligheter att skaffa erforderliga medel. Om det är så, kan väl riksdagen själv anvisa det belopp som nu behövs för ändamålet, så att man slipper ifrån att ytterligare tänja ut saken i det ovissa.

Skall man verkligen för att spara in 36 000 kronor spränga en anordning, som har bestått i två och ett halvt år och som de därav berörda anse vara synnerligen betydelsefull? Kammaren må ursäktas, om jag på denna punkt känner mig upprörd. Här talas ofta — särskilt i högtidliga sammanhang — rätt klangfullt om ungdomsvård och ungdomsfostran och om nödvändigheten av att skapa ett friskt och starkt ungt släkte o. s. v., men när det gäller den lilla summa som här begäres till en organisation, vars syfte är att under former, som erbjuda vissa garantier för ett lyckligt resultat, söka »sila» ut tio unga människor till friheten, då tar man fram det spökelse, som statsfinanserna i detta ögonblick utgöra, och säger: »Det är omöjligt för riksdagen att bevilja dessa pengar — måhända kan Kungl. Maj:t finna en utväg.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Efter herr Göranssons anförande kan jag fatta mig mycket kort.

Jag har i kammaren vid flera tillfällen betonat, hur farligt och rent ut sagt slösaktigt det i längden kan vara att försöka spara på ett område som detta. Det gäller här inte bara den ekonomiska utan också den mänskliga sidan, men om jag nu begränsar mig till den rent

ekonomiska, så vill jag instämma i vad jag tror att det var herr Hermansson som betonade, nämligen att om man sparar på detta sätt kan det i längden bli så dyrbart, att man till slut kanske inte förmår klara upp det.

Nu säger man, och herr Göransson har bemött det, att kostnaderna borde kunna sänkas. Det hade varit tacknämligt om utskottet, främst då avdelningen, hade kommit med några konkreta förslag i det hänseendet, men så vitt jag förstår har man nöjt sig med att, på känt maner, hänskjuta saken till utredning. Här rör det sig emellertid om en begränsad del av hela problemkomplexet, nämligen frågan om Björkahemmet vara eller icke vara, och därvidlag hinner man inte med någon utredning, utan det hänger nästan på dagarna om hemmets verksamhet skall upphöra i brist på erforderliga anslag.

Det har gång på gång betonats, att de intagna själva böra kunna betala en del, och jag tror att herr Mannerskantz har fullkomligt rätt i att det skulle vara psykologiskt betydelsefullt att uttaga sådana bidrag av eleverna, där det går. Nu hörde jag till min glädje av herr Göranssons anförande, att fångvårdsstyrelsen har föreslagit detta i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, och jag ber då bara att få understryka den synpunkten, eftersom den inte har framhållits i den reservation, som också jag har skrivit på.

Sparsamhet är naturligtvis nödvändig här som på andra områden, men jag kan inte värja mig för en känsla av att man är särskilt ivrig att spara när det gäller samhällets rättsvårdande uppgifter — det må nu gälla att utöka personalen vid ordningsmakten eller att tillse att vi få skyddskonsulenter, så att den villkorliga domen kan fungera o. s. v. Här ha vi ett nytt exempel på denna iver att spara när det gäller den rättsvårdande verksamheten. Man behöver inte i detta sammanhang, tycker jag, ingå på frågan huruvida enskilda eller offentliga anstalter ha de största möjligheterna att nå goda resultat. Rättsvården hör ju till statens uregna uppgifter, och oavsett hur den organiseras anser

jag att det är statens skyldighet att tillse, att denna rättsvård kan fungera.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till fångvården m. m.

Herr MOGÅRD: Herr talman! Ehuru jag kanske främst skulle vilja säga några ord i min egenskap av ledamot i styrelsen för den förening, som äger Björkahemmet, ber jag att till en början få anföra några enkla tankar beträffande statsutskottets yttrande om departementschefens mycket vidlyftiga program för fångvårdens utveckling och om hur den år 1945 antagna straffverkställighetslagen skall komma till riktig användning. Den delen av utlåtandet synes mig betydligt mera viktig än det lilla ärendet rörande Björkahemmet.

Alla som ha kontakt med människor, som måste vara i fängelse och friges därifrån, hade en stor glädjens stund när straffverkställighetsreformen beslutades år 1945. Tyvärr måste nog både vi och andra konstatera, att denna som så många andra av våra stora reformer ser vackrast ut på papperet. Det är mycket som brister inom vår straffverkställighet, och de största bristerna finner man nog när det gäller behandlingen av de intagna under den tvungna isolering från samhället, som ett fängelsestraff utgör. Departementschefen har i propositionen antytt ett långt och vidlyftigt program för vad han anser nödvändigt, om 1945 års straffverkställighetsreform skall få någon effekt. När man sedan kommer till statsutskottets här föreliggande utlåtande, finner man att detta program har reducerats högst betydligt. Det synes mig inte vara mycket som återstår av vad departementschefen tänkt och syftat till.

Utskottet konstaterar visserligen teoretiskt, att man inte kan komma ifrån ett betydande nybyggnadsprogram för våra fängelser, och yttrar dessutom att det, som departementschefen framhållit, är angeläget att finna de rätta formerna för rekrytering och utbildning av fångvårdspersonalen. Utskottet framhåller emellertid, att man inte får överdriva

Anslag till fängvården m. m.

betydelsen av teoretisk utbildning, och ställer sig mycket tveksamt till användningen av kvinnlig personal vid våra fängelser.

Jag skall inte uppehålla mig vid dessa frågor, ehuru jag nog tror, att utskottet alldeles för mycket underskattar betydelsen av att vår fängelsepersonal får en mera djupgående utbildning på olika områden, och ehuru utskottet kanske inte riktigt insett vilken betydelse exempelvis de kvinnliga fängelsekuratorerna haft när det gällt att förmedla övergången från fängelsevistelsen till livet i frihet.

Jag skulle däremot i anslutning till departementschefens och statsutskottets uttalanden i övrigt vilja framhålla, att det för närvarande kanske är ännu viktigare — då det gäller våra allmänna fängelser, sådana som Långholmen och dylika — att man kan finna den rätta formen för att uppehålla en human och hjälpande disciplin. För den, som i likhet med mig är nära granne till Långholmen och kan följa verksamheten där tämligen ingående, är det nästan tragiskt att höra de anställda vid detta stora och dyrbara fängelse beklaga, hur litet de förmå uträtta och hur ringa inflytande fängelsevistelsen synes ha på fångarna. Den har inte straffets gamla betydelse att vara avskräckande, och den fyller inte uppgiften att verka fostrande. De, som tjänstgöra vid fängelset, tycka faktiskt ofta att deras tillvaro är skäligen meningslös. Det framstår för dem på många sätt som om just den bristande möjligheten att uppehålla en viss ordning leder till att fängelsevistelsen kan bli till direkt skada för de intagna. Skolundervisningen, som på Långholmen under vissa skeden varit av stor betydelse, synes nu efter vad jag kan förstå vara tämligen obegagnad. Under den senaste helgdagen, alltså i torsdags, var det tre fångar som åhörare i fängelsets kyrka.

Nu kanske man säger att här i landet råder religionsfrihet, och det är alldeles riktigt. Det råder religionsfrihet även på Långholmen. Men vad gjorde fångarna i stället för att sitta denna korta stund i kyrkan och lyssna på de

funktionärer, som staten nu en gång avlönar för att de på sitt sätt — som jag inte tror är det olämpligaste — skola söka att verkligen föra fångarna till rätta? Jo, de vistades i stället ute i korridorerna, de spelade kort och pingpong med det larm och det pandemonium, som följer härmed.

Jag tror att en sådan svaghet i själva den inre ordningen i våra stora fängelser mera motverkar syftet med den dyra anstaltsvården än bristen på teoretiskt utbildad personal eller den omständigheten, att fängelset inte är riktigt modernt eller i alla hänseenden väl utrustat. Jag hör inte alls till dem, som påyrka någon gammaldags knektdisciplin eller dylikt, men jag känner många av dem som befolka våra fängelser, och vet att de ha behov av fasthet och reda i både det ena och det andra hänseendet. De tro sig visserligen ibland vara mycket intelligenta, men i regel äro de skäligen barnsliga och naiva människor. Tjuvar och dylika äro mycket sällan, utom kanske i detektivberättelserna, några djuplodande snillen eller genier. För deras känsla av samhällsautoritet över huvud taget måste det vara ganska upplösande, att de skola äga rätt att under det fängelseledningen anordnar en föreläsning eller en predikan sitta tillsammans och trumfa med sina kort. Jag har hört en gammal hedervärd fångkonstapel uppge, att han vid något tillfälle sett skymta flera hundra kronor i vad som visst kallas för »potten» i något sådant där kortspel. Och detta har förekommit i ett fängelse, där människorna sitta för att korrigeras och återvända till samhället som förbättrade individer.

Det är därför verkligen inte opåkalat att framhålla — särskilt som fängelsevårdspersonalen häromdagen i en tidning skildrades som gamla knektar med knektarnas anda — att det inte är så lätt för denna personal att besörja sina åligganden, om den inte har vissa fasta normer att gå efter. Det är inte heller lätt att vara fånge, även om man är aldrig så snäll och beskedlig, om man inte så att säga känner att här finns ett visst

schema, som man skall gå efter för att ändå vänja sig vid ordnade levnadsvillkor.

Enligt min mening är detta ett för vår fångvård ytterst angeläget spörsmål. Det är gott och bra med frihet, men det gäller för människor som kunna bära den. Personer, som inte kunna bära friheten när de ha den i fullt mått, böra milt men bestämt fostras och läras att bära den. Jag tror att vårt fångvårdsväsende på det sättet skulle göra en god gärning för sig självt och för sina interner.

Jag kommer slutligen in på den mindre frågan, om fångvårdsstyrelsen skall få förhyra Björkahemmet. Detta hem är liksom Skyddsvärnets organisation i Stockholm en gammal skapelse av religiöst idéellt intresse. Ända sedan år 1928 har Skyddsvärnet bedrivit verksamhet i en mycket vacker och välbelägen liten fastighet i Hässelby villastad, där internerna fått bo under inackorderingsvillkor, medan de haft sitt arbete ute i angränsande trädgårdar och i staden eller, när de varit arbetslösa, i Björkahemmets egen trädgård och i dess snickeriverkstad.

I början var hemmet avsett för hemlösa ynglingar över huvud taget, men det har mer och mer övergått till att bli ett organ för fångvårdsstyrelsen. Under de senaste tio åren ha inte mindre än 448 interner mottagits i Björkahemmet. År 1949 var antalet mottagna 47. Hemmets uppgift är i främsta rummet att bereda pojkarna ett hyggligt arbete och en hygglig placering. De skola inte gå där länge, utan hemmet är ett så kallat övergångshem, där de vistas några månader för att sedan komma ut till livet i frihet. Av de förra året mottagna 47 ungdomarna kommo inte mindre än 22 från ungdomsfängelserna, 18 voro villkorligt dömda, 3 voro nyss frigivna, som inte kunnat få någon placering, och dessutom hade vi 4 ostraffade — pojkar som vi tagit in därför att vi räknade med att de skulle öva ett gott inflytande på de övriga och ha liksom lättare att föra sina kamrater ut i ett normalt ungdomsliv.

Skyddsvärnet har under de gångna tio åren förlorat 211 843 kronor på denna

Anslag till fångvården m. m.

verksamhet. Förra året uppgick förlusten till 19 855 kronor. Dessa pengar ha vi fått skaffa fram genom att gå omkring med hatten hos snälla människor, hos bolag, företag och sådana som vi veta att välgörenheten kan hänvända sig till för att få hjälp och bidrag. Vi ha inte haft råd att anställa nödig personal, och personalbeståndet har därför varit otillfredsställande. När fångvårdsstyrelsen inledde förhandlingar med oss om att övertaga Björkahemmet, förklarade vi därför att kostnaden vid hemmet kommer att uppgå till minst 12 kronor per plats och dag. Under trycket av besparingssträvandena i departementet nödgades vi sänka kostnadssiffran till 10 kronor per plats och dag, men detta innebär i själva verket att vi måste fortsätta vår insamlingsverksamhet för att täcka den brist, som kan väntas uppstå. Det kan alltså inte ett ögonblick vara fråga om att Skyddsvärnet skulle kunna göra någon vinst på att upplåta Björkahemmet till fångvårdsstyrelsen. Tvärtom blir det alltså en förlust på hemmet.

Jag skall inte närmare ingå på behandlingsmetoderna vid ett sådant övergångshem. Överdirektör Göransson har ju på sitt som vanligt lysande sätt för kammarrens ledamöter visat — mycket bättre än jag någonsin skulle kunna göra det — vad fångvårdsstyrelsen själv finner nödigt och lämpligt härvidlag.

Det synes mig som om statsmakterna skulle handla mycket ovist, om man nu verkligen vägrade att gå med på föreningens erbjudande. Skyddsvärnet har redan nödgats inleda underhandlingar med Stockholms stad om att försälja detta hem till staden, och förhandlingarna torde snart vara avslutade. Vi ha dock i köpevillkoren infört den klausulen, att vi under ytterligare två år skola kunna få använda Björkahemmet för det ändamål, som vi här i dag diskutera.

Så ligger saken till, och jag måste därför säga, att kammarren sällan haft ett ur det allmännas synpunkter mera välgrundat och genomtänkt förslag framför sig än det, som statsutskottets reservanter här hemställa om bifall till.

Anslag till fångvården m. m.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Det var ett par saker i herr Mogårds anförande, som jag inte vill låta stå oemotsagda.

Framför allt tänker jag på hans yttranden om gudstjänstbesöken på Långholmen. Vi ha inget gudstjänsttvång på Långholmen, och jag anser det principiellt riktigt att vi inte genom några kollektiva påtryckningar påverka fångarna för att förmå dem att delta i gudstjänsterna.

Att de ha tillåtelse att exempelvis spela kort är en sak som denna anstalt har gemensam med de flesta andra anstalter. Kortspel förekommer också på våra alkoholanstalter och sinnessjukhus. Man kan naturligtvis ha olika inställning till kortspelet. För min del är jag ingen vän av det, men jag anser mig inte kunna förbjuda det. Jag skulle också finna det mycket svårt att förbjuda det till och med under gudstjänsttid.

Att de intagna tidigare deltagit i gudstjänsten och besökte skolan mycket flitigare än nu är riktigt. Förändringen sammanhänger med att fångarna numera ha lyfts ut ur sin isolering och träffa andra människor utan att behöva besöka skola eller gudstjänstlokal. Cellstraffets principiella avskaffande har medfört en så väsentlig förändring i dessa människors liv, att man kan tala om en fullständig omvälvning. Deras inställning till studier, gudstjänstliv och annat har därigenom kommit att likna den stora allmänhetens.

Att genomföra en reform, som innebär så stora förändringar och så stor frihet som den senaste verkställighetsreformen, är — det vill jag säga till herr Mogård — en mycket bekymmersam sak, som kräver sin övergångstid. Inte minst bekymmersam är den under ett tidsskede som det vi nu leva i, då regler och normer, som tidigare haft ganska absolut karaktär, i många fall betraktas såsom betydelselösa. När man därtill skall genomföra denna reform utan att ha ekonomiska resurser för om- och nybyggnader av lokaler, blir uppgiften dubbelt svårare. Jag vet, att personalen är hårt ansträngd. Jag behjärtar mycket de anställdas situa-

tion och jag säger ofta till dem, att det här gäller att hålla ut tills vi hunnit få de yttre anordningar, som behövas för att man skall kunna på ett lyckligt sätt genomföra reformen.

Herr Mogårds resonemang borde leda till — och förde också för hans del till — att man med ännu större iver bör intressera sig för till exempel den övergångsanstalt, som stått i centrum för diskussionen i dag. Det gäller att få ut dessa unga människor till ett övergångshem, där man kan fostra dem under den sista tiden för att göra dem mogna och skickade att träda ut i det fria livet.

Herr MOGÅRD: Herr talman! Till överdirektören för fångvårdsstyrelsen vill jag lämna det svaret, att för trettio år sedan blev det s. k. kyrkofrihet på Långholmen — i trettio år ha alltså fångarna haft full frihet att besöka eller inte besöka gudstjänsterna — och jag finner detta fullständigt på sin plats. För tio år sedan gällde den regeln, att gemensambetsfångarna en timme före gudstjänst skulle vara i sina celler och, om de inte ville gå i kyrkan, kvarstanna i cellerna och fördriva tiden med att läsa någon bok eller syssla med något annat stillsamt göromål. För fem år sedan — det var när den närmast föregående direktören tillträdde — förkortades denna timme till en halvtimme, och numera är bestämmelsen borttagen. Vad jag härvidlag finner anmärkningsvärt är att under den tid, då för folk i allmänhet likväl råder en viss gudstjänststillhet och då man, om man också inte går i kyrkan, känner att det är någonting man bör stilla sig inför, tillåtas fångarna i ett statligt fängelse att spela kort och pingpong som om det vore en vanlig lördagseftermiddag. Jag tycker det bör råda så mycket husfaderlig ordning bland dem, att de förstå, att de åtminstone under denna korta tid av en timme skola avhålla sig från att syssla med mera bullersamma och som jag tror för flertalet av dem ganska störande tidsfördriv som kortspel eller pingpong.

Vad jag velat framhålla med mitt ut-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

talande är att det nu inte är nog med att utreda byggnadsfrågor o. d. inom fångvården och att utreda frågan om rekryteringen av dess personal, utan att man ännu en gång får ta upp frågan om disciplinen, en som jag kallar hjälpande disciplin, inte en disciplin i knektbemärkelse, såsom jag nyss sade.

Jag skulle vilja fråga: Vad skall man göra med en fånge, som vägrar arbeta, trots att han är fullt arbetsför och frisk? Jag tänker på en person, som man hört talas om i samband med en stor rån-historia nyligen och som dömts till straffarbete. Han är konstaterat frisk till kropp och själ, men han vägrar arbeta. Han vänder ryggen till och lägger sig att sova. Han äter och sover, och äter och sover igen. Det finns inga möjligheter att få honom att arbeta med det disciplinförfarande, som är rådande på fängelset. Vad skall personalen göra inför en sådan tydlig obstruktion, i dubbel bemärkelse obehaglig obstruktion, när den utövas av en person, som är dömd för ett grovt rån och som är stor och kraftig och arbetsduglig, men som vägrar att över huvud taget rätta sig efter några tillsägelser? Jag kan inte finna en sådan ordning tillfredsställande, och så länge har jag arbetat på detta område, att jag vet, att även en smula av gammal god disciplin har en uppfostrande, stärkande och lyftande inverkan på dessa människor. Om man nu skall reformera på alla områden inom fångvården, anser jag det vara av vikt, att man ännu en gång tar under övervägande, huruvida inte en viss disciplinförbättring kan vara till nytta för denna verksamhet.

I herr Mogårds yttrande instämde herrar *Carl Sundberg, Isaksson och Arrhén*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkten III b av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om punkten III b, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Iwar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 164 punkten III b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock riksdagens revisorers berättelse, i vad gäller den sociala ungdomsvården.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 17

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.
februari 1950, föreslagit riksdagen att fatta beslut i fråga om anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. på sätt i propositionen närmare angivits.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehåft följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 206 av herr *Cassel* och fröken *Andersson*,

I: 389 av herrar *Domö* och *Cassel* samt

I: 390 av herr *Ivar Persson* m. fl. även-som

från andra kammaren:

II: 264 av herr förste vice talmannen *Skoglund* m. fl.,

II: 485 av herr *Andersson* i *Dunker* m. fl.,

II: 486 av fru *Boman* m. fl.,

II: 487 av herr *Johnsson* i *Stockholm* samt

II: 488 av herrar förste vice talmannen *Skoglund* och *Nilsson* i *Bästekille*.

I de likalydande motionerna I: 389 av herrar *Domö* och *Cassel* och II: 488 av herrar förste vice talmannen *Skoglund* och *Nilsson* i *Bästekille* hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av nu förevarande proposition måtte besluta, att slutna avdelningar skulle inrättas enligt ett av socialstyrelsen framlagt förslag.

I de likalydande motionerna I: 390 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II: 485 av herr *Andersson* i *Dunker* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en slutna avdelning vid ytterligare en ungdomsvårdsskola samt anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda, med A—C, D1—D8 och E—I betecknade punkter. I punkten D 3 hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 389 och II: 488 samt I: 390 och II: 485, såvitt de berörde medelsanvisningen under detta anslag, till Statens skolor tillhörande bar-

na- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 660 000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Gränebo*, *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Alfred Nilsson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Svensson* i *Grönvik*, *Boman* i *Kieryd*, *Rubbestad*, *Staxång* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors* ansett, att utskottet bort i anledning av motionerna I: 389 och II: 488 samt I: 390 och II: 485 tillstyrka inrättandet av ytterligare två slutna avdelningar vid ungdomsvårdsskolorna. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i punkten D 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 389 och II: 488 samt I: 390 och II: 485, såvitt de berörde medelsanvisningen under detta anslag, till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 075 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det ärende, som avhandlas i detta utskottsutlåtande, är ett ärende, vars aktualitet har varit i ständigt stigande under många års tid. När jag för fem år sedan var i statsrevisionen fingo vi ständiga påstötningar från olika delar av landet från folk, som bodde i närheten av ungdomsvårdsskolor av det slag det är fråga om i förevarande utlåtande, och man påtalade därvid de olägenheter, som äro förknippade med grannskapet till dessa skolor. Statsrevisorerna skrevo redan då, jag tror det var år 1946, att det var nödvändigt att vidtaga åtgärder för att se till att handhavandet av eleverna i dessa skolor blev sådant, att man minskade de ogynnsamma följder, som hade kunnat påvisas. Senare har också efter motioner anvisats ett anslag, som skall användas för att ersätta de personer,

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

som lidit skada genom rymningar från ungdomsvårdsskolor. Detta anslag har börjat tagas i anspråk, men inte på långt när i proportion till skadegörelsen.

Det är här inte bara en fråga om folks legitima och berättigade krav att få leva i samma trygghet som människor, vilka inte bo i närheten av ungdomsvårdsskolor, utan det gäller ju här också att sörja för att dessa ungdomar, som ha kommit på sned i livet, få den lämpligaste skötseln. Det har kanske rätt olika meningar även under senare år om i vilken utsträckning friheten för dessa ungdomar att göra ungefär vad de vilja skall utgöra ett moment i deras uppfostran, och många ha nog ansett att man har gått väl långt i det avseendet. Jag hör till dem som anse, att man i princip inte bör underlåta att pröva ett sådant system som har lanserats under senare år, men jag menar att man inte får hålla på hur många år som helst utan att låta erfarenheterna tala, och man måste nog säga, at vi här i landet ha så många års erfarenhet att bygga på att vi ha ganska säkra hållpunkter åtminstone för att vissa åtgärder skulle kunna vidtagas.

Vi som ha reserverat oss i detta ärende ha inte kunnat dela departementschefens uppfattning, att man inte redan nu skulle ha tillräckligt stor erfarenhet för att kunna ta ställning till frågan om inrättande av slutna avdelningar vid ett visst antal av ungdomsvårdsanstalterna. Avdelningen inom utskottet har ägnat en betydande uppmärksamhet åt detta ärende. Vi ha rest omkring och sett på många ungdomsvårdsanstalter i år, och vi ha tagit god tid på oss över huvud taget vid dessa besök för samtal med olika personer, som på ett eller annat sätt äro inkopplade i ungdomsvården. Vi ha också besökt den anstalt, som heter Långanäs, där det sedan mer än ett år tillbaka finns en sluten avdelning inrättad, och vi ha nog samt och synnerligen — jag tror även de som inte reserverat sig — blivit på det klara med att detta var den anstalt, där man nått de bästa resultaten, och det trots att det klientel, som man där hade, sannolikt

var det sämsta. I varje fall hade det skickats dit sådana ungdomar, som visat sig alltför besvärliga på andra anstalter.

Om jag nu säger, att hela avdelningen och utskottet varit ense om att denna anstalt ostridigt givit ett gott resultat, är det bara därom meningarna skilja sig, hur snabbt vi böra vidtaga ytterligare åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena på detta område. Vi reservanter ha inte ansett oss kunna stå till svars med att det blir en alltmåra fortgående aversion mot hela den princip, som ligger till grund för den moderna sociala ungdomsvården. Om vi inte snabbt göra någonting, som kan åstadkomma betydande förbättringar, märkbara även för allmänheten, kommer den princip, som departementschefen har gjort till sin och som även jag anser vara i stort sett riktig, inte att kunna stå sig inför kraven på en återgång till en betydligt hårdare typ av uppfostran på dessa hem. Jag tror därför att den som vill vakta de principer, efter vilka ungdomsvården bedrivits under senare år, har det största intresse av att åtgärder vidtagas på detta område med hänsyn till den folkopinion, som är särskilt utpräglad i närheten av dessa ungdomsvårdsskolor, där rymningar förekommit i stort utsträckning, och även i en ganska stor räjong däromkring, men som håller på att sprida sig över hela landet. Vi ha ansett oss inte kunna stå till svars med att medverka till att en utredning skulle fördröja åtgärder ytterligare ett år, utan vi vilja handla genast.

Utskottsmajoriteten och reservanterna skilja sig således däri, att reservanterna redan för nästa budgetår vilja anslå medel till ytterligare två slutna avdelningar, men jag understryker att det är slutna avdelningar vid i övrigt öppna anstalter. Det är således inte fråga om att göra några helt slutna anstalter — den terminologiförväxlingen hör man ibland — utan här är det fråga om att inrätta ungefär liknande slutna avdelningar som den som nu finnes på Långanäs, och vi äro ganska säkra på att det skulle komma att relativt snabbt ge till resultat

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

bättre vårdmöjligheter och därigenom en minskning av rymningarna.

En annan verkan, som dessa slutna avdelningar skulle kunna få, vore att omsättningen på klientelet i skolorna, skulle bli större. Det skulle betyda, att man kunde avlasta det svåraste klientelet från andra skolor, som inte ha slutna avdelningar, och på så sätt minska det sammanlagda antalet vårdplatser inom hela ungdomsvården. Det skulle därigenom bli möjligt att lägga ned någon eller några redan befintliga anstalter, och då givetvis sådana som ligga sämst till och där olägenheterna varit störst, exempelvis anstalter, som ligga i närheten av kvinnliga ungdomsvårdsskolor, och på det sättet få bort orosanledningar, som ha varit alldeles extra påtagliga. Jag tror alltså att det skulle gå att snabbt avhjälpa de mest akuta missförhållandena inom denna ungdomsvård.

Jag tror också, att det skulle vara affär för statsverket, om man vidtog de av oss förordade åtgärderna. Jag vet ju, att man inom statsutskottet har så lätt att dra på mun åt sådana optimistiska spådomar, och det har jag nog också själv gjort kanske mera än de flesta, men i detta fall tror jag faktiskt på möjligheterna att spara, efter de noggranna forskningar som vi lagt oss vinn om att göra i den här frågan. Kan man lägga ned en anstalt, där man har tjugu befattningshavare, och spara in kostnaderna inte bara för denna personal utan även driftkostnaderna i övrigt mot att man inrättar två slutna avdelningar, vore det ju en direkt löpande utgiftsminskning, som säkerligen blir större än räntan och amorteringen på den investering, som här föreslås. Såväl ur ungdomarnas egen synpunkt — herr Mogård talade ju i det förra ärendet om nyttan av ordning och disciplin — som med hänsyn till allmänheten, vilken har rätt att ställa krav på en viss säkerhet mot alltför våldsamma yttringar från dessa ungdomar, som rymma och förorsaka obehag på olika sätt, liksom även i affärsmässigt hänseende ur statens synpunkt tror jag att det skulle vara syn-

nerligen lämpligt att följa reservanternas förslag, som går ut på att vi redan för nästa budgetår skola anslå 415 000 kronor för upprättande av ytterligare två slutna avdelningar.

Vi ha tänkt oss att en sluten avdelning skulle förläggas till Råby i enlighet med socialstyrelsens förslag, bland annat därför att där finns en byggnad, som utan större kostnad kunde ställas i ordning för ändamålet. Kostnaderna skulle på det viset kunna nedbringas betydligt. Vi ha emellertid inte velat direkt fastslå att det skall bli en förläggning vid Råby, utan vi ha sagt att det får Kungl. Maj:t avgöra i samråd med socialstyrelsen, men riksdagen skulle ställa pengar till förfogande. Enligt de uträkningar, som vi ha gjort och som vi förmena vara mycket hållbara — till grund för dessa ligga kostnaderna för den slutna avdelningen vid Långanäs — skulle en anslagsökning på 415 000 kronor vara tillräcklig för att vi skulle kunna få två sådana slutna avdelningar, som skulle kunna vara färdiga redan under nästa budgetår. Man kanske kan säga att personalbostäderna inte äro tillräckliga, men i stort sett tror jag behovet skulle tillgodoses. Vissa saker finge väl ordnas provisoriskt. Vi ha ju sett att man vid flera anstalter kunnat ordna ganska bra bostäder åt personalen i befintliga byggnader, och man kan ju också tänka sig att vid behov hyra bostäder i närheten av anstalterna. Något ökat anslag för att täcka driftkostnaderna ha vi inte ansett behövt, utan vi ha räknat med att genom nedläggandet av någon eller några anstalter kunna göra besparingar, som minst motsvara dessa kostnader.

Vi ha för vår del blivit ganska fullständigt övertygade om möjligheterna att åstadkomma en förbättring av ungdomsvården på sätt jag här skildrat, och jag tycker att det skälet, att det brådskar härvidlag, är så starkt, herr talman, att jag ber att få yrka bifall till den reservation, som här är avgiven och som innebär, att åtgärder skola vidtagas för att snabbare åstadkomma en förbättring på detta område än som det är möjligt att

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

göra med propositionens och utskottets förslag.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talmän! Att påverka missanpassade ungdomar, så att de om möjligt bli goda och dugliga medborgare, är förvisso en av de allra mest angelägna samhällsuppgifterna, och alltsedan skyddshemsreformens tillkomst år 1936 ha också i detta avseende gjorts betydande insatser, och om alla dessa insatser torde samtliga partier och samtliga representanter i detta hus ha varit i stort sett eniga. Den meningsskiljaktighet, som nu har uppstått, rör inte frågan om angelägenheten av att ge dessa ungdomar vård och skydd och en lämplig personlig uppfostran, utan den rör ett detaljspörsmål.

Såsom herr Mannerskantz har redogjort för vilja reservanterna omedelbart inrätta tvenne slutna avdelningar. Socialstyrelsen har, vilket också framgick av hans redogörelse, hemställt till departementschefen, att han skulle för riksdagen framlägga förslag om inrättande av två sådana avdelningar. Departementschefen har emellertid ställt sig avvaktande och först velat undersöka, om det inte skulle vara möjligt att på andra vägar och efter andra metoder motverka dessa rymningar, som ha irriterat befolkningen i närheten av ungdomsvårdsskolorna. Han har också något längre velat avvakta erfarenheterna från den slutna avdelningen på Långanäs. Denna avdelning har ju varit i verksamhet knappt ett år, och även om resultatet av verksamheten måste betecknas såsom gott är det ändå en alltför kort tid för att man skall kunna dra några mera djupgående slutsatser av densamma.

Reservanterna ha till väsentlig del biträtt socialstyrelsens förslag. Socialstyrelsen hade föreslagit tre slutna avdelningar, av vilka en vid Råby, vilken man tänkte sig ordna provisoriskt för 70 000 kronor. Vi ha emellertid inom utskottet fått sådana upplysningar, att det för oss framstått såsom omöjligt att nöj-

aktigt ordna en slutna avdelning vid Råby, i varje fall för denna relativt låga kostnad. Nu föreslår man således inrättandet av två nya avdelningar, vilka skulle kosta 433 000 kronor stycket. Det belopp, som reservanterna förordade, i runt tal 415 000 kronor, täcker alltså bara halva den kostnaden. Reservanterna räkna med att det icke skall behövas mer än 415 000 kronor för nästa budgetår. Och så har man tydligen tänkt sig att återstoden skall betalas under den därefter kommande tiden.

Nu ligga emellertid kanske meningsskiljaktigheterna ändå inte så mycket på det ekonomiska planet, trots att kostnaderna äro anmärkningsvärt höga för de slutna avdelningarna, där man skulle ha endast tio elever på varje avdelning. Ehuru kostnaderna uppgå till så pass stora belopp, är det likväl inte utskottsmajoritetens mening, att de skulle avhålla statsmakterna från att vidtaga åtgärder på detta område, om det efter närmare undersökningar skulle befinnas vara oundgängligen nödvändigt. Under sådana förhållanden få de ekonomiska konsekvenserna vika, och man får försöka göra det bästa möjliga, men innan vi göra dessa mycket stora utgifter, anse vi att det bör ytterligare undersökas, huruvida inte vården utan slutna avdelningar skall kunna effektiviseras, och det är dylika undersökningar som utskottsmajoriteten i likhet med departementschefen förmenat först böra göras.

Till min gamle vän och trätobroder herr Mannerskantz skulle jag nog vilja säga, att han understundom är ganska generös. Reservanterna, vilkas talan han för, ha nämligen rekommenderat att om det inte skulle vara möjligt att ordna en avdelning vid Råby på detta relativt billiga sätt skulle ytterligare medel få anvisas på tilläggsstat. Det är någonting ur statsutskottets synpunkt ganska säreget, att man rekommenderar en departementschef att ta pengar till utgifterna för en verksamhet på tilläggsstat, och särskilt anmärkningsvärt är det eftersom statsutskottet bara för något år sedan varnade för att överskrida

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

anslagen och använda tillägsstaterna såsom man gjort under senare år.

Men inte heller detta har varit det avgörande för utskottsmajoriteten, utan det har varit att vi ansett, att man bör avvakta den utredning, som departementschefen har ifrågasatt rörande möjligheterna att åstadkomma en effektiv ordning med billigare medel inom ramen av den organisation, som redan finns. Därtill kommer en annan sak, som inte har omnämnts i utskottsutlåtandet, nämligen att man inom strafflagberedningen överväger att föreslå en sänkning av straffbarhetsåldern från 18 till 16 år för att på den vägen, eftersom vi nu fått en humaniserad fängelsevård och ungdomsfängelser, slippa det värsta klientelet på våra ungdomsvårdsskolor. Vi som hade kontakt med ungdomsvårdsskolorna på den tiden, då landstingen voro huvudmän för skolorna, veta ju, att vi då inte hade de problem, som vi nu ha, och det beror nog till en del på att man där fått ta emot det klientel, som kommer direkt, jag höll på att säga, från domstolarna och att man försöker få över klientelet från ungdomsfängelserna till dessa ungdomsvårdsskolor. Vi anse att man bör klara upp denna gränsdragning, åtminstone på ett ungefär, innan man bestämmer sig för dessa dyra slutna avdelningar.

Det är, herr talman, väsentligen dessa synpunkter, som ha varit vägledande för utskottsmajoriteten, då den förordat Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag anser mig skyldig att ingripa i denna debatt, ehuru jag ju måste konstatera, att argumentationen för eller mot dessa så kallade slutna avdelningar inte kan ha något vidare värde i en kammare, som knappast är till mer än 20 procent besatt. Men även om jag sålunda för tillfället i varje fall inte i någon större utsträckning får tala till kammarens ledamöter, får jag väl som så många andra tala till protokollet.

När jag för min del inte har velat ac-

ceptera socialstyrelsens förslag om nya slutna avdelningar, så beror det på en hel rad av olika överväganden. Jag kan inte gå in på dem alla här, men jag vill åtminstone redovisa några.

Man får verkligen på statsutskottets sida ursäkta mig, om jag, innan jag kommer in på dessa spörsmål, gör anmärkning på en särskild punkt i utlåtandet. Jag medger, att jag blev verkligt förvånad, när jag fann att utskottet förklarar, att det har »inhämtat, att värdet av vad som tillgripits eller försökt tillgripas i samband med rymningar under år 1949 av elever från en yrkesskola för pojkar uppgått till ca 290 000 kronor».

Jag måste för min del fråga mig, varifrån en sådan uppgift har kommit, då utskottet anser det vara lämpligt att anföra den — naturligtvis till mycket stort värde för den propaganda, som pågår till förmån för de slutna avdelningarna. Det gäller att skrämna upp inte bara den befolkning, som bor närmast skolorna, utan om möjligt hela vårt folk på denna punkt, så att man underlåter att göra vanliga och sansade överväganden och i stället driver denna sak såsom det egentligen enda saliggörande medlet om man vill bringa ned rymningsfrekvensen.

Siffran 290 000 kunde ju ha varit vilken siffra som helst. Låt oss säga att det hade funnits en bank — det var någon, som påpekade detta för mig — i närheten av en ungdomsvårdsskola och att någon rymling från denna ungdomsvårdsskola kanske inte hade stulit en miljon i banken, men försökt stjäla en miljon där — ja, då hade det kunnat bli en helt annan och mycket kraftigare siffra, som statsutskottet hade kunnat anföra. Det är ju en ren tillfällighet att man inte har kommit till 100 000, utan till 290 000 eller till 1 290 000 kronor.

Det är klart, att de siffror, som jag här skall anföra, inte i och för sig utgöra någon bevisning emot riktigheten av den uppgift, utskottet lämnat, ehuru jag inte alls tror på den. Vi ha under några år haft till vårt förfogande ett anslag, som har använts för att ersätta skador, som ha orsakats på grund av rymningar både från ungdomsvårdsskolor, fångvårdsan-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

stalter och sinnessjukhus. Under budgetåret 1948/49 anslagos till ersättning åt dem, som yrkade på sådan ersättning, för sådana skador 16 700 kronor orsakade av rymlingar från ungdomsvårdsskolor. Under 1949 och till och med den 19 maj 1950 ha anvisats 24 800 kronor för samma ändamål. Siffran växer givetvis därför att kännedomen om möjligheten att få ersättning nog inte var så utbredd år 1948. Men numera torde nog de allra flesta veta, att de kunna göra anspråk på ersättning för skada vållad av rymlingar. De siffror jag nyss anförde gälla alltså bara ungdomsvårdsskolorna; fångvårdsanstalterna ha också haft rymningar, som kostat staten 7 500 kronor, och sinnessjukhusens rymningar ha kostat omkring 5 000 kronor.

Jag vill att dessa siffror i alla fall skola finnas till jämförelse med de 290 000 kronor, som statsutskottet hittat från *en enda* skola under år 1949. Jag ifrågasätter inte räknekunnigheten hos dem, som ha lämnat uppgiften, men eftersom det är en uppskattningssiffra, åtminstone delvis, kan man ha rättighet att tvivla på att den återger en faktisk verksamhet.

Jag vill heller inte underlåta att i denna debatt nämna något om rymningsfrekvensen vid våra ungdomsvårdsskolor. Det är inte fråga om annat än att den naturligtvis är mycket stor. Under år 1948 voro 1 585 elever intagna vid dessa skolor. Cirka 1 200 elever ha under det året inte någon gång gjort sig skyldiga till rymning. Det rör sig för all del om en stor siffra ändå, ty skillnaden mellan dessa siffror visar ju, att det är cirka 300 som ha deltagit i rymningar. Men det är inte så, att alla eleverna då och då befinna sig på rymmarstråt, utan det är framför allt en särskild typ av den ungdom, som finnes i skolorna, som rymmer.

Det är naturligtvis vanskligt att säga, varför rymningsfrekvensen under de senaste åren har befunnit sig i tillväxt, men det beror möjligen på en försämring av klientelet. Denna försämring är då resultatet av ett mycket hedervärt försök att placera ungdomar i ungdomsvårdsskolor i stället för i ungdomsfängel-

se. Det är klart att detta försök är en humanitär strävan, vars värde jag ingalunda vill underkänna. Men jag kan för min del inte acceptera något slags fängelseinrättning vid ungdomsvårdsskolorna, förrän man har undersökt, huruvida det verkligen är en riktig metod för behandling av ungdomarna, att så många som över huvud en möjligt, alldeles oavsett vilka kvalificerade brott de än ha gjort sig skyldiga till, skola komma till ungdomsvårdsskolorna.

Jag är inte övertygad om, att det är en riktig metod. Under de senaste 14 eller 15 åren ha vi försökt bygga upp en skolorganisation för så kallad vanartig ungdom av en alldeles speciell karaktär. Jag tror inte att någon, som känner till utvecklingen på detta område och som deltagit i arbetet på detta område, skall kunna förneka att den reformuppbyggnadsperiod, som vi ha haft under dessa år, har varit mycket fruktbar i jämförelse med tillståndet på skyddshemmen, när dessa stodo under landstingens benägna beskydd. Om man nu vid dessa skolor placerar en hel mängd ungdomar, som inte tidigare skulle ha kommit dit utan hade blivit föremål för en annan behandling — observera att jag inte har tagit ståndpunkt definitivt till frågan, vilken som är den lämpligaste — så är risken den, det vill jag säga, att vi komma att förstöra ungdomsvårdsskolorna, därför att vi inte vilja tillgripa låt mig säga ungdomsfängelseåtgärder mot en del av klientelet utan vilja placera alla i ungdomsvårdsskolorna. Risken att därigenom förstöra skolorna är i varje fall så betydande, att man, innan man har undersökt denna del av problemet på ett helt annat sätt än som hittills har gjorts, inte bör taga något steg i den riktning, som här föreslås.

Jag kan inte utfärda någon garanti för att de åtgärder, som utskottet och Kungl. Maj:t — och naturligtvis reservanterna — äro eniga om, skola bli tillräckliga för att på ett mera avsevärt sätt nedbringa rymningsfrekvensen. Men vad jag vill är, att man åtminstone skall pröva, hur långt sådana åtgärder hära. Det gäller t. ex. en förbättring av flitpengar-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

na och det gäller anordningar för fritidssysselsättningen, som tyvärr har varit försummad vid åtminstone ett antal av skolorna. Detta är de positiva åtgärder, som nu föreslås. Hur långt de kunna hjälpa, det vet jag inte något särskilt om.

Att jag inte utan vidare har velat acceptera erfarenheterna från Långanäs under ett års tid — alla få väl ändå medge, att det är en kort tid — beror väsentligen på att Långanäs från begynnelsen var avsett för en alldeles speciell kategori av ynglingar. När vi ifrån lösdriveriet togo bort 18—21-åringarna och ställde dem under barnavårdslagen, så inrättades Långanäs i huvudsak för dem, som eljest skulle ha riskerat att komma till Svartsjö. Detta var avsikten med uppbyggandet av Långanäs. Men det betydde ju att man utgick ifrån att det klientel, som kom till Långanäs, måste vara mera svårhanterligt. På den tid, när Långanäs byggdes ut, var dess klientel också mera svårhanterligt än de ungdomar, som funnos på de andra ungdomsvårdsskolorna.

Om man nu har den erfarenheten, att utbrytandet ur lösdriverlagen ledde till att man fick ett klientel, som behövde omhändertagas med något andra medel anstaltsmässigt sett än de vanliga ungdomsvårdsskolornas klientel och alltså vid Långanäs har inrättat denna första slutna avdelning, så kan jag lika gärna som jag talar om de goda erfarenheterna därifrån ju också peka på att det här finns en uppenbar risk för att vi skola få fängelseformer införda i våra ungdomsvårdsskolor. Och det är emot detta som jag med all makt vill försöka värja mig.

Jag vill naturligtvis inte påstå, att dessa slutna avdelningar kunna likställas med fängelser i ordets egentliga mening, men jag måste ju ändå fråga mig, hur man har kunnat komma på den idén att bygga slutna anstalter, där det skall vara fyra stycken tjänstemanbostäder för personalen, en i varje hörn av anstalten. Redan detta förslag till uppbyggnad av en anstalt verkar ganska skrämmande på mig. Skall man behöva vidtaga sådana

åtgärder, att det i varje hörn av den speciella del av en ungdomsvårdsskola, som den slutna avdelningen utgör, skall byggas tjänstebostäder på det viset? Redan det faktum, att man anser sig böra göra det, vittnar om att den slutna anstalten blir mycket personalkrävande.

Det skulle i och för sig inte avskräcka mig från att gå med på att tillstyrka vad som här föreslås, om jag bleve övertygad om, att det inte finns något annat rimligt medel, varigenom rymningsfrekvensen kunde minskas. Men frågan är just, om det inte finns något sådant annat medel.

Statsutskottets ledamöter, i varje fall reservanterna, ha ju nära nog oreserverat låtit övertyga sig om att den slutna avdelningen just är det fina i kråksången. När jag hörde herr Mannerskantz' ganska vältaliga anförande höll jag nästan på att bli rörd: vi skulle spara massor av pengar på att göra dessa anstalter; naturligtvis kunde vi kanske lägga ned någon annan anstalt, etc. Detta resonemang förefaller mig lika löst som uppgiften om de 290 000 kronorna, som man hade »försökt» att åstadkomma skada för.

Herr talman! Detta är vad jag anser mig böra anföra emot reservationen och till förmån för statsutskottets majoritets förslag. Även om jag gjort en anmärkning mot uppgifter i motiveringen betyder det inte, att jag vill motsätta mig, att utskottsmajoritetens förslag blir accepterat. Men jag har som sagt velat åtminstone redogöra för några av de skäl, som gjort, att jag ändå inte är mogen att ta det steg, som reservanterna förordar.

Herr KARLSSON, GUSTAF (kort genmäle): Herr talman! Då herr statsrådet anmärkt på en siffra i utskottets utlåtande, ber jag få meddela, varifrån den har kommit och hur den har kommit till.

Det var så, att statsutskottets tredje avdelning företog en resa ned till Skåne och bland annat besökte Ljungaskog och andra skolor därnere. Avdelningen fick av landsfiskalen i Örkeljunga distrikt en tabellarisk uppställning över de för-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

hållanden, som sammanhängde med rymningarna. Där talades det om, att från Ljungaskogs yrkesskola hade under 1949 förekommit 82 rymningar, stöld och snatteri i 35 fall, inbrott i 33 fall, tillgrepp av motorfordon i 36 fall, försök till tillgrepp av motorfordon 16 gånger, tillgrepp av cyklar 52 gånger — allt till ett värde av 289 026 kronor. Det var alltså den uppgift, som landsfiskalen lämnade statsutskottet vid de överläggningar, som fördes därefter.

Siffrorna kunna naturligtvis verka skrämmande, det vill jag gärna medge. Men så tillvida avviker nog socialministerns uppfattning från vår, att vi tro att det inte tjänar någonting till att hutla med vad som förekommer vid dessa skolor — det vinner man inte något på, och det är bäst att säga ut detta direkt.

Jag är dock övertygad om att departementschefens linje är riktig och att det trots dessa skrämmande siffror är klokt att i detta fall följa utskottets majoritet.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag skall inte här mycket uppehålla mig vid de personliga obehag, som orsakas personer som bo runt omkring de anstalter, som det här gäller, av rymlingar därifrån. Dessa obehag kunna dock icke bagatelliseras. Den känsla av otrygghet, som de kringboende känna är ganska naturlig, när man vet att varje år en tredjedel av det intagna manliga klientelet över 15 år rymmer.

Låt mig deklarerera, att jag fullt ut avsluter mig till de huvudlinjer, som ligga till grund för den fria ungdomsvården och inte alls är vän av något fängelsesystem för detta klientel. Det är framför allt av humanitära skäl, som vi böra ha slutna avdelningar vid ungdomsvårdsskolorna, inte en enda slutna anstalt, där man skall plocka in pojkar från hela landet, utan små slutna avdelningar vid några stycken skolor.

De humanitära skäl, som tala för detta, äro två. Först och främst, att man vill ge möjlighet för domstolarna att ge dessa pojkar villkorlig dom, även om de ha rätt mycket på sitt samvete. Nu för-

håller det sig så, att de ofta få villkorlig dom endast under den förutsättningen, att de kunna bli intagna på en ungdomsvårdsskola, som har en sluten avdelning. Att så sker är emellertid mycket svårt att garantera när vi bara ha Långanäs utrustad på detta sätt. Det förekommer också att åklagare, när det gäller frågan om åtalseftergift, fråga sig: är det möjligt att få in pojken på en ungdomsvårdsskola med sluten avdelning? Finns den möjligheten, får han åtals- eftergift, men annars blir han åtalad i vanlig ordning.

I princip måste man på alla sätt försöka hindra att en ung man kommer i fängelse. Det är både för honom själv och för hans anhöriga en mycket allvarsam historia, om fängelsestämpeln har kommit på honom, och det blir föga skillnad om straffet kallas för vanligt fängelse eller för ungdomsfängelse. Därför bör man göra våra ungdomsvårdsskolor sådana, att det blir möjligt för dem att ta hand om även ganska besvärliga element.

Den andra humanitära synpunkt, som man skulle vilja anlägga, är följande. Tar man på sig ansvaret att beröva en pojke friheten, och säger att samhället skall tillrättaföra denna pojke, måste man se till att detta förbättringsarbete blir effektivt. Gör man inte det, så har man ju berövat vederbörande chansen att komma tillbaka in på de laglydiga vägen och att slippa den oändligt dystra utveckling, som det innebär att bli en vaneförbrytare för framtiden. Man har dock ett betydande ansvar för den pojke, som blir intagen. Låter man pojken få tillfälle att rymma gång på gång, blir för var gång en sådan rymning sker hela det uppbyggande arbetet, som gjorts för denne pojke i skolan, nedbrutet och raserat. Det är inte längre värt något, utan man får lov att börja om från början igen och röner då ofta ett hårdare motstånd än man mött tidigare.

På grund av dessa båda humanitära skäl tror jag, att dessa slutna avdelningar ha en stor mission att fylla.

Nu säges det, att man inte vid ungdomsvårdsskolorna skall ha in någon-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

ting som liknar fängelse, och den uppfattningen kan jag förstå. De som emellertid ha varit och tittat på Långanäs, ha säkert erfarenhet av att den skolan inte alls liknar ett fängelse.

Jag skulle vilja läsa upp vad en av våra förnämsta experter på detta område, byråchefen Torsten Eriksson, har sagt om Långanäs. Han säger: »Man skall allt ha ringa kunskap om fängelser, om man kallar 'Torpet' — Torpet är den slutna avdelningens namn — för ett fängelse. Det är omgärdat av ett vanligt trädgårdsstängsel. Dettas funktion är inte att vara rymningshinder utan att avgränsa området. Själva huset är av sten med säkerhetsanordningar för fönstren till sovrummen och med dörrar i dessa rum som inte kan öppnas från insidan. När pojken om natten är inne i det rummet, så kan han inte rymma. På dagen är han däremot i arbete tillsammans med andra i huset eller utanför det, vanligen utanför stängslet. Mera slutet är det inte. Regimen på denna avdelning är något helt annat än vad som bjudes i fängelser. Det är den lilla gruppens pedagogik förbunden med vissa säkerhetsåtgärder. Ty på Torpet blir den unge intagne föremål för en särskild kontaktsökande behandling från en speciellt utvald personalgrupp. Stommen i denna utgöres av en tillsyningsman och tre vårdare. De går inte och 'vaktar' sina skyddslingar. De lever med dem, äter med dem, arbetar med dem och deltar i deras fritidssystemställningar. De tillhör 'ligan', och därför blir det ingen liga som är sammansvetsad mot överheten.»

Denna skildring är säkerligen mycket riktig. Vi fingo samma intryck, när första lagutskottet var på Långanäs och såg på »Torpet». Jag tror att utskottets nuvarande ledamöter då voro fullständigt eniga om att Långanässystemet var riktigt och att det var värdefullt att vid en och samma ungdomsvårdsskola ha tre olika etapper för vården. Om det är fråga om en besvärlig pojke, får han börja i den slutna avdelningen och stanna där under fem, sex veckor. Han skrives sedan ut till den litet friare avdel-

ningen. Sköter han sig bra där, kommer han till den alldeles fria avdelningen. Skulle han däremot sköta sig dåligt på den friare avdelningen, har ledningen möjlighet att inskrida emot honom genom att för några veckor sätta honom tillbaka på den slutna avdelningen. Denna möjlighet att utan bundna former överflytta pojken från den ena avdelningen till den andra är ett utomordentligt värdefullt stöd vid uppfostringsarbetet.

Ungdomsvårdsskolan i Långanäs har emellertid inte själv kunnat få utnyttja sin slutna avdelning på det sätt som meningen var vid avdelningens inrättande, eftersom denna avdelning varit den enda av detta slag i landet, utan avdelningen har belagts med pojkar från andra skolor, som inte själva kunnat taga hand om dem. Trots att denna slutna avdelning på Långanäs har fått så många klienter från andra håll, har resultatet ändå blivit mycket bra. Det visar sig, att antalet rymningar har sjunkit med inte mindre än 50 procent.

Det sägs, att Långanässystemet inte är tillräckligt prövat och att man därför skall vänta. Det är dock prövat inte bara i ett år, utan i ett och ett halvt år, och det är 60 pojkar, som ha gått igenom den slutna avdelningen vid Långanäs; i de flesta fall med mycket gott resultat.

Jag tror, herr talman, att man gör klokt i att omedelbart sätta i gång och bygga slutna avdelningar vid de två skolor, för vilka sådana åtgärder påyrkas, och jag ber att få yrka bifall till förslaget därom.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Det är alldeles givet, att rymningarna från ungdomsvårdsskolorna äro ett problem som vi inte lyckats råda bot på hittills. Rymningarna i och för sig kan man förstå och möjligen ha överseende med, om de inte också förenades med bilstölder och andra kriminella handlingar, som ökade dessa ungdomars syndaregister. Att det är detta senare, som irriterar människorna i de bygder,

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

där skolorna äro belägna, är inte underligt. Det kan ju inte vara så trevligt att ständigt få gå i fruktan för att bli avhänd egendom av det ena eller det andra slaget.

Men vi få därför inte glömma ungdomsskolornas egentliga uppgift, som ju är att återföra de unga, vilka av en eller annan anledning ha kommit på avvägar, till ett ordnat och samhällsnyttigt liv. De siffror, som anföras på sidan 4 i utskottets utlåtande och som jag inte nu vill trötta med att anföra, ge ju också vid handen, att man har lyckats ganska bra i dessa strävanden. Det står i utskottets utlåtande, att av de 1 229 elever, vilka den 1 oktober 1949 voro villkorligt utskrivna, skötte sig 770 (63 %) utan anmärkning. Man måste ju säga, att detta i alla fall är ett mycket gott resultat.

Om man fortfarande skall kunna räkna med ett lika gott eller kanske ännu bättre resultat, måste vi nog för denna vård alltså ha till förfogande huvudsakligen öppna anstalter, där det dagliga livet, så långt det över huvud taget är möjligt på en anstalt, liknar det vanliga livet utanför anstalten.

Det kan tänkas att utvecklingen ger vid handen, att vi behöva flera slutna avdelningar än den vid Långanäs, men ännu är prövotiden vid denna anstalt kort, och man har kanske svårt att efter ett års verksamhet verkligen bedöma dess resultat. Visserligen ha, som herr Cassel sade och som jag också förut har fått uppgift om från annat håll, rymningarna från Långanäs nedgått med ungefär 50 procent under det gångna året. Men om detta uteslutande beror på den slutna metoden, vill jag låta vara osagt. Det kan tänkas att det åtminstone i någon mån beror på det personalskifte som där ägt rum.

Jag skulle vilja säga, att innan man tillgriper metoden att inrätta slutna avdelningar vid ungdomsvårdsskolorna, bör man göra allt annat som står till buds för att förbättra förhållandena där. Jag tänker då givetvis på vad socialministern redan har sagt om en förbättrad fritidssysselsättning och kanske också på litet mer samvaro mellan de olika

personalgrupperna och klientelet. Och eftersom jag vidare anser att de utgifter, som det här är fråga om, icke äro oundgängligen nödvändiga, åtminstone i den situation som vi nu befinna oss i, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Socialministern beklagade sig över att kammarens ledamöter inte voro inne och ville höra på honom. Nu har han själv avlägsnat sig! Jag får beklaga, att han inte vill höra på vad de som bemöta honom ha att säga, men vi få väl tala till protokollet, vi också.

Jag tycker att socialministerns anförande var fyllt av en terminologi, som för mig med osviktig säkerhet rörde okunnighet om det som han talade om. Jag misstänker bland annat, att han aldrig varit på Långanäs och sett den anstalten i funktion. Jag dömer av uttalandet här i kammaren. Jag var inte säker på den saken förut, men nu är jag så säker på den, att jag nästan vågar påstå, att han aldrig har varit där. Den som har sett den anstalten skulle knappast komma sig för att i debatten dra in ett sådant ord som »fängelseformer». Den idéassociationen kan man knappast få, när man själv har varit på platsen och följt med saken.

Det är också efter vad jag förstår mest de, som inte ha varit i tillfälle att personligen konfronteras med dessa saker, som ställa sig tveksamma. Jag vet inte, om den föregående ärade talarinnan själv har varit på Långanäs och där personligen övertygat sig om det som hon nu talar om eller icke. Av vissa uttryck fick jag den uppfattningen, att inte hon heller hade varit där — om jag skulle ha misstagit mig, hoppas jag att hon är i tillfälle att upplysa oss om det verkliga förhållandet. För övrigt tror jag inte att herr Karlsson i Munkedal heller har varit där. Eftersom han här representerar utskottsmajoriteten, så tycker jag det är mycket tråkigt att han inte var med på den resa som avdelningen gjorde dit.

Jag kan också nämna, herr talman, att den som nu är föreståndare för Långa-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

näsanstalten tidigare inte alls var övertygad om riktigheten av att ha en sluten avdelning. Tvärtom var han inte så litet skeptisk mot detta. Men han har förklarat, att han numera är alldeles övertygad om att han då inte hade en klar uppfattning om vad det gällde och att han nu inte vill att någonting skall ändras på anstalten.

Jag tror inte det är någon mening med att — såsom herr socialministern gör — vänta sig att en höjning av flitpengarna och en förbättring av fritidssysselsättningen skola ge de verkligen stora resultat, som här ovillkorligen fordras — vi kunna inte ha det som vi ha det. Det är för små åtgärder att vänta sig avgörande resultat av, och de kunna ju utföras de också. Däremot tror jag mera på denna andra utväg, även om den kostar mera pengar. Det är ju alltid så, att man inte får någonting för ingenting, och som jag tidigare sade tror jag att staten får igen de pengarna.

För min del skulle jag vilja påstå, herr talman, att de slutna avdelningarnas huvuduppgift knappast skall vara att hindra rymningar. Jag tror däremot att den intensiva personliga påverkan, som där kan anordnas, när en eller två av personalen ständigt äro tillsammans med dessa sju eller åtta pojkar hela dagen, kommer att kunna göra pojkarna till bättre människor. Jag tror inte att det finns något lämpligare sätt än sådan påverkan, men då fordras det just en sådan anordning som den vi föreslå. Dessutom är det nog så, att om några pojkar på de mera öppna avdelningarna av anstalten eller på den helt öppna anstalten göra något olämpligt, så måste det finnas en påföljd, och då är denna påföljd en barmhärtig påföljd, emedan de känna sig bli väl omhändertagna på den slutna avdelningen.

Jag tycker hela denna tanke ligger så i linje med vad jag förstår att socialministern egentligen menar om ungdomsvården, att det något förvånar mig, att han inte satt sig mera in i de senaste årens erfarenheter — det kan ju delvis bero på att hans hälsa inte varit den bästa och att han därför inte varit i tillfälle

att personligen följa utvecklingen. I varje fall tycker jag, att kammaren har anledning att fästa minst lika stort avseende vid erfarenheterna hos dem, som direkt kunnat vara i kontakt med förhållandena och samtala med dem som sysslat med saken vid personliga besök på en hel del anstalter av de olika typer som vi ha, vilket vi faktiskt ha gjort. Jag tycker att man skulle kunna sätta tro till vad vi säga lika mycket som till det som socialministern har skrivit i sin proposition eller sagt här i dag, i synnerhet som ju även socialstyrelsen är fullt inne på vår linje.

Jag kan inte förstå annat än att det bara finns ett skäl att följa utskottsmajoriteten, och det är att man inte vill rubba de budgetekonomiska cirklarna för statsrådet Sköld — den synpunkten förstår man mycket väl, men knappast de andra skäl som förts fram här i dag. Men här är det ju fråga om en engångsutgift, och jag skulle till och med vilja säga, att man inte behöver göra några avskrivningar på de investeringarna nu genast. Det är också min tro, att finansministern kommer att tjäna på saken under de kommande budgetåren. Jag skulle kunna tänka mig, att det bästa vore, om man kunde lägga ned fem eller sex anstalter. Om man sedan finge det ordnat på det bästa sättet inom de anstalter, som skulle vara kvar, då hade man gjort både ungdomarna, den allmänhet som nu känner sig betryckt och vårt lands finanser den bästa tjänsten.

Herr Gustaf Karlsson har redan talat om de 290 000 kronorna. Jag tycker det är ganska djärvt av socialministern att påstå, att man inte kan få belägg för en skadegörelse av denna storleksordning. Jag är fullt övertygad om att det inte bara är fråga om försök till skadegörelse, utan att bilar och cyklar och fönster-rutor och materiel och värdeföremål äro förstörda och fördärvade och bortförda för miljoner om året här i Sverige genom dessa ungdomar. Det är heller ingen överdrift, när det sägs, att detta problem håller på att bli större och större. Det går inte an att vi rent ut sagt slöa när det gäller dess lösning.

Anslag till skolor tillhörande barn- och ungdomsvården m. m.

Det är därför, herr talman, som jag tycker att det är nödvändigt att handla redan under nästa budgetår, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Det är bland annat två faktorer, som man bör taga med vid bedömandet av denna fråga.

Den ena faktorn är, att rymningarna ifrån ungdomsvårdsskolorna och även ifrån fångvårdsanstalterna skapa oro och otrygghet och att denna oro och otrygghet hos befolkningen utlöser motkrafter, som kunna bli riskabla för den öppna vården.

Vill man inte fästa så stort avseende vid detta faktum, så har man att ta hänsyn till ett annat ännu mera realistiskt, och det är domstolarnas inställning till ungdomsvårdsskolornas omhändertagande av vissa ungdomar. Visserligen är det barnavårdsnämnderna som förordna om intagande på ungdomsvårdsskolor, men det kan också inträffa, att domstolen, när en ungdom på 15—18 år lagföres, kan ge honom villkorlig dom på villkor att han intages i en ungdomsvårdsskola. Nu har man under senaste tiden kunnat iakttaga, att domstolarna ha blivit mindre benägna att använda villkorlig dom med åtföljande anstaltsvistelse på ungdomsvårdsskola i de fall, då man ansett, att man har haft framför sig en vanerymmare eller en ungdom som skadegörare. Resultatet av denna betänksamhet från domstolarnas sida har blivit, att vi inom fångvården under de senaste åren ha fått mottaga ett större antal ungdomar mellan 15 och 18 år än för några år sedan. Detta beror icke på någon ökning av brottsligheten i och för sig, utan det beror helt enkelt på en tendens hos domstolarna.

Följaktligen blir den fråga vi diskutera en fråga om vilket man föredrar: vård på en ungdomsvårdsskola, eventuellt en sluten avdelning där, eller vård i ett fängelse. I något undantagsfall ha vi inom fångvården kunnat placera även 15—18-åriga ungdomar i öppen vård på våra kolonier, men när det gäller vanerym-

lingar eller svårare skadegörare ha vi icke vågat ta det ansvaret. Då måste vi placera dem på slutna anstalter, men vi ha inga slutna anstalter som äro lämpade eller skickade att ta emot dem.

Jag upprepar att det gäller ungdomar i åldern mellan 15 och 18 år, och jag ställer följlaktligen den frågan: Kan det vara lämpligt och riktigt, att man underlåter att inom ungdomsvårdsskolorganisationen vidtaga nödvändiga åtgärder och genom denna underlåtenhet pressar in ett stort antal 15—18-åringar i fängelse? Det finns en dansk fängelsedirektör, som skrev sina memoarer för några år sedan. Han säger att det värsta han minns från sin tjänstetid var de barn, som hamnade i fängelse.

Jag vet att det i detta sammanhang har skrivits någonstans att man genom att upprätta ytterligare slutna avdelningar vid ungdomsvårdsskolorna skulle skapa något som man kallar för barnfängelser. Men det ligger en oerhörd överdrift i det påståendet, och jag vill återigen fråga: Vilket föredrar man, en sluten avdelning vid en ungdomsvårdsskola eller barn i vanligt fängelse? Det är i första hand fråga om de yngsta — 15—16-åringarna — och därvidlag skall man akta sig, så att man inte nu tar ett steg tillbaka.

Här har talats om humanitet, och det är riktigt. Men humaniteten har många aspekter. Det ligger också humanitet i att man inom själva ungdomsvårdsskolorganisationen förser sig med de lokaler, som behövas för att kunna tygla och fostra dessa ungdomar.

Jag tror vi skola lämna åsido vad strafflagberedningen sysslar med i detta sammanhang. Det är alldeles för stora frågor som där behandlas i jämförelse med denna rätt obetydliga sak. Man har nu sju platser på sluten avdelning på ungdomsvårdsskolorna. Skall man öka dem till 27? Det är frågeställningen. Då påpekar man, att detta är ett intrikat problem, som måste noggrant övervägas, och man hävdar enligt gammal riksdagsterminologi, att det gäller att inte på något sätt »föregripa». Men det finns dock ungefär 1 000 ungdomar på ungdomsvårdsskolorna. Är det någon som

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

tror, att med den försämring som inträtt även beträffande detta klientel, bland annat genom att man ditfört även dem som tidigare intogs på Svartsjö, 27 platser på slutna avdelningar skulle innebära ett så stort utrymme, att man därigenom skulle ha skaffat lokaler, som framdeles skulle bli obehövliga?

Det har också talats om att man skulle fundera på om inte dessa ungdomar skulle kunna omhändertas på annat sätt och i andra former, t. ex. av något annat organ. Ja, det är en olycka, att vi under 25 år haft en benägenhet att kasta över bottenklientelet inom olika vårdformer till något annat område. Det gjorde man t. ex. inom skyddshemsorganisationen år 1925, då man skickade över de mest svårfostrade på skyddshemmen, till tvångsuppfostringsanstalten på Bona, men utan att där vidtaga tillräckliga åtgärder för att skaffa dem erforderlig vård.

Jag tror att vi främst måste lösa problemet inom ungdomsvårdsskolororganisationens ram. Det har inträffat en försämring inom detta klientel; det är dokumenterat från det mest sakkunniga håll. Denna försämring har uppenbart bidragit till att oron på ungdomsvårdsskolorna har blivit större än tidigare, och vi ha fått rymningar, som ha i sin mån eggat upp människorna så att de fått anledning att säga, att den öppna vården egentligen inte är så mycket värd. Vi ha samma erfarenhet inom fångvården.

Jag tror att det för den öppna vården är av synnerlig betydelse, att man skaffar sig ett redskap, utformat efter en ömsint humanitets krav, men ett redskap som ändå gör det möjligt att under en kortare eller längre tid utsätta dessa ungdomar för en intensiv påverkan i slutna vårdformer. Detta är av betydelse för humanitetens vidmakthållande inom uppfostringsverksamheten.

Det är detta, herr talman, som föranleder mig att yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Jag hör till dem som obetingat hålla på att vi skola ha en öppen ungdoms-

vård, men man kan dock inte förbise, att rymningarna från våra ungdomsvårdsskolor ha blivit ett så stort problem, att ytterligare åtgärder måste vidtagas — och vidtagas snabbt — för att få rättelse till stånd. Jag har liksom herr statsrådet Möller fäst mig vid siffran 290 000 kronor, och eftersom jag känner litet till, hur den har tillkommit, så vill jag säga, att det var kanske inte så riktigt att sätta in en sådan siffra här. Den anger nämligen bara vad man tillgripit eller försökt tillgripa, men däremot talar den ju inte om, att hela detta värde ingalunda har förstörts, utan att tvärtom det mesta är återställt.

Jag har emellertid ingenting emot att man pekar på att problemet är stort. Det är verkligen stora värden det gäller för den befolkning, som är utsatt för tillgreppen, och man förstår dess oro. Jag vill inte på något sätt bagatellisera detta problem, utan tvärtom vill jag vara med om att göra allt vad som kan göras för att åstadkomma rättelse.

Jag förbiser inte heller vad departementschefen här anfört utan anser tvärtom, att såväl de ökade medlen till fritidssysselsättning som till flitpengar, som Kungl. Maj:t här ställer till förfogande, äro av verkligt värde. Och inte minst fäster jag vikt vid att det skall bli möjligt att anordna en mera tillfredsställande isolering av rymmare vid de skolor, som icke snabbt kunna förSES med ännu bättre anstalter för detta ändamål.

Jag menar alltså att dessa saker komma att ha sin betydelse, men jag är å andra sidan övertygad om att man här kan gå ut ifrån de erfarenheter, som låt vara efter kort tid men i alla fall med stor klarhet peka i en viss riktning och som ha vunnits vid den slutna avdelningen på Långanäs. Jag har, liksom det här mycket tydligt utvecklats i ett annat anförande, klart för mig, att denna slutna avdelning ingalunda är av verklig fängelsekaraktär. Så som den är anordnad och med den, som herr Mannerskantz sade, intensiva påverkan av en rikligt tillmätt personal, som där äger rum, är jag övertygad om att så-

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

dana slutna avdelningar komma att högst väsentligt medverka till att förbättra tillståndet vid våra ungdomsvårdsskolor. Det är otvivelaktigt så, att vi ha fått ett försämrat klientel där, och vi äro också synnerligen angelägna om att verkligen göra det bästa möjliga för detta, så att, som det också sagts tidigare, fängelsevistelse verkligen kan undgås för dessa ungdomar.

När det ligger till på det sättet, har jag bildat mig den uppfattningen på denna punkt, att det ingalunda är att föregripa den pågående utredningen, som i och för sig är tacknämlig, om man går in på de linjer som reservationen här har angivit. De två slutna avdelningar ytterligare, som det här skulle beviljas medel till, behövas alldeles säkert, och om man verkligen vill ge folk den uppfattningen, att statsmakterna här vilja göra någonting, vore det enligt min mening olyckligt om vi inte kunde bygga dessa avdelningar under nästa budgetår. Ett ytterligare dröjsmål skulle ge allmänheten, alldeles särskilt i de trakter där man har ungdomsvårdsskolorna, den uppfattningen, att statsmakterna ta alldeles för lätt på detta problem.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORMAN: Herr talman! Riksdagens revisorer diskuterade dessa problem i sin berättelse i fjol. Jag skulle kanske i egenskap av revisionens ordförande inte behöva yttra mig i denna debatt, när två av revisorerna ha varit med om handläggningen i statsutskottet och stå bakom utskottets utlåtande. Jag kan inte heller komma med några nya synpunkter utöver dem som redan ha framförts här. Det är dock en liten sak som jag vill påpeka.

Utgångspunkten för revisorerna, när vi togo upp dessa problem, kanske kommer fram i vad vi uttalade, att vi anse att en avvägning bör komma till stånd mellan å ena sidan behandlingssynpunkterna samt å andra sidan kraven å säkerhet och samhällsskydd från all-

mänhetens sida. Vad vi framför allt i det sammanhanget diskuterade var de olika slag av klientel, som man här har att göra med, och hur man skall kunna komma fram till en lämplig differentiering, som ger möjlighet att tillgodose kravet på samhällsskydd från allmänhetens sida. Vi ha där pekat på att det skulle vara till stor fördel, om man över huvud taget kunde undvika anstaltsvården för den mindre kvalificerade vanarten, och vi ha framkastat den tanken, att staten skulle ekonomiskt bidra till att ge bättre möjligheter för barnavårdsnämnderna att i stället få ut dessa ungdomar i familjevård. Jag tror att rätt mycket skulle vinnas genom en sådan åtgärd.

Beträffande den mera kvalificerade vanarten ha vi diskuterat denna slutna anstaltsvård i anslutning till det uppslag, som vi visste diskuterades inom socialstyrelsen, och ifrågasatt om det räcker. Nu säger utskottet beträffande revisorernas resonemang i det sammanhanget så här: »Vad beträffar riksdagens revisorers påpekande om de slutna vårdformerna, synes detta närmast utmynna i att en särskild helt slutna anstalt för det svåraste klientelet bör inrättas. I likhet med socialstyrelsen och departementschefen anser utskottet en sådan anstalt icke lämplig inom socialvårdens ram.»

Ja, jag har verkligen underskrivit det uttalande av revisorerna, som pekar åt det hållet. Men jag kan också underskriva vad statsutskottet här säger, att en sådan anstalt icke är lämplig inom socialvårdens ram, sådan den nu föreligger. Men vad skall man göra med det mera svårartade klientelet?

Nu menade överdirektör Göransson, att man inte skulle diskutera de tankar som göra sig gällande om att sänka den där åldern, som jag i likhet med herr Gustaf Karlsson inte vet vad den heter — straffverkställighetsåldern eller vad den kallas. Jag tror nog i alla fall att det bör övervägas i detta sammanhang, om inte det kan vara ett spørsmål som kan förtjäna beaktande.

Det svåra spørsmålet här är, hur man

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

lämpligen skall kunna hjälpa de unga vanartiga av mera kvalificerat slag och hur man samtidigt skall kunna ge rättvisa åt allmänhetens krav på ett tillfredsställande skydd. Jag har ju vissa erfarenheter av hur allmänhetens knorr växer och växer, då det inom den stad där jag är mantalsskriven finns en sådan här ungdomsvårdsskola och då jag år efter år har sett, hur allmänhetens inställning undan för undan har blivit mera kritisk och mera tveksam på grund av de olägenheter, som många utsätts för i samband med rymningarna. Om man skall få en möjlighet för lämplig behandling av detta mera svårartade klientel inom socialvården eller inom kriminalvården, är en fråga, som jag för min del tills vidare lämnar öppen. Att någonting behöver göras är min bestämda övertygelse.

I det läge, som frågan nu befinner sig, då det hela blir föremål för fortsatta överväganden, kan jag för min del avsluta mig till utskottets förslag.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Mannerskantz ville göra gällande, att de, som inte ansluta sig till reservanternas ståndpunkt, bara äro slöa och låta tiden gå utan att göra någonting.

Jag tycker inte, att detta kan stå oemotsagt. Den som har läst utskottsutlåtandet måste finna, att utskottsmajoriteten är minst lika positivt inställd till själva problemet som reservanterna äro. På sidan 12 i utlåtandet, där utskottet redogör för situationen, talas om rymningarna. Utskottet säger där: »Utskottet vill bestämt understryka, att åtgärder för att undanröja de ur dessa förhållanden härrörande orosmomenten snarast böra vidtagas.» Utskottet påpekar förhållandena vid Skarvik-Tallåsen och Lövsta, där det bor flickor i den ena skolan och pojkar i den andra och där skolorna ligga tämligen nära varandra, vilket vållar vissa svårigheter. Detsamma är ju förhållandet med ett par skolor nere i Skåne. Departementschefen har vidtagit förberedande åtgär-

der för en förflyttning, så att detta orosmoment kommer bort.

Sedan kommer det väsentliga på sidan 13. Departementschefen har därvidlag också föreslagit positiva åtgärder. Ökade medel föreslås sålunda till fritidssysselsättning och flitpengar. »För att tillfälligt hålla återförda rymmare avskilda från övriga elever har även beräknats ett mindre belopp för anordnande av tillfredsställande isoleringsmöjligheter.» Man är positivt inställd och vill försöka bemästra de svårigheter, som rymningarna utgöra, men man vill fundera ännu en gång på de slutna avdelningarna.

Detta är ju inte underligt, ty även om reservanterna äro övertygade om de slutna avdelningarnas fördel, så råder det i alla fall, särskilt med hänsyn till den korta tid av ett år, som det varit en sådan vid Långanäs, delade meningar om dessa i högst sakkunniga kretsar. Det finns styrelser för sådana här skolor i detta land, som ha blivit tillfrågade, om de vilja vara med om att inrätta slutna avdelningar, men ha avböjt och sagt: Ge oss i stället litet ökade möjligheter till yrkesutbildning! Ger man en skola — jag syftar närmast på den i Norrbotten — möjlighet att inköpa några motorer eller någonting annat, som pojkar få hålla på med, så slipper man kanske att bygga denna dyrbara slutna avdelning. Rektorn för en skola, där det är ifrågasatt att inrätta en sluten avdelning, lär säga: Skulle jag här få en sluten avdelning, skulle jag sätta en ära i att hålla den öppen!

Vad är det då för mening att bygga slutna avdelningar för dryga pengar?

Jag vill i anledning av herr Mannerskantz anförande understryka, att vi äro positivt inställda och minst lika intresserade som reservanterna för detta problem, men vi ta kanske en liten smula mera praktiskt på frågan.

Herr Ivar Persson åberopade befolkningens vrede och ånsåg, att man med hänsyn till den skulle omedelbart vidta åtgärder. Det ha vi hört också i utskottsavdelningen, när vi diskuterade den saken. Jag skulle tro, att vi handla

Anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

klokt, om vi här försöka sakligt bedöma läget. För min egen del skulle jag vara glad, om man alltid toge hänsyn till befolkningens mening i skilda avseenden, men det finns frågekomplex, då man inte alls är så angelägen om att höra efter befolkningens mening. Man gör detta endast när det passar.

Sedan vill jag också säga några ord i anledning av herr Göranssonns anförande. Han ville å ena sidan göra gällande, att detta är en så liten detalj, att det inte har så mycket att betyda om riksdagen nu går på reservanternas linje. Men innan han kom fram till den ståndpunkten, hade han dock berört ett mycket väsentligt problem, nämligen det om våra ungdomsskolor, såsom departementschefen sade, skola bli ungdomsfängelser eller förbli ungdomsvårdsskolor. Det är ett mycket väsentligt problem, som herr Göransson där snuddade vid. Jag tror det behöver undersökas, och jag hoppas också, att den undersökningen kommer att göras vid den utredning, som departementschefen har signalerat och vars angelägenhet utskottet har understrukit.

Jag måste säga, att ingenting har anförts från reservanternas sida, som har rubbat åtminstone mig i min uppfattning, att utskottslinjen är den bärkraftigaste.

Jag vill slutligen säga, att det måste vara en ren händelse, att linjen här går mellan de politiska partierna, så att vi på den ena sidan finna den socialdemokratiska utskottsmajoriteten och på den andra den borgerliga minoriteten. Det kan inte vara möjligt, att detta skall uppfattas som en politisk fråga — det kan inte vara möjligt, att det inte också bland de borgerliga skall finnas människor, som ha samma uppfattning som den, vilken förestavades av departementschefen och utskottsmajoriteten, liksom jag nog förmodar, att det kan finnas en och annan på den socialdemokratiska sidan, som kan ansluta sig till reservanternas linje. Jag vill understryka, herr talman, att detta *icke* är någon politisk fråga. Det är en praktisk fråga, visserligen av mycket stor räckvidd.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Hesselbom*.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkten D 3 av utskottets hemställan och särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som framkommit i fråga om punkten D 3, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava uprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 165 punkten D 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 52.

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 februari 1950, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen angivna grunder för folktandvårdens fortsatta utbyggnad och organisation,

dels medgiva, att det senast för budgetåret 1946/47 uppförda reservationsanslaget till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård finge disponeras jämväl under budgetåret 1950/51,

dels ock under elfte huvudtiteln för budgetåret 1950/51 anvisa till Bidrag till driften av folktandvården ett förslagsanslag av 2 250 000 kronor, till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård ett reservationsanslag av 75 000 kronor och till Lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 386 av herr *Herbert Hermansson*,

I: 387 av herr *Sjödahl* m. fl.,

I: 393 av herr *Elon Andersson* m. fl. samt

I: 394 av herr *Lundgren* m. fl.; även som

från andra kammaren:

II: 474 av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl.,

II: 475 av herr *Bergstrand* m. fl.,

II: 476 av herr *Andersson* i Malmö m. fl.,

II: 477 av herr *Olsson* i Mellerud m. fl. samt

II: 478 av herr *Hagård* m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte

a) beträffande grunderna för folktandvårdens fortsatta utbyggnad och organisation i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 386 och II: 474, I: 387 och II: 476, I: 393 och II: 477, I: 394 och II: 478 samt II: 475 godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört;

b) medgiva, att det senast för budgetåret 1946/47 uppförda reservationsanslaget till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård finge disponeras jämväl under budgetåret 1950/51;

c) under elfte huvudtiteln för budgetåret 1950/51 anvisa

1) till Bidrag till driften av folktandvården ett förslagsanslag av 2 250 000 kronor;

2) till Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård ett reservationsanslag av 75 000 kronor;

3) till Lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat följande:

»Departementschefen har förordat en sådan ändring i statsbidragsgrunderna, att i stället för att knytas till antalet tjänster inom distriktstandvården driftbidraget till landstingen skulle utgå med visst årligt belopp. På grundval av den fördelning av kostnaderna på stat, landsting och kommun, som beräknades vid beslutet 1938 om folktandvårdens anordnande, ha de sakkunniga föreslagit ett statsbidrag till såväl landsting som icke-landstingsstäder med 16 kronor per barn. Departementschefen förordar, att bidragsbeloppet till landsting fastställs till 9 kronor per behandlat barn, ungefärligen motsvarande statens andel av folktandvårdens kostnader enligt nu gällande bidragsgrunder. Statsbidraget till

icke-landstingsstäder föreslås utgå med oförändrat 4 kronor per behandlat barn.

I motionerna I: 386 och II: 474 samt I: 393 och II: 477 föreslås, att driftbidraget till landstingens folk tandvård måtte fastställas till 16 kronor per barn.

I motionerna I: 387 och II: 476 förordas, att statsbidraget till städer utanför landsting måtte utgå efter samma grunder som bidraget till landsting.

Utskottet vill beträffande dessa frågor för egen del framhålla, att ett bifall till i nämnda motioner framställa yrkanden om ökat bidragsbelopp per barn icke medför någon kostnadsökning för det allmänna, utan endast att vissa utgifter överförs från landstingen till staten. Såsom framhållits i motionerna, ha till landstingen överförts betydande kostnader, vilket kan beräknas leda till en avsevärd höjning av landstingsskatten under de närmaste åren. I samband med det nu föreliggande förslaget till fortsatt utbyggnad av folk tandvården synes det enligt utskottets åsikt lämpligt, att den av statsmakterna år 1938 beslutade kostnadsfördelningen mellan stat och landsting återställs. Bärande skäl här emot ha icke anförts. Utskottet förordar sålunda bifall till motionerna I: 386 och II: 474 samt I: 393 och II: 477.

Utskottets förslag här ovan innebär, att driftbidraget till landsting i stort sett fördubblas.

Med hänsyn bl. a. härtill finner utskottet det befogat att statsbidraget till städer utanför landsting ävenledes i huvudsak fördubblas. Utskottet förordar därför, att statsbidraget till sådana städer ökas från 4 till 8 kronor per behandlat barn. Härav följer, att utskottet icke ansett sig kunna helt förordas bifall till det i motionerna I: 387 och II: 476 framställda yrkandet.

Vad beträffar kostnaderna för folk tandvården kan nämnas, att de sakkunniga uppgivit, att antalet behandlade barn under år 1947 utgjorde 199 000. Kostnaderna för driftbidrag till landsting uppgå — under förutsättning att 250 000 barn behandlas per år — enligt Kungl. Maj:ts förslag till 2 250 000 kronor samt enligt den av utskottet förör-

Ang. folk tandvårdens organisation m. m. dade bidragsgrunden, 16 kronor per barn, till 4 000 000 kronor. Antalet behandlingsbarn i de icke-landstingsstäder, som hittills anordnat folk tandvård, beräknas i propositionen uppgå till 53 500. Med nuvarande bidrag av 4 kronor per barn, som departementschefen föreslår skall utgå även framgent, uppgå de sammanlagda bidragskostnaderna till 214 000 kronor. Vid bifall till utskottets förslag om bidrag med 8 kronor per barn fördubblas denna summa. Om Stockholms stad inordnas i organisationen — departementschefen framhåller, att tidpunkten härför ännu är oviss — tillkommer ett beräknat antal av 66 000 behandlingsbarn.»

I fråga om anslagsbehovet för budgetåret 1950/51 hade utskottet — under framhållande, att det för nämnda budgetår erforderliga anslaget avsåge verksamheten under kalenderåret 1950 samt att de föreslagna ändringarna i folk tandvårdens organisation vore avsedda att tillämpas först från och med ingången av år 1951 — förklarat, att Kungl. Maj:ts förslag rörande anslag för ifrågasvarande budgetår icke givit utskottet anledning till erinran.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Rickard Lindström, Hesselbom, Skoglund* i Doverstorp, *Ward, Bergström* och *Mårtensson* i Uddevalla, vilka ansett dels att den del av utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet vill» och slutade med »66 000 behandlingsbarn», bort hava följande lydelse:

»Utskottet vill beträffande dessa frågor för egen del framhålla, att de sakkunnigas förslag, innebärande ett återställande av den ursprungligen beslutade kostnadsfördelningen, i princip är riktigt. Med hänsyn till det statsfinansiella läget har utskottet dock ansett sig böra biträda de av departementschefen föreslagna beloppen. Utskottet förutsätter emellertid, att de nu förordade bidragsgrunderna omprövas så snart de ekonomiska betingelserna härför föreligga. Utskottet är således icke berett förordas bifall till motionerna I: 386 och

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

II: 474, I: 387 och II: 476 samt I: 393 och II: 477.»

dels ock att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte beträffande grunderna för folktandvårdens fortsatta utbyggnad och organisation i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 394 och II: 478 samt II: 475 ävensom med avslag å motionerna I: 386 och II: 474, I: 387 och II: 476 samt I: 393 och II: 477 godkänna vad i reservationen anförts.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! I detta ärende har Kungl. Maj:t i stort sett följt de rekommendationer, som gävos av 1946 års folktandvårdssakkunniga, vilkas utlåtande också har varit grundvalen för propositionen. I dessa mera allmänna stycken ha varken utskottets majoritet eller reservanterna gått några andra vägar. Tvisten i denna fråga, som åstadkommit en uppdelning inom statsutskottet, gäller, hur kostnaderna för folktandvården skola fördelas på staten å ena sidan och landstingen samt släder, som inte delta i landsting, å den andra.

I stort sett kan man säga, att regeringen och med den utskottsreservanterna ha kommit i en liten konflikt igen med riksdagens mäktiga landstingsparti! Detta parti har ju stort inflytande, och det kan vara farligt att komma på kant med det samma, men, herr talman, även den risken måste man utsätta sig för ibland.

När 1938 års riksdag fattade beslut om en ny folktandvårdsorganisation, fastställdes fördelningen mellan de olika intressenterna på det sättet, att driften för poliklinikerna beräknades till 16 910 kronor för var och en. Av detta belopp skulle staten bidra med 24 procent, landstingen med 14, och behandlings- och taxeavgifter skulle klara resten. Sedan 1938 ha dessa fördelningsgrunder inte ändrats, och det har gjorts, att — det måste erkännas — stora förskjutningar härvidlag ägt rum, huvudsakligen beroende på att lönekostnaderna ha stigit i höjden avsevärt och på att penningvärdet har fallit. Statens relativa andel av bidraget till denna folktandvård har sålunda sjunkit

år 1947 till 11,9 procent, och landstingens bidrag under samma tid ha stegrats från de beräknade 14 procenten till 39,3. Det måste sålunda erkännas, att här har skett en ombalansering, och man förvånar sig inte över att det har väckt uppseende inom landstingen och bland dem, som syssla med landstingens verksamhet på detta område.

Nu ha 1946 års folktandvårdssakkunniga ansett det vara skäligt, att man i stort sett återställer den ursprungliga relationen i fråga om kostnaderna mellan de olika intressenterna. Det är här som konflikten egentligen uppstår. Emellertid äro regeringen och folktandvårdssakkunniga principiellt ense därutinnan, att den gamla fördelningsgrunden, som byggde på att det från staten skulle utgå ett visst belopp för varje heltidsanställd tandläkare och tandsköterska, skall ändras på det sättet, att det i stället skall utgå ett visst årligt belopp från staten till varje barn — det är barnen det gäller här — som undergått fullständig behandling inom folktandvården. Sakkunniga ansågo, att detta bidrag efter de nya grunderna skulle fastställas till åtminstone 16 kronor per barn, lika för landsting och städer utanför landstingen.

Jag understryker, att när det gäller själva principen härvidlag existerar det ingen motsättning, men däremot är man icke ense, då det gäller storleken av statsbidraget per barn för tandvården. Kungl. Maj:t har föreslagit, att bidraget till landstingen skall bli nio kronor per barn, dock endast fyra för städer utanför landsting. Utskottets majoritet har gjort ett avsteg från sakkunnigas förslag (därhän, att utskottsmajoriteten vill ge 16 kronor per barn till landstingen och hälften till städer utom landsting. Reservanterna vilja här följa Kungl. Maj:ts förslag.

Skälet därtill är uteslutande det statsfinansiella läget, som vi ha varit vana vid att ta den allra största hänsyn till vid denna riksdag och som vi alltid måste räkna med, men alldeles särskilt i dagens läge.

Enligt propositionen skulle statens kostnader på folktandvårdens nuvarande

nivå, då man har 500 tandläkare och en kvarts miljon behandlingsbarn i landstingsområdena, uppgå till 2 464 000 kronor. Om man följer utskottsmajoriteten, skulle dessa kostnader öka till 4 428 000 kronor, alltså en stegring på detta stadium med två miljoner. Man har planerat en vidare utveckling, som när den är fullt klar skulle kräva ungefär 2 200 tandläkare och ta emot sammanlagt 1 300 000 barn, vilka skulle få den tandvård, till vilken staten lämnar bidrag. Om man nu tänker sig ett mellanskede mellan dagens läge och den fulla utbyggnaden av folktandvården, då vi skulle ha 1 000 tandläkare och en halv miljon barn, skulle kostnaderna enligt propositionens regler uppgå till fem miljoner kronor och enligt statsutskottsmajoritetens till nio, alltså fyra miljoner mer. Kommer man slutligen fram till den fulla utbyggnaden, skulle enligt propositionens regler kostnaderna per år bli 10 700 000 kronor och efter statsutskottsmajoritetens 19 200 000 kronor. Här skulle vi alltså få en kostnadsökning på 9 miljoner.

Som kammaren ser, gäller det inga små belopp, och jag vill ytterligare poängtera, att det är av den anledningen som reservanterna skilja sig från majoriteten.

Finansministern har flera gånger under årets riksdag framhållit för oss, att det är nödvändigt att redan nu visa den största återhållsamhet i fråga om statsutgifter. Han har vidare låtit skymta fram — och gjort det tydligt nog — att för budgetåret efter det, för vilket vi nu göra upp beräkningarna, ser det ut att bli ännu svårare att få statsfinansiell balans. Med hänsyn till detta är det angeläget, att man på denna punkt, där det gäller rätt stora utgifter, håller tillbaka så gott man kan.

I utskottsmajoritetens resonemang på denna punkt sägs det som ett argument för dess ståndpunkt, att detta inte, om man tar hela landets ekonomi med i beräkningen, kan betyda så mycket, ty det är bara en fråga om huruvida landstingen eller staten skall ge ut pengarna. Dessa måste i alla fall skjutas till, menar

Ang. folktandvårdens organisation m. m.
man, och det i ännu större utsträckning, om folktandvården skall byggas ut enligt de ursprungliga planerna.

Ja, naturligtvis kan man resonera på det sättet, och naturligtvis kan man ömma för våra landstingsledamöter, som få ökade bekymmer hemma i sina län genom detta. Men ser man saken i stort, är det väl på det sättet, att statens finanser på ett helt annat sätt stå i medelpunkten för de ekonomiska resonemangen över huvud taget, och det är inför förmågan att balansera budgeten, som människorna mycket starkare reagera, med den psykologiska inverkan detta kan få på hela den ekonomiska utvecklingen.

Jag vill gärna trycka på detta, herr talman, och om man ser denna sak från något vidare synpunkter än de lokala, måste man ställa sig på den ståndpunkt som har intagits av Kungl. Maj:t och reservanterna.

Nu påpekar utskottet till yttermera visso, att de föreslagna förändringarna i folktandvårdsorganisationen äro avsedda att tillämpas från och med ingången av år 1951, och statsbidraget till driften av folktandvården utbetalas kalenderårsvis i efterskott. Alltså blir det ingen ökning av statsutgifterna, om statsutskottsmajoriteten får sin vilja igenom, för nästkommande budgetår. Därför sammanfalla också reservanternas och majoritetens yrkanden i fråga om summan. Men detta är intet skäl för att gå på den linje, som utskottsmajoriteten förordar, att man här får ett litet uppskov med ganska avsevärda utgifter till en situation, som enligt den diagnos man nu kan ställa i varje fall inte blir bättre än den nuvarande. Det är inget reellt skäl, det är att gå utanför svårigheterna, och det hjälper inte alls. I stället kan det verka i motsatt riktning.

Här ha nu fem socialdemokrater inom statsutskottet jämte förste vice talmanen i andra kammaren herr Martin Skoglund, som också är vice ordförande i Östergötlands läns landsting och bör känna dessa frågor från landstingens sida, reserverat sig. När man på landstingssidan nu får vissa önskade ändringar i själva organisationen, när man

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

får principen om grunderna för dessa bidrag ändrad efter landstingens åstund, då tycker jag, att man på det hållet tills vidare kunde vara nöjd och belåten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och andra ledamöter i utskottet till utlåtandet fogade reservationen.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Den ärade representanten för reservanterna har fullt riktigt satt kammaren in i de mera siffermässiga förhållandena, och jag behöver således icke upprepa detta. Jag kan konstatera, att han har gjort det på ett riktigt sätt, utom att jag tror, att han misstog sig om en siffra, som skulle vara 19 miljoner och inte 9, som han sade. För det budgetår, som kommer närmast efter det vi nu behandla, skulle alltså skillnaden bli ungefär två miljoner kronor. Det är det vi i dagens läge resonera om.

Han sade också, att han erkänner det riktiga i att landstingen inte skola få allt större och större procentuell andel av kostnaderna i förhållande till den dag då reformen inleddes. Där äro vi också ense. Inte annat än jag kan se ligger skillnaden mellan utskottet och reservationen — och det framgick också av herr Lindströms anförande — utslutande i de statsfinansiella skälen. Man kan ju förstå, att det blir svårigheter med statsbudgeten, men då vill jag rikta en fråga till herr Lindström — som jag förmodar, att han inte egentligen har någon som helst möjlighet att svara på, därför att han inte är inkopplad vare sig i landstingens eller i icke-landstingsstädernas beslutande organ: Blir det bättre för landstingen?

Tyvärr samverka ju åtskilliga omständigheter till att man med stort bekymmer måste se på landstingens ekonomi i framtiden. Hårtill medverkar inte bara, att vi få fler saker att sköta om inom landstingen. Dessa äro ju i allmänhet väl med sin tid, i den mån det finns möjlighet för dem att få tillstånd till byggnationer och anskaffa medel för att vara

med i den medicinska utvecklingen. De följa med i fråga om folkhögskolor, lant-hushållsskolor och lantmannaskolor samt alla de övriga områden, som landstingen ha under sin domvärjo. Detta medför för framtiden alltmera ökad belastning på landstingens ekonomi, vilket — om det inte blir en fortsatt utökning av skatteunderlaget — redan det kommer att få mycket besvärande verkningar. Dessa äro kanske minst lika svåra för många landsting som den nuvarande situationen är för staten.

Men därtill kommer, herr talman, att vi nu stå inför det hot, som sammanhänger med den förestående höjningen av de kommunala ortsavdragen med därav följande risk för skattestegringar. Visserligen kommer reformen kanske att verka olika i olika landsting, men i medeltal för landstingen kommer den att höja landstingsskatten med sannolikt åtminstone 50 öre per skattekrona — i vissa landsting har man räknat ut, att det skulle kunna behövas en höjning med nästan det tredubbla.

Enligt den proposition och det utskottsutlåtande, som behandla frågan om ersättning till kommunerna i samband med ortsavdragens höjande, komma väl landstingen att i praktiken få ingenting, utan de måste ta stöten även av den reformen.

Vidare få landstingen bära de ökade kostnader, som uppkomma på grund av penningvärdets fall och på grund av ökning av deras verksamhet enligt statsmakternas beslut och intentioner. Vad är då naturligare än att man åtminstone försöker neutralisera de ökade kostnader, som penningvärdesförsämringen åstadkommer på olika områden? Detta är ju ett typiskt sådant område.

Om man följer utskottets förslag — vilket jag verkligen hoppas kommer att ske — innebär det bara, att den ursprungliga relationen mellan landstingens del och statens del av kostnaderna för folktandvården bibehålles. Jag tycker, att det vore orimligt att inte göra detta i ett ögonblick, när vi veta, vilka verkningar kommunalskattereformen kommer att få. Man kan inte bortse från

att kombinationen av dessa två skäl är stark.

Om herr Rickard Lindström åberopar de statsfinansiella skälen, så kan var och en i sitt landsting med samma rätt tala om de landstingsfinansiella synpunkterna. De väga lika tungt som omtanken om det statsfinansiella läget.

Då här inte har bestritts, att utskottets förslag är rättmätigt i princip, och då det är lika viktigt att landstingens ekonomi är god som att staten balanserar sin budget, vill jag yrka bifall till utskottsförslaget.

Jag vill endast tillägga en sak. Det går inte, såsom herr Rickard Lindström försökte antyda mot slutet av sitt anförande, att föra in den synpunkten i resonemanget, att statsfinanserna skulle vara det centrala. Om vi, sade han, skulle få svårt att balansera statsbudgeten, så skulle alla människor — jag förstod inte riktigt om han menade i in- eller utlandet — påverkas av det. Men om landstingen Sverige runt skulle bli tvungna att underbalansera sina budgeter eller över huvud taget få sitt finansiella underlag minskat, har ju detta nationalekonomiskt och i varje fall balansmässigt sett exakt samma verkan som om det i stället hade gällt statens budget. Den nationella budgetbalansens problem kan uppenbarligen inte föras in i detta sammanhang, ty landstings- och kommunalskatter måste ju vara fullt jämställda med statsskatter. Herr Lindströms resonemang kan inte framföras såsom något skäl för att man här skall försöka ändra relationen mellan statens och landstingens kostnader allt mer till landstingens nackdel.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Herr Rickard Lindström framhöll i sitt anförande, att genom den proposition, som riksdagen nu har att behandla, komma att företagas sådana ändringar i folktandvårdens organisation, att man från landstingens sida borde vara ganska belåten med vad som uppnås och inte i samband härmed kräva ett återställande i större eller mindre grad av

Ang. folktandvårdens organisation m. m.
den balans mellan landstingens och statens utgifter, som från början var avsedd.

Ja, jag är beredd att uttala min tillfredsställelse med de ändringar i folktandvårdens organisation, som företas, och jag tror att de också i viss mån skola kunna underlätta landstingens bekymmer för att få folktandvården ordnad så effektivt som det under nuvarande förhållanden är möjligt. Men jag skulle gentemot herr Lindström vilja påpeka, att de ändringar i folktandvårdens organisation, som han och jag därmed åsyfta, icke ha tillkommit i första hand för att göra det mindre bekymmersamt för landstingen, utan för att effektivisera folktandvården. Detta är således ett intresse som bör vara gemensamt för landstingen och staten. De ändringar i propositionen, som utskottet föreslagit, ha utslutande tillkommit för att möjliggöra ett effektivare utnyttjande av arbetskraften och följaktligen också ett effektivare tillgodoseende av folktandvårdens krav. De ha däremot inte någon som helst inverkan — åtminstone inte såsom reservanternas tolka propositionen — på landstingens ekonomiska möjligheter.

Jag skulle, herr talman, till detta vilja lägga ett beklagande av att man av olika skäl inte har ansett sig kunna helt acceptera den tankegång, som föresvävade 1946 års folktandvårdssakkunniga, då de tillrådde, att den s. k. ungdomstandvården skulle inrangeras i folktandvården på liknande villkor som för närvarande gälla för barntandvården. Det finns ingen anledning nu att ägna den saken någon större uppmärksamhet. Men jag tror, att jag bör ha rätt att erinra om det ganska otillfredsställande i att det allmänna kostar på åtskilliga miljoner för att ge barnen upp till 14 å 15 års ålder en god tandvård, när man sedan lämnar dem åt sidan. Visserligen skola ungdomarna mellan 15 och 20 år få billigare tandvård än de vuxna, men den regelbundna kontakt mellan tandläkaren och patienten, som när det gäller barnen har befunnits alldeles nödvändig för att under uppväxtåren hålla deras tänder i gott stånd, släpper man i fråga om ungdomar-

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

na. Resultatet blir, att när det allmänna återigen får ta hand om denna kategori — i värnpliktsåldern då det gäller pojkar eller genom mödrahjälpen då det gäller flickorna — får man återigen börja på samma sätt som man började i sex-sjuårsåldern och bygga upp en god tandvård med de stora kostnader, som därmed äro förenade.

Folktandvårdssakkunniga tyckte, att detta var ett ganska irrationellt system, men varken departementschefen eller utskottet har ansett sig kunna på det området följa de sakkunnigas förslag. Man har därvid åberopat olika omständigheter, dels bristen på arbetspersonal och dels de kostnader, som skulle vara förenade med förslaget. Jag har i dag, herr talman, ingenting annat att göra än att beklaga, att omständigheterna ha befunnits vara sådana, att detta förslag inte har kunnat följas.

Det var inte bara för att säga delta som jag begärde ordet, utan jag tänkte också göra några reflexioner i anledning av herr Lindströms anförande. Herr Mannerskantz har redan berört en hel del av de synpunkter som jag ville framföra, och det kanske inte är så mycket nytt som jag har att komma med. Jag kan säkerligen fatta mig ganska kort.

Jag kan till nöds förstå det resonemang som ligger bakom reservanternas sländpunkt, om jag begränsar detta till någonting som jag skulle kunna kalla en korttidssyn på problemet, d. v. s. att man anser sig på reservantsidan på grund av de nuvarande statsfinansiella svårigheterna inte kunna tillstyrka en anordning, som för dagen och för de närmaste åren framåt skulle kosta staten ett par miljoner kronor mera per år än vad folktandvården nu kostar. Men jag tyckte mig kunna utläsa av herr Lindströms anförande en tendens att låta den övervältring på landstingen, som nu sker, bli inte bara en tillfällig och av dagens statsfinansiella svårigheter betingad omständighet, utan någonting som skulle bestå även för framtiden.

När herr Lindström laborerade med sina siffror, försökte han skrämma kammarens ledamöter med att påpeka, vilka

stora merutgifter för staten som ett bifall till utskottets förslag skulle vålla inte bara i nuvarande läge, utan också i det läge i framtiden, om 15 eller 20 eller 25 år, när folktandvården är helt utbyggd. Om herr Lindström baserar sitt resonemang på dessa ekonomiska konsekvenser måste det ju betyda, att det inte endast är dagens statsfinansiella svårigheter som ha föresvävat reservanterna. De ha också tänkt sig, att den enligt vår mening oriktiga fördelning av kostnaderna mellan staten och landstingen, som nu tillämpas, skall bestå för framtiden. Det är detta som jag tycker är orimligt och som jag för min del inte kan ansluta mig till.

Det är nödvändigt, framhöll herr Lindström, att under nuvarande statsfinansiella svårigheter hålla tillbaka utgifterna. Ja, det kan vara sant. Men om man håller tillbaka statens utgifter för detta ändamål, betyder ju det i och för sig inte, att utgifterna minska — det är herr Lindström på det klara med, och det har herr Mannerskantz understrukit. Det betyder bara, att utgifterna flyttas över på en annan huvudman än staten. Skall man hålla tillbaka eller minska utgifterna för folktandvården, kan det inte gå med mindre än att man håller tillbaka folktandvårdens utveckling och att man helst pressar den tillbaka. Men jag föreställer mig, att varken herr Lindström eller någon annan ledamot av denna kammare vill medverka till det. Tvärtom ha vi väl den uppfattningen att — i den mån tillgänglig arbetskraft anmäler sig till tjänst i folktandvården — folktandvården skall ytterligare utvidgas och effektiviseras.

Att statens utgifter hållas tillbaka betyder således inte, att utgifterna minska, det betyder bara att de övervältras från staten till ett annat skatteunderlag. Det är allmänt känt, att det kommunala skatteunderlaget anses olämpligare än det statliga skatteunderlaget som grundval för vissa allmänna sociala utgifter. Den förändring beträffande kommunalskattens tyngd, som kommer att ske genom den sannolikt vid årets riksdag beslutade höjningen av de kommunala ortsavdragen,

kommer visserligen i någon mån att ändra detta, men det kommunala skatteunderlaget kommer fortfarande att ha en helt annan karaktär än det statliga. Alltjämt kvarstår den proportionella skattegrunden, när det gäller de kommunala skatterna, medan man beträffande de statliga skatterna som bekant tillämpar ett progressivt system. Det kan varken ur allmänna synpunkter eller ur de enskilda medborgarnas synpunkter vara eu fördel, att kostnaderna för en allmän social uppgift, som riksdagen har beslutat och som de statliga myndigheterna ha gett landstingen i uppdrag att förmedla, skola till allra största delen bäras av det kommunala skatteunderlaget, medan blott en mindre del faller på det statliga skatteunderlaget.

Herr Lindström menade, att om man såg något vidare på denna sak än enbart från de lokala utsiktspunkterna, skulle man komma till det resultatet, att det var viktigare att hålla statsutgifterna nere och hålla statsbudgeten balanserad än att låta landstingen slippa bära större delen av bördan. Jag har nog för min del den uppfattningen, att om man här ser något vidare på saken, kommer man till ett alldeles motsatt resultat. Det måste vara oriktigt att på de svenska landstingen med deras högst skiftande skatteunderlag övervältra huvudparten av kostnaderna för en uppgift, som de ha åtagit sig till följd av ett statsmakternas beslut.

Lägger man till detta, herr talman, den omständigheten, att landstingens skatteunderlag genom beslutet om de kommunala ortsavdragens höjning kommer att minska rätt betydligt, framstår det enligt min mening som ännu angelägnare, att staten försöker återställa den balans mellan statens och landstingens utgifter, som man tänkte sig när folktandvården infördes och som landstingen givetvis, åtminstone från början, lade till grund för sina kalkyler över kostnaderna för att medverka i denna sociala uppgift.

Enligt mitt förmenande, herr talman, tala mycket starka skäl för att man återgår till den fördelning av kostnaderna mellan landstingen och staten, som ur-

Ang. folktandvårdens organisation m. m. sprungligen var avsedd. Det kan inte vara riktigt att staten skall underlåta att bära sin andel av den automatiska utgiftsökningen, utan övervältra hela denna del på landstingen. Dessa äro beredda att bära sin del, och även enligt det förslag som här föreligger från utskottets sida skulle landstingen komma att påtaga sig en större andel än som från början var avsett. Skall den ursprungliga balansen återställas, räcker det inte med de 16 kronor per barn, som statsutskottet nu föreslår, utan summan skulle säkerligen behöva ökas med ett par kronor till, kanske mera.

Landstingen äro således för sin del beredda att bära sin ursprungligen avsedda andel och mera därtill, och det förefaller mig rimligt att under sådana förhållanden staten också borde vara beredd att bära sin från början avsedda andel.

Jag tycker som sagt, att mycket starka skäl tala för att detta skall ske. Skulle det vara så att herr Lindström i sitt försvaret för reservationen verkligen avsåg, att den nuvarande — som han själv säger oriktiga — fördelningen mellan landstingen och staten skulle bestå ända fram till dess folktandvården blir till fullo utbyggd och även därefter, ja, då är det så mycket mer angeläget, att det så snart som möjligt från landstingens och riksdagens sida påpekas det rimliga i att den ursprungliga fördelningen blir återställd.

Jag ber, herr talman, för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Anderberg*, *Herbert Hermansson* och *Werner*.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Det är inte min avsikt att här plädера för en ändring av de en gång beslutade grunderna för fördelning mellan stat och landsting på längre sikt räknat, utan jag vill bara hålla mig till det nuvarande läget. Men samtidigt kan det ju inte hjälpas, att man får sig en tankeställare inför det förhållandet, att kost-

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

naderna för denna reform visa sig bli mycket högre än beräknat. Enligt nu föreliggande kalkyler bli statens kostnader nästa budgetår 2,5 miljoner kronor med nuvarande fördelningsgrunder. Enligt de fördelningsgrunder, som utskottet föreslår, komma statens utgifter att uppgå till 4,5 miljoner kronor. Vid full utbyggnad ha statens utgifter stigit till 10,5 miljoner kronor med nu tillämpade fördelningsgrunder och till 19,5 miljoner kronor enligt de av utskottet förordade fördelningsgrunderna. Det är sådant som kallas automatiska utgiftsstegringar och som riksdagens ledamöter ofta vända sig så kraftigt emot. I det avseendet böra de nu nämnda siffrorna utgöra en tankeställare.

Men det är som sagt inte min avsikt att här plädera för att vi skola ändra de ursprungliga bidragsgrunderna, utan jag vill enbart hålla mig till den nuvarande statsfinansiella situationen. Det är ur mina synpunkter ingenting att invända emot att man kommer tillbaka till de ursprungliga fördelningsgrunderna, om vi uppnå ett sådant statsfinansiellt läge, att det blir möjligt att genomföra detta.

Jag vill förbereda kammarens ledamöter på att nästa års budgetbehandling kommer att visa sig innefatta betydande svårigheter. Det blir svårt att balansera budgeten utan skattehöjning. Det finns de som optimistiskt nog tro, att det kommer att bli lysande tider för riksdagen under nästa år med obegränsade möjligheter till skattesänkningar. Ärade kammarledamöter, det kommer att bli ett bittert uppvaknande, det försäkrar jag!

Låt mig nu gå över till att tala om denna mycket mera begränsade fråga om hur vi skola göra nu — om vi i nuvarande situation skola ändra bidragsgrunderna och ge större bidrag till landstingen än som lämnas nu. Representanterna för utskottet ha sagt, att man mycket väl kan göra det. De anse, att det allmännas kostnader — och därmed mena de då statens, landstingens och kommunernas kostnader — ju inte stiga av den anledningen, att en större

del faller på staten. Utgifterna minskas inte, säger herr Elon Andersson.

Så kan man resonera. Men då frågar jag: Kommer ett beslut av riksdagen om fördelningsgrunder, som äro gynnsammare för landstingen, att leda till att landstingsskatten kommer att sänkas? Nej, herr Mannerskantz har redan svarat på det. Landstingen äro väl med sin tid. De spana efter att göra alla möjliga förbättringar, att genomföra nya reformer. Det är inte tal om annat än att de pengar, som landstingen ytterligare skulle få av staten, komma landstingen att ge ut för nya uppgifter. Skattebetalarna få ingen känning av det ökade statsbidraget. Det blir alltså nya utgifter, över vilka riksdagen icke har något inflytande — väl riksdagens landstingsparti, men inte riksdagen som sådan.

Men då har man ett skäl till. Man säger, att på grund av den föreslagna reformeringen av de kommunala ortsavdragen komma landstingens skattesatser att stiga och att man följaktligen behöver dessa extra miljoner för att motverka denna stegring.

Men, förlåt mig, beror inte detta på ett tankefel? Ortsavdragsreformen siktar ju inte på att ge landstingen mera pengar eller mindre pengar än förut. Den siktar på att lindra skatten för de mindre inkomsttagarna. Själva mekaniken är ju den, att å ena sidan ökas ortsavdragen, och å andra sidan stiger utdebiteringen. Man har räknat med att det skall bli en stegrad utdebitering, ty om så inte blir fallet, blir ju skattesänkningen större än vad man räknat med. Utdebiteringen stiger. Det motverkas dock intill en viss inkomstgräns av de höjda ortsavdragen, och för att inte de, som ha högre inkomst, skola få stegrade skatter, kommer det att framläggas förslag till justering av statsskattetablellerna, varigenom icke heller dessa inkomsttagare skola få högre skatt än förut.

Följaktligen är det inte riktigt att draga in denna fråga i detta sammanhang. Det är meningen, att ortsavdragsreformen icke skall inverka på storle-

ken av landstingens inkomster under förutsättning att utdebiteringen stiger i samma mån som skatteunderlaget sjunker.

Då komma vi tillbaka till frågan: Komma landstingen att använda det förhöjda statsbidraget till att sänka skatten, eller komma de att »vara med sin tid», som herr Mannerskantz säger, och besluta ökade utgifter? Det senare är det troliga, och följaktligen kan man med lika stort skäl säga, herr Elon Andersson, att det allmännas utgifter inte minskas genom en högre tilldelning av statsbidrag, utan de komma att ökas.

Det är klart, att det är tacknämligt för landstingen att få ett högre statsbidrag. Det förstår jag väl. Och det är också på sätt och vis rättvist. Men jag vill påpeka, att nu är landstingens ekonomi av naturliga skäl anpassad till den nuvarande bidragsgrunden. Ett bibehållande därav förändrar inte läget för landstingen. De få inte den förbättring, som utskottet vill ge dem, men det blir inte heller någon försämring att tala om. Men för statens del betyder det, att vi skola skaffa två miljoner kronor för att kunna balansera budgeten.

Det är klart att två miljoner kronor i en budget på 5 000 miljoner kronor inte är mycket att tala om. Men här får jag lov att förehålla kammarens ledamöter, vilken betydelse 10, 30 eller 50 tusen kronor ha, ty många bäckar små göra en stor å. Jag kan inte annat än säga till kammarens ledamöter, att det blir ytterligare två miljoner kronor, som skola anskaffas, och alla ökning av utgifterna nästa år komma att medföra vända och gnissel. Det är ingen tvekan om den saken. Och jag är ganska övertygad om att när jag — om det nu blir jag — skall förelägga riksdagen nästa års statsverksproposition, så komma både jag och många av dem, som nu rösta för bifall till utskottets förslag, att få höra talet om det oansvariga i att öka statens automatiska utgifter och att fatta beslut, som ingenting kosta för ögonblicket, men som året därpå förändra utgifter. Vi få se, om det inte blir på det sättet, att man i dag handlar

Ang. folktandvårdens organisation m. m. utifrån en åsikt och nästa år, när man skall betala notan, handlar utifrån en annan åsikt.

Därför skulle jag gärna be kammarens ledamöter att litet tänka över, huruvida det ändå inte i den nuvarande situationen är klokast att inte rubba bidragsförhållandet, ty landstingen äro anpassade efter den fördelningsgrund, som gäller i dag. En ändring skulle däremot betyda, att staten måste skaffa sig ökade inkomster, om vilka vi i dag inte veta, var vi skola ta dem.

Herr ANDERSSON, ELON (kort gemmäle): Herr talman! Konstruktionen av statsbidraget till kommunerna kommer ovillkorligen genom de höjda ortsavdragen att leda till att landstingens skatteunderlag minskas. Det tror jag herr statsrådet och chefen för finansdepartementet måste vara beredd att erkänna. Det statsbidrag, som skall utgå, skall gå till kommunerna. Det beräknas visserligen, att detta skall täcka en ökad utdebitering inom både kommunerna och landstingen, men för landstingens del komma verkningarna säkerligen att vara mycket ojämn, och i varje fall kommer landstingens skatteunderlag att sjunka.

Det förefaller av herr statsrådets yttrande, som om han hade den uppfattningen, att landstingen skulle använda det ökade statsbidraget till sådana utgifter, som egentligen äro ganska onödiga och som mycket väl ur landstingens synpunkt skulle kunna vara olösta. Jag tror inte att det finns någon landstingsman, som är villig att acceptera den synen på landstingens arbete. Jag skulle för resten vilja säga, att landstingen inte behöva söka efter nya uppgifter. De nya uppgifter, som staten pålägger landstingen, äro tillräckliga för att landstingen själva inte skola behöva leta reda på några.

Herr statsrådet hade vidare den uppfattningen, att landstingen nu vore så införstådda med den nuvarande bidragsfördelningen, att ett bibehållande av den inte skulle vålla landstingen några svårigheter. Jag skulle inte bli förvånad om

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

kostnaden för folktandvården har gått till sådana belopp inom vissa landsting, att man, i den mån möjlighet därtill finnes, drar sig för att ytterligare utbygga den. Det är tänkbart att en förändring av bidragssystemet skulle göra det möjligt för landstingen att, i den mån arbetskraft blir eller finns tillgänglig, hastigare utbygga folktandvården. En sådan utbyggnad kan förhindras, om staten bibehåller den nuvarande bidragsfördelningen. Om det är detta, som herr statsrådet eftersträvar, skall jag inte neka till att ett behållande av de nuvarande grunderna kan få en sådan följd, men, herr talman, är det verkligen kammarens mening, att landstingen på grund av att staten ej vill fullgöra sina från början gjorda åtaganden skola försena och försvåra utbyggnaden av folktandvården, en angelägenhet som eljest ansetts vara av mycket stor vikt?

Herr **MANNERSKANTZ** (kort genmäle): Jag skulle vilja fråga herr statsrådet, om hans yttrande skall uppfattas på det sättet, att han ogillar, att landstingen, så gott de förmå, söka att fullfölja de uppgifter, som pålagts dem av statsmakterna. Jag tycker nog själv, att i så fall är det bättre, att statsmakterna först ändra sina beslut om vad landstingen skola göra, men så länge de besluten stå kvar, tycker jag att det är riktigt, att landstingen göra så gott de kunna för att fullgöra de uppgifter, som besluten avse.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Till herr Elon Andersson vill jag säga, att det är riktigt, att genom ordsavdragsreformen kommer landstingens skatteunderlag att minskas, och det är avsett, att den minskningen skall kompenseras med ökning av utdebiteringen. Denna ökning kommer inte att leda till skatteökning för medborgarna. Det är mekaniken, och därför behöver man inte draga in det förslaget i detta sammanhang. Det kan hända, att det inte blir precis likadant i alla landsting, men det finns ingen möjlighet att åstadkomma ett resultat, som i alla fall skapar full rättvisa.

Jag har inte sagt, att landstingen äro införstådda med den nuvarande fördelningsgrunden, men jag har sagt, att deras ekonomi och faktiska utgifter måste vara anpassade därefter. Det antar jag är riktigt.

Till sist vill jag säga, att jag ingalunda ogillar, att man gör förbättringar av olika slag i fråga om landstingens anordningar. Jag vill inte heller säga, att de utgifter, som man till äventyrs här kommer att göra tack vare de ytterligare statsmedlen, komma att vara onödiga. Jag bara vet, att det inte skulle vara någon konst att framlägga ett program, upptagande ur statens synpunkt högst nödvändiga utgifter på olika områden, som sammanlagt skulle sluka flera hundra miljoner kronor. Ingen människa skulle säga, att det var onödiga utgifter, utan de skulle anses vara högst nyttiga, men situationen är sådan, att man får fara litet långsamt fram. Det kan inte hjälpas, att vi för närvarande måste reformera i något långsammare takt med hänsyn till att våra resurser äro begränsade.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag måste först deklarerera, att jag inte ämnar lägga mig i den debatt, som har förts mellan finansministern och representanter för det s. k. landstingspartiet. Jag vill i stället göra mig till talesman för de s. k. icke-landstingsstäderna, eftersom jag jämte några andra av kammarens ledamöter väckt en motion, som berör dessa städer.

Jag vill erinra om att i propositionen föreslås ett bidrag till landstingen med 9 kronor per behandlat barn och till icke-landstingsstäderna med 4 kronor. I motionen ha vi yrkat, att bidragen till städer utanför landsting skola utgå efter samma grunder som bidragen till landsting.

Varken utskottet eller reservanterna ha upptagit detta förslag. Utskottsmajoriteten förordar bidrag med 16 respektive 8 kronor, medan reservanterna följa Kungl. Maj:ts linje och föreslå bidrag med respektive 9 och 4 kronor.

Jag skulle kanske inte ha tagit upp

denna sak, om inte utskottets majoritet trots sig ha tillmötesgått motionärerna. Utskottet säger nämligen, att utskottet »icke ansett sig kunna helt förorda bifall till det i motionen framställda yrkandets». Vi vilja ju att samma grunder skola tillämpas för städer utanför landsting, under det att enligt propositionens och enligt utskottsmajoritetens förslag dessa städer skola endast erhålla hälften så mycket som landstingen. Hur man kan få det till att man inte har kunnat helt tillmötesgå motionärerna — utan på något sätt till hälften eller så — begriper inte jag, men kanske utskottsmajoriteten begriper det.

Det hade varit för mig åtminstone mera förståeligt, om man hade kunnat tillmötesgå oss så, att städerna utanför landsting, ifrån att nu få hälften så stora bidrag, hade fått tre fjärdedelar av landstingens bidrag eller något sådant. Då hade man kunnat tala om något tillmötesgående. Nu har yrkandet i motionen inte på något sätt tillmötesgått. Den enda skillnaden är, att om utskottsmajoritetens förslag kommer att bifallas, komma landstingen att få ett bidrag till folktandvården, som med 7 kronor per barn överstiger det i propositionen föreslagna bidraget, och städer utanför landsting få 4 kronor per barn mera än förut, men det är icke ett tillmötesgående av motionens princip.

När man på sin tid kom fram till att icke-landstingsstäderna skulle få lägre bidrag än landstingen, berodde det på att man trodde, att dessa städer skulle ordna folktandvården mer självständigt och efter andra och friare regler än landstingen, och därför fingo de klara en hel del saker på egen hand även ekonomiskt. Sedan visade det sig — det ha folktandvårdssakkunniga bestyrkt — att medicinalstyrelsen, då den fastställt reglementen för dessa städer, helt enkelt åberopat kungörelsen om statsbidrag till folktandvård och förklarade, att den skall vara tillämplig även för dessa städer.

Folktandvårdssakkunniga ha inte velat föreslå särbestämmelser för folktandvården inom berörda städer. Tandvården borde enligt deras mening tillgodoses

Ang. folktandvårdens organisation m. m. efter samma linjer som beträffande landstingsområden, och anledning saknades att i ekonomiskt hänseende giva dessa städer en sämre ställning. Detta har inte mig veterligt bestritts i de remissyttranden, som ha kommit in.

Nu kan det kanske sägas, att dessa icke-landstingsstäder ha det ekonomiskt mycket bättre än en del landsting eller landstingen i genomsnitt. Jag vill då erinra om att 1948 utgjorde det genomsnittliga kommunala skattetrycket för städerna 10 kronor 10 öre och för landskommunerna 10 kronor 4 öre — där är landstingsskatten inberäknad — men de fyra städer, som då hade folktandvård och erhöilo statsbidrag, nämligen Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Gävle, hade ett varierande skattetryck från 9 kronor till 11 kronor 10 öre. Medeltalet för dessa fyra städer låg således ungefär på motsvarande höjd som för landstingen. Därför kan icke den större ekonomiska bärigheten hos de städer, som icke tillhöra landsting, anföras som förevändning för att man skall ha andra grunder för statsbidraget till icke-landstingsstäderna än till landstingen.

Nu stå, herr talman, ju utskottets och reservationens huvudyrkanden emot varandra. Att här kasta in ett tredje yrkande om likställighet mellan de berörda städerna och landstingen anser jag vara hopplöst i nuvarande ögonblick. Jag har likväl velat framföra dessa synpunkter. Efter den debatt och den strid, som här har uppstått mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, kanske icke-landstingsstädernas representanter skulle kunna bilda en så pass stor grupp, att de skulle kunna verka som en tredje makt och slita den andra tvisten, som här föreligger.

För närvarande har jag dock, herr talman, inte något yrkande.

I herr Sjödahls yttrande instämde herrar *Berling* och *Sten*.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag skulle vilja säga ett par ord till herr Elon Andersson. Han förklarade, att han skulle förstå oss, som ha den mening jag

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

företräder, om vi lade en korttidssynpunkt på frågan. Det göra vi; vi betrakta den med tanke på de närmaste åren. Men jag ansåg det icke vara ur vägen, att jag pekade på vad förslaget kommer att kräva av staten även i fortsättningen. Det gjorde sedermera också herr finansministern utan att han lade någon annan synpunkt på frågan *nu* än den, som herr Elon Andersson kallade en korttidssynpunkt. Vad fortsättningen skall bli, få vi avgöra, när vi se, vilka medel vi ha att röra oss med.

Herr Elon Andersson menade vidare, att jag skulle ha erkänt, att det nu existerar en orättvis fördelning av bördan mellan stat och landsting. Den frågan har jag icke varit inne på; den är jag knappast kompetent att bedöma. Vad jag har sagt är, att tar man 1938 års beslut till utgångspunkt, har nu skett en rubbning, som naturligtvis måste observeras av dem, som sköta landstingspolitiken. Jag har icke, jag upprepar det, gått in på någon prövning ur vidare synpunkter, om detta är rättvist eller orättvist, om man över huvud taget i detta sammanhang kan tala om rättvisa och orättvisa; här får man väl mera hålla sig till det som är lämpligt och det som man orkar med.

Det har inte bara under denna överläggning utan ofta nog tidigare slagit mig, att resonemanget när det gäller utgiftsfrågor inte har mycket rimligt sammanhang med det som sägs, när man reflekterar över vad man skall göra för att skapa inkomster åt staten. Här kräver man och röstar för skattelättnader i olika hänseenden och på olika områden, men när det sedan gäller faktiska utgifter, vill man i alla fall lägga ytterligare bördor på staten. Det skulle vara mera sympatiskt, om man hölle samman sin politik härvidlag och försökte att, när man har skattelättnader på sitt program, även jämka på utgifterna, så att det kan bli någonting annat än ganska tom deklaration av allt detta, som har samband med skattelättnader.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Efter finansministerns ganska

verkningsfulla salva skulle väl kanske en representant för utskottsmajoriteten, som tillhör samma parti som han, ha litet svårt för att stå rak i ryggen och säga sin mening. Men jag måste säga, att jag inte är värre träffad av finansministerns argumentation emot utskottsmajoritetens sätt att se på denna fråga än att jag anhåller om att få anföra några synpunkter.

Först skulle jag vilja säga, att hade det varit fråga om att för nästa budgetår votera för de två miljoner kronor, som det här gäller, hade jag nog inte vågat mig på det. Då hade jag ansett det vara en alltför kort tid att kunna passa in det beloppet i budgeten, och finansministern bör därvidlag ha tillräckligt rådrum. När kamrarna då och då bevilja anslag med ganska stora belopp, som finansministern inte har ansett sig kunna gå med på, har jag i regel varit emot detta, ty jag har ansett, att den, som står ansvarig för finanserna, måste ha tid på sig för att få fram pengarna. I det här fallet gäller det emellertid inte ett anslag för nästa budgetår. Anslagen för folktandvården gå ut i efterhand, och det gäller därför ett belopp, som vi få återkomma till, när vi behandla anslagen för budgetåret 1951/52. Därför tycker jag mig ha fullt fog för att säga, att finansministern har möjlighet att passa in de två miljonerna i budgeten.

Då man invänder, att man inte i förväg bör binda sig för utgifter, vill jag säga, att jag har stor respekt för pengar, herr talman. Om jag skulle få göra en bekännelse, så vill jag säga att den respekten var betydligt större, innan jag blev riksdagsman, än den är nu, ty jag tycker, att riksdagen handskas så vårdslöst med miljonerna — ibland även på regeringens förslag — att jag blir betänksam. Det kan ha varit fråga om en tillfällig historia, till vilket det kanske behövs en åtta, tio miljoner, och även större belopp har man varit med om att bevilja. Pengarna komma fram, man vet inte riktigt varifrån, och man beslutar om utgifter utan vidare. Vi ha bundit oss för beställningar på olika områden och

kanske främst på försvarets område för många hundra miljoner, som skola betalas under kommande år, då vi få bevälja pengarna.

I det här fallet gäller det ett anslag på två miljoner kronor under den närmaste tiden. Jag tror nämligen inte, ärade ledamöter, att det ännu på många år blir någon väsentlig höjning av detta belopp, ty förutsättningarna saknas därför. Det saknas tandläkare, och få vi inte i gång det tredje tandläkarinstitutet, behöva vi inte räkna med någon höjning av detta belopp över huvud taget. Det skulle jag beklaga i högsta grad, ty folktandvården är en förebyggande åtgärd på hälsovårdens område, som, om vi kunna skaffa oss ett ökat antal tandläkare, utan tvivel skulle inbespara mycket stora belopp.

Landstingen ha ju fått påtaga sig mycket stora utgifter, som riksdagen har beslutat och som landstingen — utan protester, det måste vi erkänna — ha accepterat. Därvid har man förutsatt vissa statsbidrag, men på praktiskt taget varje sådant nytt verksamhetsområde, som landstingen ha fått, ha statsbidragen blivit väsentligt mindre än man har räknat med. Jag skulle tro att det även på folktandvårdens område finns utgifter som man inte har kalkylerat med — frågan är, om ens folktandvårdssakkunniga ha kalkylerat med dem — och dessa utgifter få gå in i den procent som man räknar med att landstingen skola betala.

Jag kan som exempel nämna tandsköterskorna. Det har varit brist även på sådana, och i brist på kvalificerade sköterskor har man fått anställa dem man har kunnat få tag på. Detta ha landstingen fått göra utan statsbidrag, ty statsbidrag utgår endast för anställande av kvalificerade tandsköterskor, men landstingen ha i förekommande fall måst anställa de sköterskor som funnits att få. De ha velat hålla folktandvården flytande och ha inte kunnat vara utan tandsköterskor vid de kliniker där det har funnits tandläkare att tillgå. Exemplet skulle kunna mångfaldigas. Då kan det inte vara annat än billigt och rättvist, om man försöker att åtminstone på

Ang. folktandvårdens organisation m. m.
någon punkt åstadkomma en utjämning, och därför har detta förslag kommit fram i form av motioner, avgivna av flera av riksdagens ledamöter från olika partier.

Jag vill alltså göra gällande att den här summan på 2 miljoner kronor trots allt inte är av sådan storleksordning att vare sig finansministern eller riksdagen behöver bekymra sig något nämnvärt för den. Jag har här i min hand Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1950/51. De egentliga statsutgifterna balansera, som jag tror att finansministern redan har nämnt, på 5 138 537 500 kronor. Av dessa egentliga utgifter gå till inrikesdepartementet, dit folktandvården ju hör, 295 002 900 kronor, och i inrikesdepartementets stat gå 185 617 300 kronor till hälso- och sjukvården. Jag nämner dessa siffror för att kammarens ledamöter skola förstå, vilken storleksordning det här är fråga om, även om jag erkänner att 2 miljoner kronor är mycket pengar. Jag har ju många gånger försökt hävda finansministerns ståndpunkt när det här gällt 10 000, 15 000 eller 20 000 kronor, alltså rena småpengarna, och i jämförelse med dessa små summor är 2 miljoner kronor ett stort belopp, det medger jag gärna, men sett i sitt sammanhang är beloppet icke större än att det skall kunna placeras in i budgeten — om det icke kan ske, herr finansminister, då är det ute med oss. Men jag tror att finansministern klarar den uppgiften väl och måste göra det.

Finansministern har också sagt, att utskottets förslag ju inte medför någon skattesänkning och att det därför är tämligen omotiverat att staten påtager sig den högre utgiften. Jag skulle tro att det i verkligheten kommer att bli på det sättet, att landstingsskatten, om detta utskottets förslag går igenom, inte behöver höjas så mycket som eljest skulle vara nödvändigt. Få vi detta högre statsbidrag, behöva vi inte höja landstingsskatterna så mycket som vi eljest ovillkorligen skulle behöva göra på grund av andra ting som staten har beslutat

Ang. folktandvårdens organisation m. m.

att landstingen skola sköta. Jag blev en smula chockerad, när vi för några år sedan fingo ett förslag om att staten skulle betala undervisningsmaterielen för barnen i våra skolor, och det förslaget motiverades på precis samma sätt som utskottsmajoritetens förslag motiveras nu. Den gången hade finansministern — det var visserligen inte samme finansminister som nu, men jag tror inte att den nuvarande finansministerns uppfattning i berörda avseende skiljer sig så mycket från den dåvarandes — ingenting att invända mot att man överförde ungefär 8 miljoner kronor från kommunernas utgifter till statens. Man sade att det var fråga om allmänna utgifter och att det under alla omständigheter skulle vara folket som skulle betala dem. Det är precis likadant i det här fallet. Man ändrar väl inte uppfattning som man byter skjorta, utan man får väl hålla fast vid en linje.

Finansministern sade också att utskottets linje nog i princip var riktig men att vi borde skynda långsamt och inte fatta ett beslut nu. Jag skulle vilja säga både herr finansministern och kammarens ledamöter, att även om vi i dag votera enligt utskottsmajoritetens förslag, skynda vi långsamt, ty det finns så många andra områden, där det finns oerhörda behov att fylla men där dessa behov få vänta med hänsyn till det statsfinansiella läget. Vi skynda alltså enligt min uppfattning långsamt, även om vi besluta i enlighet med utskottets förslag.

Till sist skulle jag vilja säga ett ord till herr Sjö Dahl. Han brukar ju alltid yttra sig över ekonomiska problem och skattefrågor, som jag för min del mycket litet begriper, och jag måste säga att jag inte här förstod herr Sjö Dahl. Det måste vara en högre matematik detta, att om man får ett belopp höjt till det dubbla, så betyder det ingenting — det innebär inte ett tillmötesgående av en motionärs krav på höjda belopp. De städer, som inte deltaga i landsting, få nu 4 kronor per barn i ersättning för folktandvården, och enligt utskottsmajoritetens förslag skola de få 8 kronor. Och så säger herr Sjö Dahl, att motionärernas önskemål inte

har tillmötesgåits! Denna argumentering måste ha att göra med principer och med den högre matematiken, som i varje fall jag inte förstår. Utskottsmajoritetens förslag följer en genomgående linje, nämligen att man skall åstadkomma samma relation mellan å ena sidan statens, å andra sidan landstingens och icke-landstingsstädernas kostnader sådana de utformades år 1938.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Andersson, Karl*, och herr *Spetz*.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman, blott en replik! Jag förstår inte riktigt, hur herr Gustaf Karlsson kan mena att det här är en fråga om högre matematik. Jag tycker att det närmast är en fråga om en mycket enkel matematik. Vår motion gick ju ut på att samma grunder skulle tillämpas för städer utanför landsting som för landsting. Vårt yrkande blir ju inte på något sätt tillgodosett genom ett bifall till utskottsmajoritetens förslag. Anslaget till landstingen blir fortfarande dubbelt så stort som till städerna utanför landstingen. Ingen människa kan väl påstå att det då är *samma grunder* som tillämpas för landsting och för städer utanför landsting.

Det är alltså inte fråga om högre matematik, herr talman, knappast ens om lägre. Det är en princip det här gäller — det hade herr Gustaf Karlsson rätt i — även om herr Karlsson rynkar på näsan åt denna mycket enkla princip.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag lyssnade uppmärksamt till herr Gustaf Karlsson för att försöka komma underfund med vad som var kärnpunkten i hans resonemang, och jag tyckte mig efter allvarligt begrundande komma till att själva kärnpunkten i anförandet var att det ofta förekommer att riksdagen fattar lättsinniga beslut och bollar med miljoner, ibland också på förslag av regeringen, och att herr Gustaf Karlsson därför tycker att också han bör få lov att bolla med miljoner.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Lindströms senaste anförande säga, att jag vid denna riksdag har röstat emot anslag av betydligt större storleksordning än det nu förevarande och anslag, som jag har ansett mindre angelägna än det som kammaren nu diskuterar om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande punkten a samt särskilt angående punkterna b och c av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de i fråga om punkten a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 166 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Ang. folktandvårdens organisation m. m. medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 37.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna b och c hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 167, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m. såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 18, angående regleringen för budgetåret 1950/51 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.*Punkterna 1—7.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 234, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 31 mars 1950, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att dels utfärda avlöningsreglemente för övningslärare och avlöningsreglemente för kyrkomusiker i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats; dels under de förutsättningar och i den omfattning, som i propositionen förordats, vidtaga ändringar i sålunda utfärdade reglementen; dels med iakttagande av de huvudgrunder, som i propositionen förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergång till sagda reglementen; dels ock med avseende å ämneslärare vid fortsättnings- och ersättningskolor meddela bestämmelser av i huvudsak den innebörd, som i propositionen angivits.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär, att de principbeslut angående lönerreglering för övningslärare och kyrkomusiker, som fattats av 1948 och 1949 års riksdagar, nu skulle kompletteras med beslut om avlöningsbestämmelser

för berörda befattningshavargrupper samt med erforderliga stadgebestämmelser, varefter den nya lönerregleringen skulle träda i kraft den 1 juli 1950 eller, såvitt angick vissa kyrkomusiker, så snart lagakraftäggande beslut i organisatoriskt avseende föreläge.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindén* och *Norman* (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herrar *Allard* och *Sundström* (II: 559);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl* m. fl. (I: 470) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kyuling* och *Malmborg* i Skövde (II: 558);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Mosesson* m. fl. väckt motion (II: 560).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 470 och II: 558 samt I: 469 och II: 559 bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda avlöningsreglemente för övningslärare och avlöningsreglemente för kyrkomusiker i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, med beaktande dock av vad utskottet anfört;

II. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i propositionen förordats, vidtaga ändringar i sålunda utfärdade reglementen;

b) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i propositionen förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergång till sagda reglementen;

c) att med avseende å ämneslärare vid fortsättnings- och ersättningskolor meddela bestämmelser av i huvudsak den innebörd, som i propositionen angivits;

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

III. att motionen II:560 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Enligt principbeslutet beträffande övningslärare skulle full tjänstgöring omfatta 30 veckotimmar, varvid i vissa särskilda fall nedsättning av timtalet för dylik tjänstgöring skulle kunna ske. Detta skulle vara fallet bl. a. beträffande lärare i teckning, musik och gymnastik vid folk- och småskoleseminarier, vilkas undervisningsskyldighet skulle begränsas till lägst 27 veckotimmar. I de likalydande motionerna I:470 och II:558 påyrkas, att även för lärare i manlig och kvinnlig slöjd vid folk- och småskoleseminarier måtte gälla enahanda nedsättning av tjänstgöringsskyldigheten.

Utskottet vill i anledning härav understryka, att den ifrågakommande differentieringen mellan seminariernas tecknings-, musik- och gymnastiklärare å ena och slöjdlärare å andra sidan ingår såsom ett led i 1948 års principbeslut. Den sakliga motiveringen för differentieringen är, enligt vad utskottet inhämtat, att slöjdlärarnas vid seminarierna arbetsuppgifter med avseende å utbildningen av folk- och småskollärare icke kunna anses lika krävande som motsvarande uppgifter för seminariernas tecknings-, musik- och gymnastiklärare. Det bör även beaktas, att de ordinarie slöjdlärarna vid seminarierna placerats 5—7 lönegrader över normalgraden för slöjdlärare, medan motsvarande avstånd för tecknings-, musik- och gymnastiklärare är 4 lönegrader. Slöjdlärarna vid seminarierna får sålunda redan genom sin lönegradsplacering anses relativt förmånligt ställda i lönehänseende. Då enligt utskottets mening tillräckliga skäl icke föreligga att nu frånga 1948 års beslut på denna punkt, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka yrkandet i de nyssnämnda motionerna. Frågan synes emelertid förtjänt av att följas med uppmärksamhet, och erfarenheten får utvisa huruvida framdeles anledning kan föreligga att upptaga densamma till förnyat övervägande.»

Reservation hade avgivits av herrar *Rickard Lindström* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Lundqvist*, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Birke* och *Nihlfors*, vilka ansett

dels att det senare av de båda nyss återgivna styckena av utskottets yttrande bort ersättas med följande uttalande:

»Utskottet har icke kunnat undgå att fästa avseende vid vad i de nyssnämnda motionerna anförts. Arbetsuppgifterna för lärarna i slöjd vid folk- och småskoleseminarierna med avseende å lärarutbildningen torde i stort sett vara likvärdiga med övriga övningslärares, vartill kommer slöjdlärarnas i motionerna berörda arbete med skötsel av maskiner och verktygsuppsättningar, inköp och förvaltning av material m. m. Då sålunda i det hela tillräckliga skäl icke synas föreligga att med avseende å undervisningsskyldighetens omfattning göra skillnad mellan seminariernas tecknings-, musik- och gymnastiklärare å ena sidan och deras slöjdlärare å andra, finner sig utskottet böra tillstyrka det i de nu ifrågakommande motionerna framförda förslaget.»;

dels ock att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I:470 och II:558 samt med avslag å motionerna I:469 och II:559 bemyndiga Kungl. Majt att utfärda avlöningsreglemente för övningslärare och avlöningsreglemente för kyrkomusiker i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, med beaktande dock av vad i reservationen anförts.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Den reservation, som har fogats till detta utskottsutlåtande, går ju ut på att slöjdlärarna vid folk- och småskoleseminarier skola få tillgodoräkna sig veckotimmar på samma sätt som lärarna i exempelvis teckning, musik och gymnastik vid samma seminarier.

1941 års lärarlönesakkunniga ha ju — utan motivering, såvitt jag kunnat finna — bortsett från lärarna i slöjd vid

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

dessa läroanstalter. Dessa lärare ha emellertid, i likhet med de lärare, som jag räknade upp nyss, en hel del förberedelser för sitt arbete att göra vid sidan av lektionerna. Det förefinns alltså, såvitt jag kan förstå, samma motive- ring för att slöjdlärarna skola inrange- ras i stadgan för övningslärarna, § 12, mom. 1, som för att de andra nämnda kategorierna inrangeras där.

Nu säger utskottet att arbetsuppgif- terna för slöjdlärarna inte kunna anses lika krävande som motsvarande uppgif- ter för seminariernas tecknings-, musik- och gymnastiklärare. Det är rätt egen- domligt, detta påstående. Vi hade näm- ligen i femte avdelningen representan- ter för just dessa lärare uppe, och de- ras uppgifter gingo i rakt motsatt rikt- ning mot vad utskottet säger.

De ordinarie slöjdlärarnas lönegrads- placering, säger utskottet vidare, moti- verar inte att de skola behandlas enligt den paragraf och det moment jag här nämnde. Lönegradsplaceringen för slöjdlärarna vid dessa seminarier ligger nämligen, säger utskottet, fem till sju lönegrader över normalgraden för slöjd- lärare, medan motsvarande skillnad för tecknings-, musik- och gymnastiklärar- na endast är fyra lönegrader.

Nu vill jag i förbifarten bara påpeka att lärarna i dessa ämnen dock äro pla- cerade i lönegrad Ca 25, medan slöjdl- lärarna endast ha Ca 23. Dessa slöjdlä- rare ha dock, väl att märka, folkskol- lärarexamen plus påbyggnad i form av slöjdläroavdelning. Över huvud taget tycker jag att det är rätt egendomligt att man drar fram det argumentet, att lönegradsplaceringen skall motivera att man gör en skillnad mellan de olika ka- tegorier som jag har nämnt, ty om man menar att det redan i lönegradsplace- ringen skall ligga ett medräknande av det extra arbete dessa lärare ha, så frå- gar man sig, varför det inte har förfä- rits på samma sätt beträffande t. ex. lä- rarna i teckning, musik och gymnastik. Det vore rätt intressant, tycker jag, att få en motivering för denna skiljaktig- het.

Jag skall bara taga upp en synpunkt

till. Utskottet säger att erfarenheten bör få utvisa, om det finns anledning att se- nare taga upp frågan till förnyat över- vägande. Varför? Vilka erfarenheter är det man väntar på? Man vet ju redan nu vad vederbörande lärares arbete går ut på. Man vet att de ha förberedelse- arbete i likhet med de andra här nämnda lärarna, och såvitt jag kan förstå kan exakt samma motivering, som har före- bragts för dessa övriga lärares tillgodo- räknande av visst antal timmar, före- bringas för medtagande av dessa slöjd- lärare vid seminarierna.

Jag ber därför, herr talman, att få yr- ka bifall till reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Det är ju så, att riksdagen år 1948 i princip fattade beslut om denna löne reglering, och när vi inom utskottets femte avdel- ning ha behandlat den här frågan, ha vi fäst rätt stort avseende vid detta beslut och ansett att vi inte nu borde föreslå några mera omfattande ändringar i den- na löne reglering, jämfört med vad som beslutades år 1948. I den fråga, som frö- ken Andersson här berörde och som ju har behandlats i en reservation till ut- skottsutlåtandet, kan jag erinra om att de sakkunniga hade föreslagit att det för full tjänstgöring för övningslärarna i allmänhet skulle räknas 30 veckotimmar men att vissa undantag från denna regel förutsattes böra medgivas. De sakkunni- ga pekade i detta sammanhang på att det vid folk- och småskoleseminarierna sär- skilt var lärarna i teckning, musik och gymnastik som hade ett betydande ar- bete vid sidan om lektionstimmarna och att det därför för dessa kunde vara be- fogat med en nedsättning av undervis- ningsskyldigheten till 27 timmar per vecka.

Nu har man velat göra gällande att slöjdlärarna i det sammanhanget utgjor- de en bortglömd grupp, som man egent- ligen inte hade tänkt på vid principbe- slutets fattande år 1948. Jag tror inte, att detta kan med fog påstås. I proposi- tionen nr 136 år 1948, där förslaget om principbeslutet framlades, finns det refe- rerat bland annat att övningslärarorga-

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

nisationerna hade framhållit att även lärare i manlig och kvinnlig slöjd vid seminarierna hade ett betungande merarbete vid sidan av lektionstimmar och att även för dessa lärare en reducering av undervisningsskyldigheten kunde ifrågasättas. Departementschefen sade emellertid i anledning av detta och av det remissyttrande statskontoret hade avgivit: »Vad rör nedsättningen av undervisningsskyldigheten anser jag mig, på av de sakkunniga anförda skäl, böra biträda föreliggande förslag. Med hänsyn till vad statskontoret framhållit, finner jag mig emellertid icke kunna tillstyrka generell nedsättning av undervisningsskyldigheten för ytterligare lärarkategorier.» Det är alltså rätt tydligt att man inte kan hävda att slöjdlärarna så att säga blivit bortglömda och att man inte vid principbeslutets fattande har tagit dem med i beräkningen i ifrågasvarande avseende.

Fröken Andersson anmärkte också på att utskottet skulle ha sagt, att slöjdlärarnas arbete inte är lika krävande som andra lärares. Jag ber få påpeka att vad som står att läsa härom i utskottets yttrande är ett referat. Utskottet säger nämligen att *utskottet har inhämtat*, att den sakliga motiveringen för differentieringen skulle varit den, att slöjdlärarnas vid seminarierna arbetsuppgifter icke kunna anses lika krävande som motsvarande uppgifter för seminariernas tecknings-, musik- och gymnastiklärare. Jag vill bara lägga saken till rätta med att påpeka att det inte är utskottet som kommer med detta påstående. Vi ha över huvud taget inte tagit upp denna fråga till bedömning, och vi ha kanske inte heller kunnat göra det.

Vad jag här har velat betona är att utskottet har ansett att man inte haft tillräcklig anledning att frånga principbeslutet av år 1948, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara helt kort säga att när utskottet har refererat ett

uttalande och inte på något sätt motsagt det, anser jag enligt reglerna för citat, att detta uttalande stämmer överens med utskottets mening.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag skulle vilja diskutera en sak med utskottets ärade talesman. Han sade att man fattade ett principbeslut vid 1948 års riksdag. All right, men om man fattar ett principbeslut, har man då bundit sig i varenda liten detalj, hur obetydlig den än må vara? Man har väl bara bundit sig för det väsentliga. Man skall väl inte vara så klavbunden av ett principbeslut, att man inte kan företaga någon ändring, vilka synpunkter som än anföras. Det kan väl inte vara rimligt att fatta principbeslut på det sättet, att beslutet skall vara en fullständig tvångströja, och jag undrar, om herr Sundelin vid närmare eftertanke vill hålla fast vid en sådan linje.

Efter vad jag kan förstå — men den här saken kanske herr Sundelin känner till bättre än jag — har denna fråga egentligen inte behandlats i den föregående beredningen av detta ärende. I kommittébetänkandet säges det, att man bör nedsätta arbetstiden för de grupper av lärare — av övningslärare bland andra — som ha med utbildningen av lärare att göra, och så säges det att *särskilt* tecknings-, musik- och gymnastiklärare, eller *åtminstone* dessa, böra komma i fråga, och på mig verkar det faktiskt, som om dessa i kommittébetänkandet angivna grupper skulle vara tämligen godtyckligt valda. När man ansluter sig till själva principen, säger man att samtliga övningslärare vid folk- och småskoleseminarierna med vissa undantag deltaga i utbildningen av lärare i respektive övningsämnen, att deras tjänstgöring därför är väsentligt mer kvalificerad och åtskilligt mer betungande än övriga övningslärare och att deras undervisningsskyldighet av denna anledning bör minskas något. Folkskollärarna skola ju undervisa i teckning, i sång — i den mån de kunna — och i gymnastik och lek, och det övervägande fler-

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

talet av dem, utom de folkskollärare som komma till vissa storstäder, där man har speciella slöjdlärare, skola också undervisa i slöjd. Det betyder att deras utbildning för denna undervisning i slöjd är driven mycket långt. Den omfattar inte bara en enda slöjdart, inte bara träslöjd, utan också metallslöjd och pappslöjd. Det är alltså ett mycket betydande verksamhetsområde som de ha att utbilda lärarna i. När man dessliques vet vad slöjden numera betyder i läroanstalterna i gemen, kan man inte undervärdera det arbete som bedrivs för lärarnas utbildning i slöjd. När man vidare vet vad slöjden är avsedd att betyda i den nya skolan, som vi nästa fredag skola diskutera här i kammaren, tycker jag att man borde tänka på att även ställa de lärare, som skola utbilda slöjdlärarna för den nya skolan, i samma ställning som övriga övningslärare vid seminarierna.

Jag är själv gammal seminarielärare, och för mig är det alldeles ofattbart, det får jag uppriktigt säga, hur man kan ge sig till att skilja mellan det förberedelsearbete, som en slöjdlärare har vid handledningen av blivande lärare, och det förberedelsearbete, som teknings-, musik- och gymnastiklärare ha i motsvarande fall.

Det är av denna anledning jag använder ordet »godtyckligt». Det verkar, om man skall våra hård, som om utskottet såg på dessa personer, som äro lärare i ett manuellt yrke, med den överlägsenhet, som förr inte var alls ovanlig när det gällde dem som syssla med handens arbete — jag vill med detta inte alls påstå att min vän herr Sundelin eller statsutskottet gjort det. Men om man betänker vad slöjden betyder, om man betänker att det inte kan vara förenat med rättvisa och billighet att placera dessa lärare i annan klass än övriga ämneslärare, borde man inse det lämpliga i att jämka i detta lilla avseende på det beslut som fattades 1948, då mig veterligt inte denna sak var uppe till debatt.

Nu vill jag villigt erkänna de ord som statsutskottet säger, att denna fråga är »förtjänt av att följas med uppmärk-

samhet, och erfarenheten får utvisa huruvida framdeles anledning kan föreligga att upptaga densamma till förnyat övervägande». Man har en känsla av att utskottet varit vänligt inställt och även en känsla av att utskottet tyckt sig stå på något osäker mark. Jag, som kanske mera ingående än de flesta känner denna grupp av lärare, förstår denna osäkerhet.

Herr talman! Med hänsyn till den vikt, som den nu föreliggande frågan har, icke minst för den nya skolan och med hänsyn även till att denna lärarkår kanske setts litet över axeln och inte behandlats med tillbörlig rättvisa och billighet, kan jag inte annat än yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag vill till en början meddela att jag har ingen erinran mot de ändringar, som utskottet har gjort i förhållande till propositionen. Det gäller dels en komplettering av Kungl. Majts förslag angående den som efter minst tio års oavbruten anställning som kantor utan eget förvällande förflyttas till enbart folk- eller småskollärartjänst, och dels gäller det en ändring av reduktionsprocenten för kyrkomusiker som förvärvat pensionsrätt.

I fråga om reservanternas yrkande skulle jag sedan vilja säga ett par ord. Propositionen ansluter sig i fråga om beräkningen av tjänstgöringstiden till det beslut, som fattades vid 1948 års riksdag. Det beslutet ansluter till det betänkande, som hade avgivits av lärarutredningen. Uppgifter, som jag har kunnat få fram från denna utredning, visa att man inom utredningen var tveksam, huruvida 30 timmar kunde anses vara en skäligt avvägd tjänstgöringstid för slöjdlärare eller om man skulle fordra en längre tid. Med hänsyn till vissa organisatoriska svårigheter stannade man dock för 30 timmar. Man får i det här sammanhanget inte helt bortse från att lärare vid yrkesskolorna ha mer än 40 timmars undervisningstid per vecka. Å andra sidan är

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

det klart att det finns skäl många gånger att gå ned till ett lägre timantal för vissa lärarkategorier, som utöver undervisningstimmarna ha mycket arbete, som inte kan läggas in direkt i schemat. Den saken har också berörts av de sakkunniga, när det gäller vissa lärare vid seminarierna. Frågan har således varit uppe för teckningslärarnas, musiklärarnas och gymnastiklärarnas del. Då det gäller exempelvis musiklärarna hänvisas till att de ha ett visst förberedande arbete för sina lektioner med avskrift och duplikation av noter och dessutom särskilt arbete med skolkörerna och skolorkestrarna och även medverkan vid fester och dylikt. Det är ett arbete alltså, som inte ingår i undervisningen men ändå åvilar dessa lärare. På liknande sätt ligger det till för gymnastiklärarna; de sakkunniga hänvisa till att dessa få offra mycken tid på planläggning och övervakning av verksamheten och som ledare av den frivilliga idrottsverksamheten.

I motiveringen för en nedsättning av tjänstgöringstiden för slöjdlärare hänvisa motionärerna till dessa grupper och anse att för slöjdlärarnas del motsvarande nedsättning bör äga rum. Motionärerna framhålla att de sakkunniga »utan någon motivering utelämnat lärarna i slöjd, trots att dessa ha samma arbetsuppgifter som sina kolleger i teckning, musik och gymnastik». Innan man gör sådana uttalanden, måste man vara fullt medveten om att slöjdlärarna verkligen ha lika mycket förberedelser till lektionerna och även eljest ha lika mycket arbete utöver lektionstimmarna som dessa andra lärare ha. Sedan i motionen framhållits att slöjdlärarna ha samma arbetsuppgifter som sina kolleger i teckning, musik och gymnastik, hänvisas till att för slöjdlärarna tillkommer »ett omfattande och tidsödande arbete med skötsel av en mängd maskiner och verktygsuppsättningar samt inköp och förvaltning av material och andra förnödenheter». Där skulle jag vilja sätta ett par frågetecken. Har verkligen en lärare i slöjd vid ett seminarium så mycket tidsödande arbete med skötsel av verktyg? Jag föreställer mig att den lärare, som

skall utbilda andra till slöjdlärare, i första hand får undervisa dessa i skötsel och vård av verktyg. Jag tror knappast att någon kan bli en god slöjdlärare, som inte lärt sig själv skötsel och vård av verktyg. Detta måste väl ske under lektionstid, och ha eleverna fått sådan undervisning, böra de själva kunna ta hand om de verktyg, som de skola arbeta med, i all synnerhet om de sedan skola undervisa eleverna i de skolor, dit de komma, i samma sak.

Jag känner inte till hur pass stor maskinpark man kan ha vid ett seminarium, men jag föreställer mig att den inte kan vara så omfattande, att vad jag nu sagt om verktygen inte kan gälla också för maskinparken. Eleverna måste själva lära sig sköta de arbetsmaskiner som de skola handskas med. Uppstår det svårare fel på maskinerna, anlitas, enligt vad jag under hand blivit underrättad om, särskild reparationskunnig personal för att ställa maskinerna i ordning.

Hur lång tid som kan åtgå för inköp av material och förnödenheter till undervisningen, kan jag inte med bestämdhet säga, men jag föreställer mig att det inte kan åtgå någon så avsevärd tid för att köpa in det virke som åtgår för träslöjden, och jag tror inte att det kan vara förenat med något omfattande arbete. Det kan inte heller vara ett så omfattande arbete att köpa in den papp, som behövs i pappslöjden, eller det material, som behövs för metallslöjden. Jag tycker inte att man här skall överdriva arbetsbelastningen för lärarna då det gäller vare sig skötsel och vård av verktygen eller inköp av material och förnödenheter. De sakkunniga anse själva att de tagit rimlig hänsyn till dessa förhållanden vid lönesättningen.

Den här frågan kan synas liten, då den gäller en begränsad grupp, men den kan bli stor. Jag tror att det skulle bli mycket svårt att framdeles dra gränsen gent emot andra grupper, om man nu, med hänsyn till de arbetsuppgifter för slöjdlärarna man kan räkna upp, skulle gå in för en nedsättning av arbetstiden per vecka. Hur skall man då handla när man kommer till andra grupper, som

Ang. avlöningsbestämmelser för övningslärare m. m.

äro mycket stora, exempelvis arbetsledare i olika befattningar inom den statliga förvaltningen, vilka med all säkerhet ha betydligt mycket mer arbete att utföra utöver den ordinarie arbetstiden per vecka än vad slöjdlärarna kunna ha att utföra utöver undervisningstimmarna?

Jag vill inte alls att det sagda skall tolkas som någon nedvärdering av dessa lärares arbete, utan jag har den allra största aktning för den undervisning som de bedriva. Men vad jag opponerar mig emot är att man vill tillgodoräkna slöjdlärarna tid, som jag inte är övertygad om åtgår utöver undervisningstiden, för en nedsättning av den tjänstgöringstid, som skulle åvila dem per vecka. Jag tror, som sagt, att en på så svaga grunder beräknad nedsättning av undervisningstiden för slöjdlärarna kan medföra besvärigheter om man vid ett annat tillfälle skall bedöma arbetstiden för andra grupper av tjänstemän i ungefär motsvarande löneställning. Jag är inte övertygad om att man skulle vara villig att för andra grupper räkna med så kort arbetstid som nu kräves för slöjdlärarna. Reservanternas förslag kan dra med sig konsekvenser, som man knappast kan överblicka.

Jag tror därför att utskottets skrivning på denna punkt är till fyllest. Är det så, att det framdeles kan påvisas att arbetsuppgifterna utöver undervisningstimmarna för dessa lärare äro så omfattande, att de böra likställas med andra lärarkategorier, som ha ett omfattande arbete vid sidan om själva undervisningen, bör man ta upp frågan. Men jag tror inte att man här bör avkorta arbetstiden enbart därför att slöjdlärarna räknas till övningslärarkategorien, utan arbetstidens längd måste bedömas mot bakgrunden av vad man kräver av den enskilde läraren eller enskilde tjänstemannen utöver den i övrigt fastställda tjänstgöringstiden.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr statsrådet nämnde någonting om att vi i motionen berört det arbete som slöjd-

lärarna ha med vården av verktyg och maskiner samt med inköp. Statsrådet menade att dessa arbetsuppgifter nog inte voro så omfattande som vi i motionen hade gjort gällande.

Jag vill då säga att detta anfördes i motionen såsom ett argument vid sidan av många andra. Jag kan instämma med statsrådet däri, att det är vid lönesättningen som hänsyn skall tagas till omfattningen av vederbörande lärares arbetsuppgifter på själva arbetsplatsen. Jag tog inte heller upp den saken i mitt resonemang, men vad jag gjorde gällande och särskilt uppehöll mig vid var att de sakkunniga sagt att samtliga övningslärare med vissa undantag deltog i utbildningen av lärare i respektive övningsämnen och att de sakkunniga av denna anledning hade föreslagit en något minskad undervisningsskyldighet. Det är det som utgör motiveringen för en nedsättning av arbetstiden. Det motivet har åberopats för lärare i teckning, musik och gymnastik. Men med den kännedom jag har om seminarierna vill jag säga att det är lika påkostande för slöjdlärare som lärare i de övriga övningsämnena att vara handledare för blivande lärare. Då kan jag icke förstå meningen med att sätta slöjdlärarna i en annan ställning än de övriga.

Nu säger herr statsrådet att man måste tänka på grupper som finnas på andra håll inom den statliga eller kommunala verksamheten. Det är riktigt, men då bör man göra denna jämförelse även när det gäller lärarna i teckning, musik och gymnastik. Vad man här har att jämföra är övningslärare vid samma institution och med samma arbetsuppgifter, och de böra enligt min mening behandlas lika. Enligt min mening ha de varken i propositionen eller i utskottsförslaget behandlats lika.

Hur utgången av denna debatt än må bli, vill jag ändå anknyta till vad herr statsrådet sade om att man får ha uppmärksamheten riktad på denna fråga — orden kanske inte föllo precis så, men de anslöto sig tydligen till det resonemang som statsutskottets majoritet

har fört i betänkandet. Jag tror att re-
dan med detta är åtskilligt vunnet, men
man har inte vunnit den fulla rättvi-
san.

Efter det överläggningen förklarats
härmed slutad, yttrade herr talmannen,
att med anledning av de därunder före-
komna yrkandena propositioner komme
att göras särskilt angående utskottets
hemställan i punkten I och särskilt be-
träffande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om punkten I, fortsatte herr
talmannen, hade yrkats dels att vad ut-
skottet hemställt skulle bifallas, dels ock
att det förslag skulle antagas, som inne-
fattades i den vid utlåtandet avgivna
reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen pro-
positioner enligt dessa båda yrkanden
och förklarade sig anse propositionen på
bifall till utskottets hemställan vara med
övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i
anledning varav uppsattes samt efter gi-
ven varsel upplästes och godkändes en
omröstningsproposition av följande ly-
delse:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 155 punkten
I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den vid utlåtandet avgivna
reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringspropositio-
nen ånyo uppläst, verkställdes omröst-
ningen genom upprensning; och befanns
därvid, att flertalet röstade för ja-propo-
sitionen.

På därefter gjord proposition bifölls
vad utskottet i punkterna II och III hem-
ställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlå-
tanden:

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående vissa ändringar i
reglementet för pensionering genom sta-
tens pensionsanstalt av vissa icke-stat-
liga befattningshavare m. m. jämte i äm-
net väckt motion;

nr 169, i anledning av väckt motion
angående förhöjd pension åt f. d. konsu-
lenten Jöns Nilsson; och

nr 170, i anledning av väckt motion
om understöd till arbetaren J. A. Fors-
berg i anledning av skada, som ådragits
genom olycksfall i domänverkets tjänst.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-
ställt bifölls.

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 55, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till för-
ordning om ändring i uppbördsförord-
ningen den 31 december 1945 (nr 896),
jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 31 mars 1950 dagtecknad,
till bevillningsutskottet hänvisad pro-
position, nr 244, hade Kungl. Maj:t före-
slagit riksdagen att antaga vid propo-
sitionen fogat förslag till förordning om
ändring i uppbördsförordningen den 31
december 1945 (nr 896).

Den kungl. propositionen innehöll i
huvudsak följande.

I syfte att ernå närmare överensstäm-
melse mellan preliminär och slutlig skatt
samt sålunda minska den kvarstående
skatten hade i propositionen föreslagits,
att de i skattetablerna angivna skattebe-
loppen skulle uträknas så, att något hög-
re preliminärskatt uttoges än för närva-
rande skedde. Vidare hade föreslagits,
att ränta efter 6 procent skulle uttagas
å kvarstående skatt, om denna uppginge
till minst en femtedel av den slutliga
skatten. Ränta skulle dock endast utgå
å kvarstående skatt, som överstege 300
kronor. Om den erlagda preliminära
skatten överstege den slutliga skatten,
skulle den skattskyldige under motsva-
rande förutsättningar gottgöras ränta ef-
ter 2 procent å det överskjutande be-

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

loppet. Slutligen hade föreslagits att löneavdrag för kvarstående skatt skulle verkställas med 25 procent av arbetstagares lön, om han icke överlämnade debetsedel å slutlig skatt till arbetsgivaren eller styrkte, att han icke hade att erlagga kvarstående skatt. Vad sålunda föreslagits skulle dock icke gälla beträffande sjöman, inskriven vid sjömanshus. De nya bestämmelserna hade föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1951. Bestämmelserna angående ränta skulle dock gälla först beträffande 1952 års taxering.

Till utskottet hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 476 av herr *Werner* m. fl. och II: 566 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 486 av herr *Velander* m. fl. och II: 580 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.; samt

3) de likalydande motionerna I: 487 av herr *Söderquist* m. fl. och II: 579 av herr *Svensson* i Ljungskile.

I sammanhang med den förevarande propositionen hade utskottet till behandling upptagit de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 61 av herr *Boo* m. fl. och II: 28 av herr *Hagård*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att försöksorganisation beträffande indrivningsväsendet i städer med egna uppbördsverk måtte anordnas i lämplig omfattning i huvudsaklig anslutning till i motionerna angivna grunder.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande betänkandet hemställt,

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 244, icke kunnat oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 476 av herr *Werner* m. fl. och II: 566 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., de likalydande motionerna I: 486 av herr *Velander* m. fl. och II: 580 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. samt de likalydande motionerna I: 487 av herr *Söderquist* m. fl. och

II: 579 av herr *Svensson* i Ljungskile — för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896) med vissa under punkten angivna ändringar;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa ytterligare utredning av frågan om ränta å kvarstående skatt och å för mycket erlagd preliminär skatt;

C) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 61 av herr *Boo* m. fl. och II: 28 av herr *Hagård* bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva, att indrivning, avkortning, avskrivning samt upprättande av balanslängd beträffande skatt, böter och andra därmed likställda medel i stad med egen uppbördsförvaltning finge, utan hinder av vad i uppbördsförordningen eller annan av riksdagen beslutad författning stadgades, försöksvis under viss tid ske i den särskilda ordning Kungl. Maj:t föreskrev;

D) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 476 av herr *Werner* m. fl. och II: 566 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 486 av herr *Velander* m. fl. och II: 580 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. samt

3) de likalydande motionerna I: 487 av herr *Söderquist* m. fl. och II: 579 av herr *Svensson* i Ljungskile,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»I propositionen har föreslagits att ränta skall av skattskyldig erläggas med 6 procent å kvarstående skatt, som utgör minst en femtedel av den slutliga skatten; ränta skall dock utgå endast i den mån den kvarstående skatten överstiger 300 kronor. Under motsvarande förutsättningar skall ränta gottgöras

skattskyldig med 2 procent å för mycket erlagd preliminär skatt.

Utskottet finner icke anledning till erinran mot förslaget att den, som med eller utan avsikt utnyttjar en skatte-kredit genom att erlagga för låg preliminär skatt, skall erlagga ränta å den kvarstående skatten och att i konsekvens härmed den, som medgiver det allmänna en skatte-kredit genom att erlagga för hög preliminär skatt, skall erhålla ränta å den för mycket erlagda skatten. Däremot har utskottet icke funnit utformningen av de föreslagna räntebestämmelserna tillfredsställande. Utskottet är därför icke berett att nu taga slutlig ställning till frågan om ränta å kvarstående skatt och å för mycket erlagd preliminär skatt och finner förden-skull lämpligt, att 1949 års uppbörds-sakkunniga under sin fortsatta utredning ytterligare överväga nämnda fråga. Utskottet föreslår därför skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om ytterligare utredning av den berörda frågan.»

Vid betänkandet hade reservation an-mälts av herrar *Velander, Niklasson, Wehtje, Werner, Jonsson* i Skedsbygd och *Hagberg* i Malmö, vilka dock ej an-tytt sin mening.

Herr **WERNER**: Herr talman! De er-farenheter, som vunnits efter tre års till-lämpning av den nu gällande uppbörds-förordningen, kunna knappast sägas ha varit alltigenom goda. Systemet, som från början avsågs skola bli effektivt och enkelt, har utvecklats till en mycket tung apparat, där en växande byråkrati fått göra sig gällande och allt större an-språk på arbetskraft kommit att ställas. Vid sidan av dessa allmänna synpunk-ter är det emellertid några särskilda om-ständigheter som jag skulle vilja påtala.

Jag vill då i förbigående nämna den belastning, som arbetsgivarna såsom skatteuppbördsmän åt staten fått vid-kännas. Jag tänker närmast på de mind-re arbetsgivarna, som ha att innehålla preliminärskatten för sina anställda. Där-vid uppstå ofta friktioner som äro myc-

Ang. ändring i uppbördsförordningen.
ket obchagliga och vålla stora besvär-ligheter.

Detta är emellertid inte det enda. Sys-temet har ju visat sig ineffektivt så till vida, att mycket stora skattebelopp inte ha kunnat inkasseras via preliminärskat-ten utan kommit att ligga kvar hos de skattskyldiga.

Chefen för finansdepartementet har därför på grundval av ett sakkunnigbe-tänkande avgivit vissa förslag till riksdagen, mot vilka kunna resas mycket all-varliga invändningar. Jag har i en mo-tion vidrört några punkter, där en myc-ket bestämd kritik har riktats mot fi-nansministerns förslag.

Till en början har i propositionen föreslagits en omräkning av preliminär-skattetablerna som medför en höjning av skattebeloppen på sådant sätt, att des-sa komma att ligga vid den övre grän-sen för de olika marginalsikten. Detta leder till en höjning av det preliminära uttaget med cirka 200 kronor. Men dess-utom har borttagits det nu gällande 200-kronorsavdraget, som egentligen var av-sett att svara mot vissa i författningar-na medgivna avdrag för den skattskyl-dige, särskilt försäkringsavdraget men även avdraget för kostnader för intäk-ternas förvärvande såsom resekostnader o. s. v. Jag har ansett detta borttagande av 200-kronorsavdraget i skattetablerna vara oriktigt, och åtgärden förefal-ler mig ännu mera oförklarlig, sedan be-villningsutskottet nu föreslagit att för-säkringsavdraget för äkta makar få höjas från 200 kronor till 400 kronor sam-manlagt.

Men det är en annan detalj som jag vill påtala, nämligen straffränte-beläggningen å utestående kvarskatte-belopp. Det är ibland inte riktigt tack-samt att tala om rättsförhållandet mel-lan individen och staten, det är ty-värr ofta så, att den enskilde individens rättsliga ställning inte i tillräcklig grad beaktas, när det gäller hans förhållan-de till samhället och staten. Denna den enskildes underlägsenhet gentemot sta-ten kommer till ett alldeles särskilt ut-tryck i det förslag som har avgivits om den ränteberäkning som i det här sam-

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

manhaug et skall tillämpas för den skattskyldige och för staten. Finansministern föreslår nämligen att inestående kvarskattebelopp skall räntebeläggas med 6 procent, medan den skattskyldige å för mycket inbetald preliminärskatt skall få en räntegottgörelse efter endast 2 procent. Jag vill göra gällande att varken staten eller den skattskyldige äger rätt att under dessa förhållanden utkräva en högre gottgörelse än beräknad efter normal räntefot, alltså till lika storlek för staten och för den skattskyldige. Det föreligger inte här någon som helst rättsgrund för att den skattskyldige skulle diskrimineras genom en s. k. straffränta. Jag måste alltså hävda att förhållandet mellan staten och den skattskyldige bör grundas på rättslig likställighet. Det är ur dessa synpunkter helt oantagligt att på detta område konstituera ett straffrättsbegrepp och ett straffansvar i form av en straffränta, vilken skulle bli större än som erfordras för att täcka den eventuella ränteförlust som staten gör på utestående kvarskattebelopp. Det är någonting som jag inte kan anse vara på något sätt godtagbart.

Jag har velat, innan detta förslag återgår till kommittén, ge uttryck för en bestämmd opposition mot den olikhet i fråga om ränteberäkningen som förslaget innehåller. Jag anser att det hade varit möjligt och riktigt av utskottet att i fråga om räntebeloppens storlek, i enlighet med ett yrkande som gjordes i utskottet, utan ytterligare utredning föreslå att staten och den skattskyldige skola betala lika hög ränta och att denna bestämts till tre procent. Den skattskyldige skulle alltså haft att till staten betala tre procent ränta på den del av skatten, som han innehöll vid preliminärskatteinbetalningen, samtidigt som staten skulle till den skattskyldige betala tre procent på för mycket inbetald preliminärskatt.

I propositionen föreslår finansministern att kvarskattebelopp som överstiga 300 kronor skola räntebeläggas. Jag har föreslagit att detta belopp höjs till 500 kronor. Jag är nämligen övertygad om att den skytteltrafik som uppstår vid ett

bifall till förslaget, med åtföljande arbetsbelastning för uppbördsmyndigheterna, kommer att hundraprocentigt äta upp de större ränteinkomster som kunna påräknas, om man går så långt ned som till 300 kronor. Det är ur dessa synpunkter som jag anser att en höjning av det räntefria beloppet till 500 kronor är försvarbar och även praktiskt riktig.

I fråga om förslagets verkningar för den skattskyldige, vilka jag förut något berört, vill jag inte underlåta att påpeka att det ju här gäller s. k. B-skattskyldiga eller egna företagare och rörelseidkare. Jag vill särskilt framhålla att det är icke möjligt för en sådan skattskyldig att vid preliminär deklaration enligt uppbördsförordningen ett år i förväg exakt ange storleken av den inkomst som den skattskyldige kan förvärva ett nästföljande beskattningsår. Detta gäller särskilt jordbrukarna, vilkas inkomster äro beroende av så många omständigheter: goda eller dåliga skördar, konjunkturväxlingar o. s. v. En jordbrukare kan exempelvis ha svårt att avgöra, om det är möjligt att under ett beskattningsår sälja en skörd eller om han måste sälja två skördar på samma beskattningsår. Liknande förhållanden gälla för skogsbruket, där man är beroende av konjunktur- och driftförhållandena. Det är alltså i dessa fall inte möjligt att i förväg kunna bestämma inkomsterna och därmed den slutliga skattens storlek. Detta kan ske först sedan den skattskyldige i februari året efter avgivit sin deklaration och gjort sitt sammandrag över fjolårets inkomster och utgifter. Först då uppstår den rättsgrund, på vilket ett eventuellt ränteuttag kan byggas.

Jag kan medge att det kan vara riktigt att räntebelägga större kvarskattebelopp, men räntan bör då inte vara högre än den ränta staten själv betalar.

I slutet av min motion har jag också vänt mig emot att för den arbetstägare, som inte lämnar sin slutskattsedel till arbetsgivaren, 25 procent av lönen innehållas. Jag kan medge att det finns skäl som tala för en sådan anordning, men jag vill fästa uppmärksamheten på hur det i praktiken ställer sig för den, som

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

skall göra ett så stort skatteavdrag från arbetstagaren och tvingas föra den diskussion som då uppstår i fråga om skatteavdragets storlek. Det är ingen lätt uppgift, särskilt inte för mindre arbetsgivare, och jag fruktar att det är många som inte kunna fullgöra sin skyldighet att verkställa detta stora avdrag.

Herr talman! Jag har velat anlägga några rättsliga synpunkter på denna fråga, men i sakens nuvarande läge har jag intet särskilt yrkande.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det förslag, som innefattas i propositionen, om en viss räntebeläggning av kvarstående skatt och för mycket erlagd preliminär skatt, har ju inte accepterats av utskottet, och i stället förordnat, att frågan skall tas under förnyat övervägande av uppbördssakkunniga. Jag opponerar mig på intet sätt häremot och förstår mycket väl, att det kan finnas skäl för att få detta spörsmål ytterligare belyst. Jag har heller inte begärt ordet för att konstatera detta utan för att säga några ord i anledning av vad herr Werner yttrade. Jag skall därvid inte alls ingå på herr Werners rent rättsfilosofiska betraktelser, som han får ha för sig själv, utan i stället försöka att ur några praktiska synpunkter belysa det spörsmål som det här gäller.

Det har visat sig, vilket i och för sig inte är märkvärdigt, att åtskilliga personer, som ha att betala B-skatt, finna det vara med sin ekonomiska fördel förenligt att låta bli att betala skatt i tid för att i stället få betala kvarskatt. Vederbörande vinna nämligen då ränteinkomst på beloppet under den tid som de vänta med att inbetala det såsom skatt. Var och en måste väl ändock anse, att detta är något som man från det allmännas sida icke kan tolerera. Inte bara ur statens utan även ur alla andra skattebetalares synpunkt är detta ett onaturligt tillvägagångssätt. Förslag har därför uppkommit att minska denna lust hos folk att betala skatten för sent genom att pålägga ränta å kvarstående skatt. Man kan emellertid inte beräkna ränta för hela tiden utan

blott från och med den tidpunkt, då det blivit konstaterat att restskatt föreligger, vilket enligt mitt förslag inte blir fallet förrän i april månad året efter det då pengarna rätteligen borde ha inbetalts. Men om man vill vinna syftet, att folk icke skall ha ekonomisk fördel av att låta bli att betala sin skatt i tid, bör räntan vara så hög, att det inte medför någon vinst för vederbörande att låta bli att betala sin skatt i tid. Jag medger att man sedan kan diskutera, hur hög räntan bör vara. Det är möjligt att 6 procent, såsom jag föreslagit, är en onödigt hög räntesats och att man skulle kunna nå resultat även med en något lägre ränta. Jag hävdar emellertid att man rent principiellt sett måste räkna med en ränta som motsvarar utlåningsräntan.

Då uppstår emellertid frågan, hur man skall göra med dem som äro så ambitiösa — eller så slarviga — att de betala in för mycket pengar. De ha ju då ställt vissa medel till förfogande för staten under en viss tid. För att svara på den frågan vill jag först säga, att staten egentligen inte har något intresse av en dylik förhandsinbetalning av skatt. Det är naturligtvis ingenting att vara ledsn över, utan man bör ju tvärtom vara glad över att folk ser om sitt hus och uppfyller sina förpliktelse, även om det sker i förtid. Men det finns faktiskt inget intresse från statens sida att få pengarna förrän i laga tid. Vi räkna nämligen med statens inkomster för en viss period och även med dess utgifter för samma period. Det viktiga är att pengarna flyta in under just den period, då man räknat med att de skola inflyta.

Då staten således inte har något egentligt intresse av att folk betalar in sin skatt i förtid, kan man väl säga, att det i och för sig är onödigt att staten betalar ränta på för tidigt inbetalda skattebelopp. Men även om man vill uppmuntra denna ambition, om jag så får säga, bör väl staten i varje fall inte betala mer än inlåningsränta på pengarna. Det kan väl inte vara någon mening i att staten betalar mer än inlåningsränta på pengar som staten egentligen inte har något intresse av att få in i förtid. På detta sätt

Ang. ändring i uppbördsförordningen.

har jag resonerat, och jag tror att vi få hålla oss till denna grund, ty i annat fall förorsaka vi staten en onödig utgift. Utgångspunkten är således, att om staten skall betala ränta på för tidigt inbetalda skattebelopp, bör det vara inlåningsränta.

Jag kan alltså, herr talman, icke godtaga herr Werners uppfattning, att båda räntesatserna böra vara lika höga, vilket enligt min mening är orimligt. Jag vill tillägga att man inte får se frågan om räntebeläggning av för sent inbetalda skattemedel enbart ur den synpunkten, att man genom räntan skall täcka statens kostnader. Det är nämligen icke det som i detta fall är det väsentliga. Räntesatsens funktion är icke att täcka statens förlust på grund av den försenade inbetalningen, utan dess uppgift är att förmå folk att fullgöra sina förpliktelser i tid. Därför kan man inte här godkänna det jämlikhetskrav som herr Werner uppställer.

Jag har, herr talman, när frågan nu skall gå till förnyat övervägande, gärna velat säga, att jag icke kan godkänna den s. k. rättsgrundsats som herr Werner här framförde.

Herr WERNER (kort genmäle): Herr talman! Jag hoppas att herr finansministern riktigt uppfattade vad jag sade, då jag erkände att det föreligger ett visst berättigande i att ta ut en viss normal ränta av den skattskyldige på kvarstående skatt och att även staten till den skattskyldige bör betala ränta på för mycket erlagd preliminär skatt. Denna ränta bör, sade jag, sättas så låg, att det inte innebär någon vinst för någondera sidan. Därmed vinner man den dubbla stimulans, som finansministern önskar åstadkomma, nämligen att den skattskyldige känner med sig att han ingenting har att vinna på att innehålla ett större skattebelopp, samtidigt som den skattskyldige stimuleras att betala in ett belopp som så nära som möjligt ansluter sig till den slutliga skatten. Frångår man denna grundsats om en rättslig likställighet mellan staten och den skattskyldige,

skapar man när det gäller den skattskyldige ett straffrättsbegrepp som icke viljar på saklig grund. Man bör icke till skapa en ordning, där en diskriminering av den skattskyldige blir följden för förhållanden, för vilka han icke kan göras ansvarig. Vi böra akta oss för att väcka ovilja mot systemet som sådant, då ju systemet i sig innehåller en del värdefulla principer. Jag är rädd för att hela uppbördssystemet kan komma att skadas, om man manar fram en rättsopinion mot en alltför hård tillämpning, vilket i grund och botten är alldeles onödigt.

Herr VELANDER: Herr talman! Det kan måhända vara på sin plats, att även jag säger ett par ord i anslutning till bevillningsutskottets föreliggande betänkande. Utskottet vill ju hänskjuta frågan om ränta å kvarstående skatt och å för mycket erlagd preliminär skatt till förnyad utredning utan att dock ge den minsta antydning om efter vilka linjer utredningen skall ske.

Herr Werner har redan ingående varit inne på dessa spörsmål, och jag kan till alla delar instämma i de synpunkter, som han har framfört. Från såväl bondeförbunds- som högerhåll har det väckts vissa motioner i ämnet, och de synpunkter, som jag har företrätt inom utskottet och som jag hoppas även skola bli beaktade av uppbördssakkunniga vid den fortsatta utredningen, finnas redovisade i dessa motioner. Jag vill gärna understryka den Wernerska synpunkten, att staten icke bör gottskriva sig en ränta, som ligger på en avsevärt högre nivå än den ränta staten själv avser att betala, detta åtminstone så länge som denna ränta inte överstiger statens medellåneränta.

Finansministern gav några antydningar om varför han hade föreslagit en så hög ränta på kvarstående skatt som den som upptagits i propositionen. Han ansåg, av ordalagen att döma, att en hel del skattebetalare funno det med sin fördel förenligt att betala kvarskatt och alltså inrättade sig därefter. Jag är inte benägen att utan vidare instämma i finans-

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

ministerns uppfattning härvidlag. När det gäller rörelseidkare och jordbrukare finns det, åtminstone som regel, ingen möjlighet för dessa kategorier skattskyldiga att före eller under beskattningsåret klarlägga, hur stor deras inkomst vid beskattningsårets slut faktiskt kommer att vara. Från den utgångspunkten anser jag, att den ränta, som skall påföras dem på grund av att de kommit att häfta för kvarstående skatt, icke får sättas högre än att det inte uppkommer någon vinst för dem och detta sålunda icke heller för den skattebetalare, som till äventyrs söker planmässigt inrätta sig så, att det för honom skall uppkomma kvarstående skatt. Om alltså den räntesats, som man stannar för, när det gäller kvarstående skatt, är så hög, att det inte kan bli någon vinst för skattebetalaren genom att han spekulerar i kvarstående skatt, har man, synes det mig, åstadkommit en reaktion som bör vara tillräcklig.

Det kan enligt min mening till och med ifrågasättas, huruvida någon räntepåföring över huvud taget bör ifrågakomma. En del remissinstanser ha ju också varit inne på den tanken, som jag tycker icke saknar fog. Jag är emellertid beredd att på den punkten följa finansministerns inställning och följaktligen acceptera att ränta skall debiteras på kvarstående skatt och utgå även å för mycket erlagd preliminär skatt.

När man här talar om spekulation, som skulle bestå i att folk söker undgå att i tid betala sin skatt för att kunna tillgodogöra sig ränta på beloppet — en tanke som framskyttade i finansministerns anförande — vill jag säga att det, såsom jag nys antydde, som regel finns utomordentligt litet utrymme för dylik spekulation. Om de skattskyldiga inte vid slutet av visst år avge deklaration för sina inkomster under det kommande beskattningsåret, påföras de nämligen skatt efter det taxeringsresultat, som kommit till uttryck vid det förra årets taxering. För att denna spekulation skall bli möjlig annat än för ett visst enstaka år krävs en undan för undan stigande inkomst, vilket nog inte i allmänhet motsvarar det verkliga förhållandet.

Jag tror således inte att det över huvud taget förekommer så många fall av spekulation i kvarskatt. Om det föreligger sådana spekulationer, betager man säkerligen vederbörande lusten därtill, om man går in för en räntefot som inte ligger under den allmänna räntenivån. Det har framstått för mig, som om man då skulle kunna reflektera på 3 eller 4 procent; 4 procent ligger kanske något för högt och 3 procent är väl i lägsta laget.

Eftersom denna fråga nu skall ytterligare utredas, inskränker jag mig, herr talman, till det sagda.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag kan efter dessa yttranden från reservanternas sida, som inte följdes av yrkande, inskränka mig till att helt kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 192, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning;

2:o lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i lagen om arbetstidens begränsning innebar bland annat, att en i 1 § under f) upptagen bestämmelse, enligt vilken flottning vore undantagen från

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

lagens tillämpning, skulle från och med den 1 januari 1951 utgå ur lagen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 500 av herr *Lundqvist* och
nr 501 av herr *Lundgren* samt

inom andra kammaren:

nr 581 av herr *Hagberg* i Malmö och
nr 582 av herr *Östlund* m. fl.

I motionerna I: 500 och II: 581, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 192 angående lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer måtte besluta, att lagens 4 § skulle erhålla sådan lydelse, att turisthotell finge använda arbetstagare till arbete under en tid av högst 288 timmar under loppet av 6 kalenderveckor.

I motionerna I: 501 och II: 582, vilka jämväl voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 192 angående flottningsarbetets infogande i den allmänna arbetstidslagen måtte besluta, att endast sådant flottningsarbete skulle medtagas, som utfördes vid skiljeställen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition oförändrad;

B) att motionerna I: 501 och II: 582 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 500 och II: 581 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Wistrand* och fröken *Wetterström*, vilka på åberopade grunder yrkat,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 192 måtte avslås, i vad den avsåge ändring av 1 § punkt f i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,

samt att förty den föreslagna lagen om ändring i nämnda lag måtte erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr *WISTRAND*: Herr talman! Alltsedan arbetstiden reglerades här i landet för 30 år sedan, har flottningsarbete varit undantaget från arbetstidsreglering. Det har naturligtvis inte varit närit någon tillfällighet att så har varit fallet. Orsaken har enkelt varit, att det är mycket svårt att underkasta flottningen arbetstidsreglering.

Andra lagutskottet begärde på sin tid att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en undersökning om möjligheterna till en laglig reglering av arbetstiden vid flottningsarbete samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. En sådan utredning har nu också verkställts, från industriens sida med ett par flottningschefer såsom bisitäre. Utredningen har resulterat i ett förslag, vari konstateras, i hög grad på skruvar, att flottningsarbete till nöds kan indragas under arbetstidens reglering under förutsättning att en mängd undantag beviljas från lagbestämmelserna. Flottningsarbetet pågår nämligen endast under en mycket kort tid av året och är över huvud taget beroende av väderlek, vattentillgång o. s. v.

Såsom varje människa, som haft med flottningsarbete att göra, känner till, är det fullständigt omöjligt att utföra flottningsarbete med en regelbunden, lagligen fastställd arbetstid per dygn. Resultatet, om denna lag antages, kommer bara att bli, att man kommer att tillämpa samma arbetstid som man har gjort tidigare, visserligen med utnyttjande intill bristningsgränsen av de dispensmöjligheter som lagen förutsätter, och så tror man att man har fått arbetstiden reglerad. Detta är ju ingenting annat än en produkt av det mest typiska Krängel-sverige. Man kommer inte till något annat resultat än det som redan gäller, och man får bara en mängd skrivelser utslutande för nöjet, att det skall heta att arbetstiden är reglerad.

Därutöver kan det ju förekomma fall,

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

särskilt då det är fråga om små vatten- drag, där det inte är möjligt att ens med tillämpande av alla dispensbestämmelser bedriva flottningsarbete inom lagens gränser.

Det kan svårigen finnas något socialt behov att reglera arbetstiden vid flottningsarbete, då ju detta arbete fortgår blott ungefär en månad om året och även då är av mycket växlande längd och med uppehåll för många gånger kunna vara hela dygnet och kanske mer.

Det förefaller mig under sådana förhållanden meningslöst att bryta det långvariga tillstånd som har rått, att flottningsarbete varit undantaget från lagen om arbetstidens begränsning. Jag kan åtminstone för min del icke finna någon anledning därtill. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas också en motion, som jag har tillåtit mig att väcka om arbetstiden vid en mindre del av hotellen, nämligen turisthotellen. Jag har i motionen föreslagit, att arbetstiden vid turisthotell skall få beräknas för en längre tidsperiod än som gäller för hotell i övrigt, nämligen tre veckor.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att vid den allmänna översyn av arbetstidslagen, som arbetstidsutredningen har i uppdrag att verkställa, skall detta spörsmål bli föremål för en grundlig prövning ifrån skilda utgångspunkter, varför utskottet av denna anledning ej är berett att ta ställning till det väckta spörsmålet.

Jag kan naturligtvis förstå en sådan inställning från utskottets sida. Vad som särskilt har förvänat mig är emellertid ett uttalande, som finns refererat i utlåtandet, av arbetarskyddsstyrelsen, som ganska reservationslöst förklarar, att »hittills vunna erfarenheter av lagens verkningar icke givit stöd för uppfattningen, att en beräkning av arbetstiden för längre tid än tre veckor i allmänhet skulle vara erforderlig». Det är under-

ligt att läsa detta uttalande, som står refererat omedelbart efter de remissyttranden som avgivits av de berörda hotellens egen organisation och även vissa andra organisationer, vilka samtliga, såvitt jag förstår, med all rätt hävda en diametralt motsatt uppfattning. Var och en som känner till, hur turisttrafiken fluktuerar under året och därmed också besöksfrekvensen vid de olika turisthotellen, torde lätt förstå, att det speciellt för dessa hotell är mycket besvärligt att kunna ordna servicen för gästerna på tillfredsställande sätt, om man inte har rättighet att utjämna arbetstiden under en längre period än tre veckor.

Jag förstår att det för närvarande inte går att komma längre med denna fråga. Jag har emellertid velat göra en framstöt i syfte att på denna punkt åstadkomma en ändring, som jag tror är mycket starkt sakligt befogad. Jag vill nu bara uttala den förhoppningen att man, när arbetstidsutredningen tar befattning med denna fråga, måtte söka komma fram till ett resultat så snart som möjligt och att detta resultat då också skall komma att innebära en rättelse av de förhållanden som i dag gälla och som ur olika synpunkter måste anses vara allt annat än tillfredsställande.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr STEN: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter känna till, har det varit en strävan under den tid, som har gått, sedan den allmänna arbetstidslagen antogs i vårt land, att utsträcka dess principer till allt flera arbetargrupper. Detta har tagit sig uttryck i stiftandet av speciella arbetstidslagar, såsom lantarbetstidslagen, sjöarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln, den i detta utlåtande förevarande arbetstidslagen för hotell och restauranger o. s. v. Beträffande flottningsarbetet har det, såsom kammarens ledamöter se av det föreliggande utlåtandet, visat sig vara tekniskt möjligt att lösa frågan på det enkla sättet, att man slopar undantaget för flottningsarbete i den allmänna arbetstidslagen och inordnar även detta

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

arbete i denna lag. Det framgår av utskottets utlåtande att möjligheten att genomföra en lagstiftning på förevarande område har erkänts av representanter för arbetsmarknadens båda parter. Att under sådana förhållanden även i fortsättningen hålla flottningsarbete utanför måste främst ur psykologisk synpunkt vara mindre välbetänkt.

När utredningen har föreslagit, att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde skulle utvidgas till att omfatta även flottningsarbete, har ju detta skett under två uttryckliga förutsättningar. Den första förutsättningen är att den ordinarie arbetstiden utan maximering för dygn regleras för längre tidsperiod än en vecka, och den andra förutsättningen är att tilldelning av extra övertid sker i sådan omfattning, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke försåras. Det är alltså icke meningen att förfara i strid mot de naturliga förutsättningarna för detta arbetes bedrivande.

Till vad herr Wistrand anförde vill jag endast säga, att det rör sig ju här icke endast, om än i mycket stor utsträckning, om arbete, som pågår ett par, tre veckor, utan i de stora sjöarna och älvarna kan det röra sig om kanske tusen arbetstimmar, och det är ju en arbetssäsong av en avsevärd längd. Även om man naturligtvis i de stora sjöarna uppe i Lappland och i älvarna neråt Mellansverige måste inrätta sig efter vattenförhållandena, förstår man ju att detta uppenbarligen går lika bra eller, i varje fall matematiskt, bättre med åtta än med tio timmars skift, om man nu måste utnyttja dygnets alla tjugufyra timmar.

Till vad jag har anfört om det psykologiskt riktiga i denna lagstiftning ur flottningsarbetarnas synpunkt skulle kunna läggas, att den också är ett steg i rätt riktning ur näringens och företagarnas synpunkter, då det har börjat yppa sig vissa rekryteringssvårigheter även i fråga om flottningsarbetet. Under sådana förhållanden spelar nog den omständigheten, att man får en gemensam utgångspunkt beträffande arbetstiden, även om man sedan måste laga ef-

ter läglighet, en betydande roll, inte endast psykologiskt utan även reellt, när det gäller rekryteringen till ett viktigt arbetsområde.

Jag ber att med denna korta motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Persson, Einar*.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande, är det två lagar, som kammaren här har att ta ståndpunkt till. Endast beträffande den första lagen har det i den reservation, som här föreligger, yrkats ändring i utskottets hemställan.

Jag kan nog hålla med herr Wistrand om att det inte är riktigt tillfredsställande, att man beslutar en arbetstidsreglering, som man vet till att börja med inte går att tillämpa utan att man utnyttjar alla lagens undantagsbestämmelser, d. v. s. alla bestämmelser som skola göra det möjligt att övervinna de svårigheter, som eljest kunna föreligga. Det har ju också utskottet givit uttryck åt. Men det var väl kanske litet för mycket sagt, när herr Wistrand menade, att denna reglering endast skulle leda till en massa i sig självt onödigt skrivbordsarbete. I fråga om ett arbetsområde, nämligen när det gäller arbetet vid skiljeställena, är nog lagen behövlig, och där kan den också tillämpas utan att man behöver anlita dessa olika dispensmöjligheter. Beträffande dessa arbeten tror jag nog, att det är fullt försvarbart med en lag, som reglerar arbetstiden.

Vad flottningsarbete i övrigt beträffar är det, såsom utskottet har erkänt, kanske inte fullt tillfredsställande, att läget skall vara sådant, att man till att börja med måste utnyttja dispensmöjligheter av olika slag, men jag tror att även härvidlag kommer lagen att ha en positiv betydelse, nämligen på det sättet att den på grund av den övervakning, som här skall ske, och de olika initiativ, som därvid kunna tagas, skall kunna, visserligen inte reglera naturförhållandena, men i övrigt bidra till att det inom några år

Ang. reglering av arbetstiden vid flottning m. m.

skall gå lättare att tillämpa lagens bestämmelser utan att behöva anlita alla dessa dispensmöjligheter.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr WISTRAND: Herr talman! Det är alldeles rätt att lagen mycket väl skulle kunna tillämpas vid skiljeställena, och hade man velat inskränka sig till det i utskottet, skulle det inte ha blivit någon tvist. Att jag inte ansett det behövt att hänföra arbetet vid skiljeställena till lagens tillämpningsområde, beror på att arbetstidsbegränsningen i realiteten redan tillämpas där på grund av kollektiv överenskommelse.

Ett bevis för hur ömtålig denna sak är — jag glömde att nämna det i mitt första anförande — har man i det utlåtande arbetsmarknadsstyrelsen avgivit. Till formen är det visserligen tillstyrkande, med hänsyn till den utredning som gjorts, men det låter mycket tydligt och klart förstå, att styrelsen anser att en reglering i själva verket knappast bör ifrågakomma. Det är alltså fortfarande, trots de anföranden, som hållits här till stöd för utskottets ståndpunkt, enligt min mening inte anledning att reglera arbetstiden i detta fall.

I utskottet har det omvittnats av fackmännen, att förbättringar redan skett och att de undan för undan tränga sig fram under den ideliga pressen att förbilliga arbetet genom att rationalisera, genom att anlita mindre arbetskraft o. s. v., och vidare under pressen från fackföreningarnas sida för att förbättra flottningsarbetarnas villkor, en press som tidigare har utövats utan någon som helst lagstiftning — jag tror den har varit mycket verksamare än någon lagstiftning — och som naturligtvis kommer att fortfara utan lagstiftning.

Herr STEN: Herr talman! Den passus i arbetsmarknadsstyrelsens utlåtande, som herr Wistrand åsyftade, innehåller följande: »Då representanter för arbetsmarknadens båda parter på förevarande

område vitsordat möjligheterna att under vissa i betänkandet återgivna förutsättningar hänföra flottningsarbete under allmänna arbetstidslagen, vill arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrka utredningens förslag att lagens tillämpningsområde utsträcker till att omfatta även flottning.»

Vad kan herr Wistrand ha att invända mot att arbetsmarknadsstyrelsen på detta område stöder sig på de sakkunniga arbetsmarknadsparterna, när dessa äro i saken ense?

Herr WISTRAND: Herr talman! Jag har grundat min uppfattning på att arbetsmarknadsstyrelsen uteslutande stöder sig på kommittéutlåtandet och tydligt låter skymta, att den själv har en annan uppfattning. Jag vill tillägga att detta utlåtande, som biträtts av några flottningschefer, sedermera inte har vunnit någon anslutning från flottningsföreningarna, som — om jag minnes rätt — samtliga tillkännagivit en helt annan uppfattning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Wistrand, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i det under punkten 1 i den kungl. propositionen upptagna lagförslaget, som påyrkats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 225, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 226, för herr Ernst Wigforss att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 227, för herr Axel Gjöres att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 228, för herr Karl Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 229, för herr Rolf Edberg att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 230, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 231, för herr Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 232, för herr Bengt Elmgren att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 233, för herr Rickard Lindström att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 234, för herr James Dickson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 235, för fröken Hildur Kristina Nygren att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 236, för herr Bertil von Friesen att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 237, för herr Bernhard Näsgård att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen m. m.; samt

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslutning till en

av Förenta Nationernas generalförsamling under andra delen av dess tredje ordinarie möte i New York i april 1949 antagen reviderad generalakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, m. m.;

nr 267, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950; samt

nr 269, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 270, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 55 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.; samt

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sveriga och det ockuperade Japan;

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m. i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; samt

nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1939 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till inskrivningskostnader;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut, såvitt propositionen angår rekommendation nr 87 angående yrkesvägledning;

nr 177, i anledning av riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning jämte vissa motioner m. m.;

nr 178, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna för disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna (3-miljonersfonden);

nr 179, i anledning av väckta motioner om byggande av en cykelstig inom övre Sopperområdet i Norrbottens län;

nr 180, i anledning av väckta motioner om en järnvägsförbindelse mellan Malung och Flisa över Medskogen;

nr 181, i anledning av väckt motion angående åtgärder för tillgodoseende av behovet av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen och liknande anläggningar;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågan;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 184, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionering för statsråd;

nr 185, i anledning av väckta motioner om retroaktiv lönefyllnad åt vissa e. o. tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljunghed;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, nr 370, m. m., i vad propositionen avser grunder för utbetalande av statsbidrag, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen, såvitt gäller grunderna för trekronorsbidragets bestridande, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 58, i anledning av väckt motion angående förhöjning av ortsavdragen i fråga om den statliga beskattningen;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 19, angående uppskjutande av behandlingen av dels frågan om ordnandet av riksdagshusplanen m. m., dels ock motionen I: 401 angående konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal m. m.; samt

nr 20, i anledning av väckta motioner om framläggande för riksdagen av en plan för övergången till en friare ekonomi efter ingången av år 1951, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse;

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om svenskt medborgarskap, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m. samt med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o), 15:o), 17:o) och 19:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ävensom mo-

tioner, väckta i anledning av den förstnämnda propositionen; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskottet;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående sättet för utbetalning av de allmänna barnbidragen m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kommuns bidrag till kostnaderna för folktandvården;

nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 46, med anledning av väckta motioner angående utredning om vissa åtgärder för en förbättrad skogsvård;

nr 47, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti m. m.;

nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. jämte i ämnen väckta motioner;

nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 50, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar

m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 51, angående Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1950/51 m. m., såvitt angår jordbruksärenden; samt

nr 53, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelsevillko-

ren för kronatorp m. fl. lägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.14 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 20 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av väckt motion om upptagande av en särskild skatt på exportens devalveringsvinster, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. översyn av lagen om folkpensionering.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner dels om utredning av förutsättningarna för ett system med efter pensioneringsålder differentierade folkpensionsförmåner, dels om successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anslutna författningar, dels ock om översyn av bestämmelserna i lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 250 i första kammaren av herr *Andrén* m. fl. och nr 293 i andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl.;

de likalydande motionerna nr 327 i första kammaren av herr *Andersson, Elon*, m. fl. och nr 389 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl.; samt

nr 119 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.

I motionerna I: 250 och II: 293 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning av förutsättningarna för ett system med efter pensioneringsålder differentierade folkpensionsförmåner.

I motionerna I: 327 och II: 389 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensionslagen och därtill anknutna författningar, varvid möjligheterna att snabbt underlätta den s. k. arbetarpensioneringen genom ett provisoriskt återinförande av s. k. privilegiering särskilt borde beaktas, samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I motionen II: 119 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av lagen om folkpensionering i syfte att rätta till bristfälligheterna i lagen och snarast för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ang. översyn av lagen om folkpensionering.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet gjort vissa uttalanden rörande behovet av en översyn av gällande avdragsregler samt av en omprövning av frågan om bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen m. m., var-efter utskottet yttrat:

»Såsom i olika remissyttrandena framhållits sammanhånga de nu berörda spörsmålen i lagen om folkpensionering nära med frågan om ordnandet av en pensionering för anställda i privat tjänst. Sistnämnda fråga utredes för närvarande av pensionsutredningen, som beräknar kunna avgiva principbetänkande under innevarande år. Vidare har, såsom av den här ovan lämnade redogörelsen framgår, chefen för socialdepartementet i propositionen nr 167 till innevarande riksdag uttalat, att han hade för avsikt att utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda utredningsmän för översyn av de nu gällande avdragsreglerna i lagen om folkpensionering. Härtill kommer att i de ovan omförmälda yttrandena över den utredning, som verkställts av de sakkunniga för utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader, hemställts om utredning rörande bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen. Vad särskilt angår bostadskostnadsgrupperingen föreligger uppenbarligen ett visst samband mellan denna gruppering och dyrortsgrupperingen, beträffande vilken en allmän omgruppering på basis av en ny dyrortsundersökning torde vara förestående. Det material, som därvid kommer att förebringas, synes bliva av stor betydelse för en bedömning av bostadskostnadsgrupperingen. Som underlag för den kommande dyrortsundersökningen skall, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet för den 21 april 1950, en utredning angående principerna för dyrortsgrupperingen nu verkställas. Slutligen vill utskottet framhålla, att utformningen av det väntade förslaget till lag om socialhjälp torde bliva av viss betydelse för bedömningen av nu ifrågavarande spörsmål.

Med hänsyn till det läge, vari de ovan

berörda frågorna sålunda befinna sig, och då Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålen samt bäst torde kunna bedöma, hur det fortsatta utredningsarbetet bör bedrivas, har utskottet ej ansett påkallat, att riksdagen nu hos Kungl. Maj:t anhåller om ytterligare utredningar, utan funnit lämpligast att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 250, I: 327, II: 119, II: 293 och II: 389, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet ovan anfört;

B. att motionerna I: 250 och II: 293, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 327 och II: 389, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionen II: 119, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Hallagård*, *Wisstrand*, *Bengtson*, *Hagård* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo samt fröken *Höjer*, vilka beträffande den i motionerna I: 327 och II: 389 berörda frågan rörande successiv minskning av de inkomstprövade avdragen samt i samband därmed underlättande av den s. k. arbetarpensioneringen genom ett provisoriskt införande av s. k. privilegiering av dylik pension ansett, att utskottet bort uttala, att ifrågavarande spörsmål vore av sådan betydelse, att en skyndsamt utredning borde verkställas berörande hela komplexet av ifrågavarande avdrag inklusive privilegieringen av enskild arbetarpension,

Ang. översyn av lagen om folkpensionering.

samt att utskottet i enlighet härmed bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 327 och II: 389 samt I: 250 och II: 293 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande dels en successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anknutna författningar, varvid möjligheterna att snabbt underlätta den s. k. arbetarpensioneringen genom ett provisoriskt återinförande av s. k. privilegiering särskilt borde beaktas, och dels övriga i motionerna berörda spörsmål samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att motionen II: 119, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HALLAGÅRD: Herr talman! Jag skall be att i korthet få ange anledningen till att vi från vårt håll avgivit en blank reservation till det nu föredragna utskottsutlåtandet.

Utskottet har i sin motivering erinrat om att socialministern har för avsikt att tillkalla särskilda sakkunniga »för översyn av de nu gällande avdragsreglerna i lagen om folkpensionering». Utskottet åberopar också remissyttrandena över den utredning, som verkstälts av de sakkunniga rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader, i vilka remissyttrandena hemställas om utredning rörande bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen. Vad särskilt angår bostadskostnadsgrupperingen, säger utskottet, föreligger uppenbarligen ett visst samband mellan denna gruppering och dyrortsgrupperingen, beträffande vilken en allmän omgruppering på basis av en ny dyrortsundersökning torde vara förestående.

Med hänsyn till det läge, vari dessa frågor befinna sig, har utskottet icke ansett nödvändigt att gå in för en ytterligare utredning, och utskottet förutsät-

ter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

När det gäller dessa så kallade avdragsregler får man ju därför förvänta, att det snarast möjligt kan bli en utredning, men hur det sedermera kan gå med bostadskostnadsgrupperingen kanske blir en annan sak. Utskottet har därvidlag hänvisat till att denna bostadskostnadsgruppering har ett visst samband med dyrortsgrupperingen. Denna debatterades ju i riksdagen för någon tid sedan.

Beträffande dyrortsgrupperingen ha särskilda sakkunniga tillsatts med uppgift att verkställa utredning angående principerna för dyrortsgrupperingen. Den nya kommunindelningen är ju också ett skäl för att revidera dyrortsgrupperingen.

Emellertid har det i direktiven för denna utredning framhållits, att det förfaringssätt, som i den föreliggande situationen synes vara det bästa, är att låta gällande dyrortsgruppering provisoriskt bibehållas oförändrad i avbidan på en allmän omgruppering på basis av en ny dyrortsgruppering, vars resultat inte kan föreligga förrän efter kommunindelningsreformens ikraftträdande. Denna utredning skall alltså företagas först och en särskild utredning i detta spörsmål sedermera. Det torde väl i sådant fall antagligen dröja länge, innan vi få fram ett förslag om revidering av bostadskostnadsgrupperingen.

På föredragningslistan för i dag ha vi efter detta ärende att behandla andra lagutskottets utlåtande nr 41, vari denna fråga om bostadskostnadsgrupperingen också upptagits. Jag vill bara erinra om att det där återfinnes en reservation från vårt håll med anhållan om en skrivelse. Det hade varit riktigt om båda dessa frågor hade kunnat behandlas på en gång. Meningsskiljaktigheten inom utskottet gäller att vi reserverar inom utskottet intagit en mera positiv inställning till dessa uttalanden angående bostadskostnadsgrupperingen, vilket jag härmed velat påpeka.

Vad beträffar den andra reservationen, den från folkpartiets sida, kanske

Ang. översyn av lagen om folkpensionering.

det inte är alldeles nödvändigt att begära en sådan utredning därför att uppmärksamheten redan har fäst på den saken i utskottets motivering, där det sägs, att frågan ligger så till, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på saken. Jag vill i korthet nämna detta som en förklaring till att vi avgivit en blank reservation.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! De motioner, som föranlett det föreliggande utskottsutlåtandet, äro förestavade av de erfarenheter man vunnit efter den senaste folkpensioneringsreformen.

Jag tror att utskottet på ett mycket riktigt sätt har uttolkat erfarenheternas innebörd, när utskottet i sitt utlåtande skriver, att det har »kommit till den uppfattningen, att de nuvarande förhållandena icke kunna anses vara tillfredsställande och att avdragsreglerna förty äro i behov av översyn».

Såvitt jag har kunnat uttolka innebörden av detta utskottets uttalande rätt, råder ingen skiljaktighet i sak mellan utskottet och motionärerna. Den lilla tvist, som kvarstår och som jag inte tillmäter någon större betydelse, herr talman, rör sig om vilka åtgärder som från riksdagens sida kunna vara behövliga för att så snart som möjligt vinna rättelse i de missförhållanden, som motionärerna ha påtalat och som utskottet har bestyrkt.

Utskottet har för sin del funnit sig tillfreds med den kända omständigheten, att de i motionerna berörda frågorna redan äro föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och att från Kungl. Maj:ts sida har signalerats tillsättandet av en utredning, som skulle verkställa en översyn över hithörande bestämmelser i folkpensioneringslagen. Jag har för min personliga del också konstaterat samma förhållande, och jag måste säga, att jag känner mig inte så förfärligt upprörd över att utskottet nu vill nöja sig med de åtgärder, som ha ställts i utsikt från Kungl. Maj:ts sida.

Emellertid har det förefallit mina parativänner i utskottet såsom angeläget, i varje fall inte opåkallat, att riksdagen vi-

sar så stort intresse för de problem, som här föreligga, att riksdagen borde i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna sin uppfattning och begära tillsättandet av en särskild utredning. Jag förutsätter att det bakom detta yttrande ligger ett önskemål, att riksdagen skall för Kungl. Maj:t ge till känna detta mycket stora intresse, som man från riksdagens sida hyser i frågan, och att framförandet av detta önskemål skulle vara ägnat att påskynda inte bara utredningens igångsättande utan också utredningsarbetet.

Även om jag således erkänner det riktiga i den iakttagelse, som utskottet har gjort, att ärendet redan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, och även om jag förstår de förhoppningar, som ligga bakom utskottets mycket neutrala inställning till motionärernas yrkande om särskild utredning, förhoppningen om att denna utredning också mycket snart skall leda till ett resultat, vill jag för min del ge mitt stöd åt den synpunkt, som reservanterna i utskottet ha anfört till förmån för sitt yrkande om en särskild utredning. Jag tror som sagt att det inte skulle vara ur vägen, att man från riksdagens sida poängterade frågans utomordentliga betydelse för folkpensionärerna och i realiteten också för det svenska arbetslivet. Detta sker bäst genom att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om en särskild utredning av de i motionerna anförda spörsmålen och inte låter dem försvinna i den mycket större utredningsbunke, som Kungl. Maj:t är beredd att överlämna till den signalerade utredningen.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utlåtandet av herr Sunne från denna kammare tillsammans med ett par kamrater från andra kammaren och som är betecknad med 2).

I detta anförande instämde herr *Wahlund*.

Herr *WISTRAND*: Herr talman! Detta utskottsutlåtande utgör ju en kompott på en hel rad olika yrkanden, som ha fram-

Ang. översyn av lagen om folkpensionering.

förts här i riksdagen, och det framgår ju också av de anföranden, som redan äro hållna. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på ytterligare ett inslag i utlåtandet, där jag inte kan vara tillfredsställd med utskottets behandling.

Det har väckts en motion om utredning av förutsättningarna för ett system med differentierade folkpensioner efter pensionsåldern. Detta förslag innebär, att man vill ha undersökt ett system, som skulle kunna medföra, att en person, som önskar stå kvar i arbetet och känner sig ha krafter därtill, skulle kunna uppskjuta sin pensionsframställning till en senare tidpunkt men då komma i åtnjutande av en högre pension. Det är ett liknande system som pensionsstyrelsen redan tillämpar vid sin frivilliga pensionsförsäkring; där kan man ta ut pensionen på olika tidpunkter, när man anser att det bäst passar, och där blir pensionens storlek alltså beroende av när detta sker.

Emot denna som jag tycker mycket naturliga försäkringsmässiga anordning har utskottet anfört en rad av skäl, bland annat det, att den skulle »komma att medföra en ganska komplicerad administrativ apparat». Jag måste ju säga, att jag inte alls tror på att denna administrativa apparat skulle behöva bli så stor för de fall, som säkerligen inte komma att bli alltför många, som skulle uppstå, då detta system skulle komma i tillämpning. Kan man sköta den saken inom den frivilliga försäkringen, kan man helt säkert också göra det inom den obligatoriska. Jag har mycket svårt att förstå de skäl, som radats upp emot detta förslag.

Då emellertid utskottet, visserligen inte i sitt yrkande men ändå i sin motivering, säger, att det — ehuru synbarligen motvilligt — förutsätter, att även denna fråga komme att beaktas vid en översyn av avdragsreglerna, skall jag inte ställa något särskilt yrkande utan endast fastslå att utskottet dock uttalat sig för en utredning i samband med de andra frågorna. Jag hoppas att den utredningen skall kunna ske under välvilligare auspi-

cier än vad utskottet har visat vid sin behandling av denna, som jag tycker, inte alls uppseendeväckande utan mycket naturliga fråga.

Herr NORMAN: Herr talman! Herr Wistrand anförde, att det var en kompott, som utskottet här lagat till. Jag tror att jag kan tillägga, att det är en mycket vällagad kompott! Jag kan hålla med om att den kanske var starkt kryddad från den synpunkt, som herr Wistrand här hade, och personligen skulle jag nog gärna ha varit med om att använda litet mildare kryddor inom det avsnittet. Men jag tror inte det betyder så mycket.

I övrigt tror jag att vi i stort sett äro ganska överens, vilket också framgick av herr Elon Anderssons anförande. Jag tycker att detta utskottsutlåtande är sådant, att samtliga motionärer och reserveranter — med undantag möjligen för herr Wistrand — lämpligen borde ha stått upp och tackat utskottet för välvillig behandling.

Nu har herr Elon Andersson yrkat bifall till en reservation, men jag undrar, om man gör saken någon tjänst, ifall man skulle ta denna reservation. Ty den har ju ingen motivering, och vad som här är det väsentliga är den välskrivna motivering, som utskottet har avgivit för sin hemställan. Frågan bringas ju till Kungl. Maj:ts kännedom även genom den kläm, som utskottet har.

Jag hemställer därför om bifall till utskottets yrkande, herr talman!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckta motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 248 i första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. samt nr 388 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning syftande till att avskaffa bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen samt att i avvaktan härpå uppflytta lägsta bostadskostnadsgrupp till nästa lägsta.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 248 och II: 388, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Hallagård*, *Bengtsson* och *Carlsson* i Bakeröd ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter reservanterna anfört låta verkställa utredning om folkpensioneringslagens bestämmelser om bostadstilläggen samt för 1951 års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B. att förevarande motioner, I: 248 och II: 388, i den mån de icke besvarats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WAHLUND: Herr talman! I frågans nuvarande läge skall jag inte bli mångordig.

Jag vill liksom herr Hallagård nyss gjorde påminna om den diskussion, vi hade i dyrortsgrupperingsfrågan för två eller tre veckor sedan och hurusom jag då kunde konstatera — trots att vi från bondeförbundets sida regelmässigt fått våra motioner avslagna eller på annat sätt avfärdade — att frågan i alla fall går framåt i den riktning, som vi från bondeförbundets sida önska, även om vi gärna skulle se, att takten skulle vara snabbare.

Sedan dess har det hänt, att riksdagen i enighet avskaffat dyrortsgrupperingen vad beträffar familjebidragssystemet och därvid också följt den ordning, som vi från vårt håll rekommenderat, genom att höja lägre ortsgupper till högre. Och i dag kunna vi konstatera, att andra lagutskottet avgivit ett mycket välvilligt utlåtande, och det tacka vi för.

Andra lagutskottet säger, att starka skäl tala för en omprövning av bestämmelserna om folkpensionärernas bostadstillägg och bostadskostnadsgruppering, och andra lagutskottet citerar utan reservation bostadsstyrelsen, som säger, att det är uppenbart att folkpensionärerna på landsbygden vid nuvarande utformning av folkpensioneringssystemet icke kunna förutsättas bli delaktiga i den pågående standardhöjningen. Det är ju starka ord detta, men sanna.

Utskottet hänvisar till det ärende, som behandlades här alldeles nyss, och utskottet menar sig i det sammanhanget ha fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på hithörande problem, och det tycker att det kan stanna vid detta.

Ja, det kan kanske förefalla litet otacksamt att i en sådan situation driva en avvikande mening, men jag gör det ändå, i likhet med reservanterna. Det finns ett yrkande i den motion, som jag och andra ha framfört, som går ut på att omedelbara åtgärder skola vidtagas så tillvida, att vi skola höja nuvarande lägsta bostadskostnadsgrupp till den näst lägsta. Det tycks nu enligt utskottets mening inte gå för sig med detsamma, och det är beklagligt. Men man kan ju konstatera, att alla nu äro ense om att folkpensionärerna i de lägsta ortsgrupperna ha kommit i en dålig ställ-

Om semester åt företagare inom jordbruket m. m.

ning. Till och med Svenska stadsförbundets styrelse säger i ett remissvar, att det obestriddligt är så, att de nuvarande reglerna för bostadskostnadsgrupperingen särskilt missgynnade åtskilliga av de kommuner, som nu äro placerade i bostadskostnadsgrupp I, och stadsförbundet tillägger, att en — låt vara — »försiktig uppflyttning av kommuner från grupp I till grupp II — — — synes befogad.»

Jag vill påminna om att det här gäller fattiga människor, och jag menar, att man i ett sådant fall borde ha skäl att snabbare gå från ord till handling. Det är därför, även om jag här vill framföra mitt tack till utskottets majoritet för dess välvilliga utlåtande, som jag, herr talman, vill yrka bifall till reservationen.

Herr NORMAN: Herr talman! Denna fråga sammanhänger så nära med den i det förra utlåtandet behandlade, att jag inte tror att man lämpligen kan försöka lösa densamma utan att se den i samband med den ytterligare översyn, som utskottet har förordat i det föregående utlåtandet.

Jag hemställer därför om bifall till vad utskottet här har yrkat med hänvisning till att utskottet i detta sammanhang pekar på den motivering, som vi diskuterade beträffande utlåtandet nr 40.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wahlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 18.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om semester åt företagare inom jordbruket m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner dels om utredning av vissa jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem, dels angående utredning av frågan om semester för företagare och deras hustrur inom jordbruket, dels om beredande av semester åt i lantbruket sysselsatta, å vilka semesterlagen icke äger tillämpning, dels ock om beredande av en verklig folksemester åt alla svenska medborgare.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 14, hade herr *Sten* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av i hushåll och ladugård arbetande jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem.

Om semester åt företagare inom jordbruket m. m.

I en likaledes inom första kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 192, hade fru *Svenson* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av frågan huru möjligheter skulle skapas för företagare och deras hustrur inom jordbruket och annan mindre förvärvsverksamhet att komma i åtnjutande av semester med beaktande av de synpunkter, som i motionen angivits.

Vidare hade i en inom kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 353, herr *Andersson, Elon*, m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om beredande av semester för de i lantbruket sysselsatta, vilka nu icke fölle under allmänna semesterlagens tillämpning, och till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade herr *Wahlund* m. fl. i en inom kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 352, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med pågående utredning rörande utökad semester för vissa grupper frågan om möjligheterna att bereda alla svenska medborgare en verklig folksemester måtte bliva föremål för skyndsam och allsidig utredning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna nr 14, 192, 352 och 353 måtte överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad i utlåtandet anförts närmare utredas.

Reservation hade anförts av herrar *Lundqvist, Carl Eric Ericsson och Göransson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att första kammaren för sin del i anledning av motionerna nr 14, 192, 352 och 353 måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t

anhålla om skyndsam utredning av frågan om semester för småföretagare med hustrur inom jordbruk och andra näringsgrenar.

I sammanhang med utskottets förevarande utlåtande föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 406, med delgivning av nämnda kammares beslut vid behandling av dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 41, i anledning av tre där väckta motioner i samma ämne.

Sistnämnda utskott hade i sitt berörda utlåtande av angivna orsaker hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna II: 204, 390 och 405 måtte överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad i utlåtandet anförts närmare utredas.

På sätt protokollsutdraget utvisade, hade andra kammaren bifallit denna hemställan.

Herr **NÄSGÅRD**: Det beslut, som andra kammaren redan fattat i denna fråga, innebär detsamma som första kammarens allmänna beredningsutskott föreslagit i det nu föredragna utlåtandet. Motiveringarna äro i sak lika, men de äro inte identiska. För att det inte skall bli några svårigheter, ifall kammaren nu bifaller utskottets förslag, tillåter jag mig, för att formellt förenkla frågan, föreslå att första kammaren godtar den motivering, som andra kammaren redan godkänt.

Jag yrkar således, herr talman, att första kammaren måtte dels biträda andra kammarens beslut i ämnet, dels ock för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att jämväl motionerna I: 14, 192, 352 och 353 överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad i andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 41 anförts närmare utredas.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Vi ha i utskottet varit praktiskt taget eniga på de väsentligaste punkterna i detta ären-

Om semester åt företagare inom jordbruket m. m.

de. Det är egentligen i två avseenden meningarna ha gått isär. Det ena gäller, vilken omfattning utredningen borde ha, och det andra gäller vilket organ, som lämpligast borde handha utredningsuppdraget.

I en av alla de motioner, som ligga till grund för utskottets utlåtande, nämligen motionen nr 352 i första kammaren och dess motsvarighet i andra kammaren, understrykes, att frågan om en folksemester inte bör göras till föremål för dellösningar utan lösas genom ett beslut, omfattande alla folkgrupper. Utskottets majoritet har accepterat denna uppfattning, medan vi tre, som stå som reservanter under utlåtandet, ansett klokheten bjuda, att utredningen nu begränsas till de folkgrupper, för vilka behovet av semester måste anses vara särskilt trängande, nämligen småföretagare inom jordbruk och andra näringsgrenar samt hustrur till sådana småföretagare.

Om det är så, herr talman, att man inom rimlig tid vill hjälpa dem, som bäst behöva hjälp i detta avseende, bör man åtminstone till en början, såvitt jag förstår, med fördel koncentrera sig på dessa och inte med en gång spänna över alltför vida fält. Att det just är de grupper, som jag nyss nämnde, som i första hand böra uppmärksammas, läser nog ingen vilja eller kunna förneka. Jag answer alltså personligen, att det är fullkomligt oriktigt att följa den mening, som uttalas i motionen nr 352 i första kammaren, nämligen att man inte skall ha några dellösningar av denna fråga.

Vad sedan själva utredningsorganet angår är det väl ganska ovanligt, att man såsom utskottet här gör föreslår, att riksdagen skall bestämma, åt vilka regeringens skall lämna uppdraget att göra utredningen. Jag är också tveksam, huruvida det organ, som nu har föreslagits, nämligen arbetstidsutredningen är det lämpligaste organet när det gäller att ordna dessa frågor för självständiga företagare, som det här gäller. Arbetstidsutredningen har ju att syssla med de anställdas arbetsförhållanden. Jag tycker i varje fall, att det skulle ha varit mycket bättre, ifall riksdagen med förtroende hade överlämnat

åt Kungl. Maj:t att själv bestämma genom vilket organ eller på vilket sätt denna utredning skulle göras.

Jag nöjer mig med denna korta motivering och yrkar bifall till den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande.

Herr WAHLUND: Det är riktig, herr talman, som herr Lundqvist säger, att det inte är så stor skillnad här mellan utskottet och reservanterna. Skillnaden gäller till en början avgränsningen av den utredning, som begäres, och jag kanske får be kammarens ärade ledamöter att se på s. 1 av utlåtandet, där motionerna äro presenterade. Vi ha först en motion av herr Sten. Han vill ha en utredning av i hushåll och ladugård arbetande jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem. Man har en något vidare ram i folktopartimotionen, där det begärs att man skall göra en utredning av frågan om beredande av semester för de i lantbruket sysselsatta, vilka icke falla under allmänna semesterlagens tillämpning. Och så har man en än vidare ram i den motion, som har väckts av fru Svenson m. fl., där det gäller företagare och deras hustrur inom jordbruket och annan mindre förvärvsverksamhet. Det yrkandet överensstämmer ju närmast med reservationen. I reservationen står det visserligen att det skall gälla småföretagare också inom jordbruket, men eftersom det svenska jordbruket är så utpräglat småbruksbetonat, är ju skillnaden inte så stor.

Så ha vi den sista motionen av mig m. fl., som yrkar på en *folksemester* för alla svenska medborgare, vilket förordats av utskottsmajoriteten. Det är ju klart att vi härvidlag avse sådana som vilja ha semester men icke kunna få det av ekonomiska skäl eller av det skälet, att det inte går att sätta arbetskraft i stället för den som skall ha semester. Motionen tar, såsom mycket riktigt framhållits i utskottsutlåtandet, icke sikte på några särskilda yrkesgrupper, utan vi vilja framhålla såsom ett allmänt socialt rättvisekrav, att alla folkgrupper skola beredas möjlighet till semester. Vi mena

Om semester åt företagare inom jordbruket m. m.

att frågan om folksemester icke bör göras till föremål för en dellösning utan bör utredas i samband med de utredningar som pågå angående ökad semester för vissa yrkesgrupper.

Om man ser på dessa motioner, kan man ju lägga märke till en sak, och det är att vi från bondeförbundet icke ha drivit någon jordbruksegoistisk politik. Vi notera också en annan sak, när vi jämföra yrkandena, och det är, att samtliga dessa motioner ha tagit med jordbrukarhustrurna, och för att undvika missförstånd vill jag här stryka under, vad herr Lundqvist sade på den punkten. Det är naturligtvis framför allt småbrukarhustrun, som i allmänhet har det värst ställt i semesterhänseende. Hon har en ladugård, och det går inte att stänga igen den på fjorton dagar eller tre veckor. Hon har en orimlig arbetsbörda. Man gjorde en utredning om den saken före kriget genom tidsstudier och det visade sig, att hustrurna vid småbruken på vardagarna behövde arbeta 8 $\frac{1}{2}$ timmar i hemmet och köket, men dessutom tillkommo 4 $\frac{1}{2}$ timmar för arbete inom jordbruket, summa 13 timmar. Till det kommo 2 timmar, som hon behövde för personlig hygien: för att tvätta sig, klä sig, äta vid bordet och dylikt. Vi äro då uppe i 15 timmar, och dessa hustrur hade alltså i genomsnitt 9 timmar över till sömn och småpauser i arbetet.

Vi äro glada över att man verkligen här vill göra något. Vi påminna oss, hur det var för ett par år sedan, när herr Pehrsson-Bramstorp väckte en motion i ett liknande ämne och den blev avslagen. Men nu är ju utskottet ense med motionärerna om önskvärdheten av att även de folkgrupper, vilka icke omfattas av semesterlagstiftningen, må kunna komma i åtnjutande av semesterledighet.

Den andra punkten, där det något skiljer mellan utskottet och reservanterna, är frågan om vem som skall handha den önskade utredningen. Reservanterna visa ju mycket stort förtroende för Kungl. Maj:t och överlämna till Kungl. Maj:t att avgöra, om detta skall ankomma på ett ämbetsverk eller ett redan befintligt utredningsorgan eller särskilt tillkallade

sakkunniga. Ja, jag menar det inte heller här är så stor skillnad mellan utskott och reservanter. Jag är nämligen, herr Lundqvist, övertygad om att om Kungl. Maj:t enligt reservanternas förslag får detta ärende, kommer Kungl. Maj:t att överlämna saken till arbetstidsutredningen eller, rättare, till en förstärkt arbetstidsutredning.

Jag tror inte alls att det är så betydelsefullt, vem som gör denna utredning, men jag undrar om det inte dock ligger en fördel i att arbetstidsutredningen med en viss förstärkning får ta hand om frågan, vilken enligt vår mening bör lösas i samband med samma fråga för andra yrkesgrupper.

Med hänvisning till vad jag sagt ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till det av herr Näsgård under överläggningen gjorda yrkandet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o), av herr *Näsgård*, att kammaren skulle dels biträda andra kammarens beslut i ämnet, dels ock för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att jämväl motionerna I: 14, 192, 352 och 353 skulle överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad i andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 41 anförts närmare utredas; samt 2:o), av herr *Lundqvist*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utskottets förevarande utlåtande avgivna reservationen och icke biträda andra kammarens beslut.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr Näsgårds yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende, såvitt detsamma föranletts av de i första kammaren väckta motionerna nr 14, 192, 352 och 353, genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 31, i anledning av motioner dels om användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och dels angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 280, hade herr *Niklasson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att Kungl. Maj:t måtte ålägga de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, under förutsättning att kostnaden icke överstege motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle, samt att därvid i första rummet anbud måtte infordras under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som vore bildade av producenter.

Därjämte hade i en likaledes inom första kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 349, herr *Werner* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte besluta att anhölla om skyndsamt utredning och förslag angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle för att såmedelst stärka vår handelsbalans och gynnsamt påverka avkastningen från landets skogar och att i avvaktan härpå försök i praktisk drift omedelbart måtte igångsättas med flisstoker samt att riksdagen måtte anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att motion nr 349 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda;

2) att första kammaren för sin del i anledning av motion nr 280 måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av att de statliga myndigheterna, där så kunde ske, utnyttjade inhemskt vedbränsle, särskilt i vad anginge större

uppvärmningsanläggningar, under förutsättning att samtliga kostnader för eldning med sådant bränsle icke överstege motsvarande kostnader vid användning av importerat bränsle.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandberg, Birger Andersson, Einar Eriksson* och *Nyström*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att motionerna nr 280 och 349 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

I sammanhang härmed föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 404, med delgivning av nämnda kammares beslut vid behandling av dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 39, i anledning av två där väckta motioner i samma ämne.

Enligt vad berörda protokollsutdrag utvisade, hade andra kammaren för sin del beslutit, att riksdagen skulle till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse av det innehåll, som angivits i punkten 2 av första kammarens allmänna beredningsutskotts i nu förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Herr **NÄSGÅRD**: Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte bifalla allmänna beredningsutskottets hemställan och samtidigt biträda andra kammarens i samma ärende fattade beslut.

Herr **SANDBERG**: Herr talman! Jag känner inte någon särskild lust att skapa någon sorts stridsläge kring denna fråga. Jag vill bara i korthet referera vad det här gäller.

Här förelågo till behandling två motioner, den ena av herr *Werner* i denna kammare m. fl., som avsåg en utredning angående vedbränslets användning, och den andra av herr *Niklasson* m. fl., som innehöll en begäran att riksdagen skulle i ganska kategorisk form hemställa hos regeringen, att den skulle ålägga statliga institutioner att använda vedbränsle, visserligen under förutsättning att de sammanlagda kostnaderna, vari då inräk-

Om vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

nades åtskilliga faktorer, icke komme att överstiga vad fossilt bränsle skulle ha kostat.

De av kammarens ärade ledamöter som möjligen haft tillfälle att ägna detta lilla oskyldiga betänkande några ögonblicks uppmärksamhet ha måhända där kunnat göra den observationen, att motiveringarna för utskottsmajoritetens ståndpunkt och för reservationen äro i stort sett desamma. Det i den ena motionen ställda yrkandet om utredning kunde både majoriteten i utskottet och minoriteten avvisa under hänvisning till att Kungl. Maj:t i januari månad detta år har tillsatt en utredning, som skall syssla med slika ting. När det gäller den motion som angår själva åläggandet, så har utskottsmajoriteten hesiterat lika väl som reservanterna ha gjort, och sedan har majoritetens hemställan fått den mycket milda och mjuka och nästan en smula honungsljuva formuleringen, att man framhåller för Kungl. Maj:t angelägenheten och påpekar att det här föreligger någonting, som man kan ha anledning att ägna sin uppmärksamhet åt. Reservanterna ha däremot yrkat avslag på båda dessa motioner.

Om man nu gör en jämförelse mellan motiveringarna och finner att de äro tämligen analoga åtminstone i sak, om än icke formellt, kan man fråga sig, varför utskottet inte har kunnat skriva ihop sig och komma till en gemensam ståndpunkt. Ja, det politiska livet har ju sina mysteriösa sidor understundom — irrationella faktorer, som inte alltid äro så lätta att bemästra. Och då kan även i de mest oväntade sammanhang, ibland i väldiga och betydelsefulla spørsmål, men ibland även i andra frågor, som i och för sig äro viktiga men kanske inte ha det stora formatet, möjligheten till kontroversiella ståndpunkter mellan de s. k. borgerliga partierna i enhetsgemenskap och socialdemokraterna springa fram!

Detta har skett även i detta fall. Det där kan kanske den som är intresserad för politisk psykologi och politisk analys och det mänskliga bakom problemen möjligen har intresse för. Vår tid är hårt trängd, och jag skall akta mig för att do-

cera i dessa stycken, i synnerhet som jag inte är alldeles säker på att jag äger de kvalifikationer som äro nödvändiga för att komma till rätta med saken.

Med den milda formulering som utskottsmajoriteten har kommit fram till och sedan andra kammaren har fattat beslut i enlighet därmed, har jag ingen anledning att försöka driva fram min mening till någon tillspetsad votering i rösträkningens form, även om det kunde ha sina poänger och vara ett nöje. Som skäl för reservanternas ståndpunkt skulle man kanske ändå våga anföra, att man ju inte egentligen i onödan bör fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på sådana här för Kungl. Maj:t säkert mycket självklara, ja, solklara förhållanden.

Jag ber emellertid, herr talman, för att detta en liten smula kåserande inlägg ändå skall få en avslutning, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets utlåtande.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Det var inte något vidare entusiastiskt yrkande om bifall till reservationen, som herr Sandberg kom med, och jag förstår honom helt och fullt.

Det märkvärdiga i detta utskottsutlåtande är, att det på något sätt har blivit en s. k. front mellan borgerliga och socialdemokrater. Jag vet inte vad som flög i reservanterna då de helt plötsligt skulle motsätta sig den lilla åtgärd till skogens förmån, som majoriteten här föreslagit. Majoriteten och reservanterna äro överens på de flesta punkter. Vi äro överens om att det är svårigheter för avsättningen av skogsprodukterna, d. v. s. av klenvirket, på grund av den stora importen av fossilt bränsle efter kriget, och vi äro överens om att det är önskvärt — och mycket önskvärt — att bereda avsättning för detta klenvirke för att befordra den rationella skogsvården.

Jag vill i förbigående erinra, att gränsen mellan klenvirke och gagnvirke är flytande under olika konjunktioner, vilket mycket försvårar skogsvården under förhållanden som de nu rådande.

Om vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Gränsen mellan massaveden och brännveden t. ex. är inte alls fastslagen. Jag skulle också vilja sticka in en anmärkning om att man inte bör helt glömma bort, att det importerade hushållsbränslet för närvarande är subventionerat av staten. Under innevarande budgetår ha inte mindre än 45 miljoner kronor anslagits till subvention av importerat hushållsbränsle, och för första hälften av nästa budgetår äro 30 miljoner kronor anslagna. Från den 1 december 1949 har koksen varit subventionerad med 34 kronor per ton och antraciten med 27 kronor.

När det nu gäller vedbränsle är det däremot inte alls fråga om någon subvention, utan vi ha endast i utskottet yrkat på att Kungl. Maj:t skulle fästa myndigheternas uppmärksamhet på angelägenheten av att använda inhemskt vedbränsle, när det kan ske utan att det uppstår merkostnader. Jag måste säga, att när det gäller en så stor produktion som det svenska skogsbruket är detta ett ytterligt blygsamt krav.

Det importerade bränslet motsvarar för närvarande, om man omräknar alltsammans till stenkol, omkring 12 miljoner ton. För varje miljon ton stenkol som vi importera få vi betala omkring 70 miljoner kronor. Nu är det ju inte alls fråga om att ersätta någon mera väsentlig del av detta importbränsle med vedbränsle för närvarande, men varje miljon ton stenkol som vi kunna ersätta med vedbränsle betyder en vinst av 70 miljoner kronor i handelsbalansen.

Skogen får sannerligen inte negligeras av statsmakterna. Under de handelspolitiskt svåra åren har skogen lämnat oss ungefär två tredjedelar av inkomsterna i hårdvaluta, och den svarar fortfarande för omkring hälften av vår import.

Nu är reservanternas ståndpunkt den, att om vedbränslet är lika billigt eller kanske billigare, skall det av sig självt komma till användning inom de statliga inrättningarna. Jag tror inte att det är så säkert. Vi ha erfarenheterna från 1920- och 1930-talen att åberopa. När staten och myndigheterna på 1930-talet

äntligen togo en positiv ståndpunkt, visade det sig ofta, att det inte blev någon kostnadsökning för de statliga verken, när de övergingo till vedbränsle, men de behövde den påstötning de då fingo från Kungl. Maj:t efter riksdagens anmodan. Jag tror att det även nu i många avseenden går slentrianmässigt till och att en uppmaning från riksdagen genom Kungl. Maj:t skulle ha sin mycket goda verkan.

Jag vidhåller, herr talman, det yrkande jag nyss ställt.

I herr Näsgårds yttrande instämde herrar *Niklasson* och *Mannerskantz*.

Herr **HESSELBOM**: Herr talman! Jag var på grund av annat utskottsarbete icke i tillfälle att deltaga i allmänna beredningsutskottets slutbehandling av denna fråga, men jag vill ändå göra några korta reflexioner till denna debatt.

Under krigsåren var man ju inte bara inom de statliga institutionerna utan också inom näringslivet till stor del hänvisad till att elda med ved av olika sorter och kvaliteter. Hade det funnits rent ekonomiska förutsättningar för att fortsätta med användandet av vedbränsle så hade det helt säkert också skett. Om nu, som utskottsmajoriteten vill göra gällande, vedbränslet som konkurrera med det fossila bränslet, då har man rättighet att ställa frågan, varför inte det enskilda näringslivet använder detta förnämliga och billiga vedbränsle. Jag tror även att jag kan ställa frågan, varför jordbrukarnas egna ekonomiska organisationer i sina anläggningar inte i större utsträckning använda vedbränsle än vad fallet tydligen är.

Jag anser en hemställan till Kungl. Maj:t om en anmodan till de statliga myndigheterna att använda ved vara tämligen meningslös, då jag är övertygad om att veden inte kan konkurrera med de fossila bränslena på grund av svårigheten att utnyttja vedens värmevärde lika effektivt som man kan göra med andra bränslesorter. Om man däremot menar att på denna väg söka få

Om vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

till stånd en ökad användning av vedbränsle till högre kostnad, ja då måste ju det, herr talman, innebära att man på en bakväg vill söka subventionera användningen av vedbränsle. Om man nu anser att det är så angeläget — vilket det till äventyrs kan vara — att denna ved kommer till användning, att man är beredd till en subvention på ett eller annat sätt, så får naturligtvis riksdagen taga upp frågan från denna utgångspunkt.

Jag står alltså, herr talman, helt på reservanternas sida och instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Hesselbom undrade, varför inte användningen av vedbränsle hade fortsatt efter krigets slut, när det var så allmänt under kriget. Jag måste säga herr Hesselbom, att det under kriget i mycket stor utsträckning var nödvändigt att använda vedbränsle även där det inte var ekonomiskt bärligt, och då är det ju helt naturligt, att man lämnade den linjen när importen kom i gång.

Vad beträffar jordbrukarnas organisationer anser jag att de böra använda vedbränsle i sina inrättningar i den utsträckning som det är ekonomiskt bärligt, liksom de statliga inrättningarna böra göra det. Och jag kan glädja herr Hesselbom med att t. ex. Svenska mejeriernas riksförening nyligen utskickat en uppmaning till sina underlydande organisationer att undersöka, om de icke kunna använda vedbränsle i stället för importerat bränsle.

Sedan försökte herr Hesselbom föra in i diskussionen den frågan, om det inte kunde bli så att vedbränsle skulle användas även om det skulle dra högre kostnader. Men därom rör sig inte utskottsutlåtandet. Då har herr Hesselbom, som inte var med vid behandlingen i utskottet, kommit ut på ett helt annat fält, som inte är aktuellt nu.

Herr WERNER: Herr talman! Herr Sandberg gjorde gällande, att det fanns i denna fråga något slags politisk psykologi eller vad det nu var för uttryck

han använde. Men jag kan försäkra, att det här i stället gäller en mycket omfattande fråga om praktisk ekonomi. Jag skall ge några siffror på frågans materiella innehåll.

Under 1948 importerade vi hit till landet fossilt bränsle för omkring 850 miljoner kronor eller över 10 miljoner ton fossilt bränsle. Det är ett kapitalutflöde, som mycket hårt anstränger vår redan förut mycket ansträngda handelsbalans. Det är nu inte fråga om att på något sätt underkänna det oerhörda värde, som denna bränsleimport äger för hela vårt näringsliv, utan frågan är att övergången från vedbränsle till importerat bränsle har blivit allt för hastig och att man numera har i allt för hög grad lämnat den inhemska bränsletillgången helt åt sidan. Vårt lands skogar ge en tillväxtproduktion på omkring 56 miljoner kubikmeter per år, och i denna produktion ingå inte mindre än 8—9 miljoner kubikmeter avfallsvirke, som om det icke kan borttagas och utnyttjas utöver ett hämmande inflytande på den värdefullare skogsproduktionen. Det är väl alldeles uppenbart, att om detta får fortgå och vi icke kunna utföra nödiga gallringar i våra skogar genom att tillvarata det mindervärdiga virket, så lider hela vår skogsproduktion av detta förhållande.

Vad var det som inträffade under kriget? Ja, vi kunna ju säga, att under de besvärligheter som avspärrningen medförde samlade landet mycket betydande tillgångar i valutor till följd av att vi försökte reda oss på landets egna tillgångar. Jag rekommenderar inte utan vidare en fullständig återgång till detta system, men att nu helt och hållet övergå från vedbränslet till importbränslet är ur flera synpunkter icke försvarbart. Detta medför att vissa tider ledig arbetskraft, som skulle kunna erhålla inkomster genom utvinning av vedbränsle i våra skogar, inte har dessa möjligheter. Vår kommunikationsapparat, biltrafiken och järnvägarna, har haft betydande inkomster av frakter av vedbränsle. Detta har nu i mycket stor utsträckning upphört. Under

Om vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

tiden sker denna väldiga kapitalutströmning ur landet, som väl i hög grad har belastat vår, som jag nyss sade, mycket ansträngda handelsbalans. Här är inte meningen att åstadkomma några tvångsåtgärder utan att påpeka nödvändigheten av att vi göra två saker: söka gallra vårt skogsbestånd och använda avfallsvirket för inhemskt behov, så långt detta är möjligt och ekonomiskt försvarbart.

Jag har härmed velat utveckla de synpunkter, som jag har anfört i den motion som herr Sandberg här nämnde. Jag hoppas, att den utredning, som får ta hand om motionen, skall kunna leda till att dessa skogstillgångar varom här är fråga på ett förnuftigt sätt tillföras folkhushållet.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet därför att herr Werner tydligen helt och hållet missförstått mig. Jag sade några ord om politisk psykologi och politisk analys. Det hade inte det allra minsta att göra med saken i och för sig. Jag sade: Det förhållandet, att utskottsmajoritet och reservanter inte här kunnat komma fram till enahanda resultat och till en gemensam skrivning, när motiveringarna äro så gott som identiskt sammanfallande med varandra, det skulle kunna inbjuda till en liten studie i ämnet.

Som kanske herr Werner förstår var det där ett litet försök att kåsera — om det var lyckligt i formen eller inte vill jag inte själv yttra mig om.

Sedan kan herr Werner se, att vad reservanterna sagt är, att det är ett i många hänseenden betydelsefullt problem, som berörs i motionen. Det framgår tydligt av den reservation, som jag tillsammans med några andra i utskottet avgivit. Det där om den politiska analysen och psykologien hänförde sig alltså till det inre arbetet inom utskottet och resultatet av detsamma.

Herr STEN: Herr talman! Sedan andra kammaren såsom framgick av voteringsiffrorna uppenbarligen under medverkan av ledamöter från samtliga par-

tier bifallit samma yrkande, som här framstälts av herr Näsgård, och sedan jag åhört det första inlägget av reservantgruppens talesman, trodde jag, att det var meningen, att vi här utan strid skulle besluta i överensstämmelse med herr Näsgårds yrkande, d. v. s. inta samma ståndpunkt som andra kammaren. Jag skulle mycket beklaga, om vi skulle komma till något annat resultat. Jag är rädd för att skogens folk av olika kategorier skulle betrakta det som en ovänlig handling.

Vi få komma ihåg, att man har mycket stora omställningssvårigheter på detta område. Vi ha varit uppe i en årlig vedproduktion på 40—50 miljoner m³, och vi ha kommit ned till förkrigssiffrorna, som jag vill minnas voro 6—7 miljoner m³. Den enda regulator, som man har i övergångsskedet och som jag hoppas att man utnyttjar, är att man passar på att hugga ett års förlag av vedbränsle. Jag minns, att i 1936 års skogsutredning, som jag deltog i före världskriget, framstod det som ett angeläget önskemål att man alltid skulle ha minst ett års förlag av torr ved, så att man skulle kunna utnyttja vedbränslets hela värmevärde.

Vidare tillkomma skogsvårdsintressena. Nu har vedhuggningen i betydande utsträckning verkat som en skogsvårdsåtgärd. Går man tillbaka till de gamla förhållandena, blir resultatet, att man måste vidta skogsvårdsåtgärder i alla fall, och i dem kommer att ingå röjning och gallring. Om man inte kan utnyttja de sortiment, som äro lämpliga som vedbränsle, måste man låta dem ruttna ned, därför att man i alla fall genom ändamålsenliga skogsvårdsåtgärder måste sörja för att tillväxten blir så vitt möjligt den maximala.

Så försiktigt som utskottsutlåtandet är skrivet tror jag inte, att det behöver väcka några betänkligheter ens hos de ledamöter, som ha att göra med enskilda och offentliga företag av olika slag. Jag hoppas alltså, att första kammaren kommer att besluta i överensstämmelse med herr Näsgårds yrkande.

Häri instämde herr *Norman*.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels, av herr *Näsgård*, att kammaren skulle bifalla vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt och biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut, i vad det delgivits första kammaren, dels ock, av herr *Sandberg*, att kammaren skulle med godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen besluta att icke biträda andra kammarens beslut.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr *Näsgårds* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, med anledning av väckta motioner om inrättande av ett fiskets forskningsråd;

nr 35, med anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet för hushållningssällskapen att genom lantbruksnämndernas förmedling erhålla lån för inköp av gårdar att drivas som ekonomiska demonstrationsjordbruk;

nr 36, med anledning av väckta motioner angående formerna för samarbete mellan hushållningssällskap och lands-ting;

nr 37, med anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående val av lantbruksombud;

nr 38, med anledning av väckta motioner om utredning rörande organisationen av potatiskontrollen inom landet;

nr 39, med anledning av väckta motioner om anskaffande av ett statligt undersökningsfartyg av fiskebåtstyp;

nr 40, med anledning av väckt motion angående viss upplysningsverksamhet på fiskets område; samt

nr 41, med anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att förbättra beståndet av lax i svenska fiskevatten m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om uppförande av en wallboardfabrik i Mora.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 42, med anledning av väckta motioner om uppförande av en wallboardfabrik i anslutning till statens sågverk i Mora.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 185 av herr *Persson*, *Einar*, m. fl. och II: 217 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl., hade yrkats att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående uppförande av en wallboardfabrik i anslutning till statens sågverk i Mora.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 185 och II: 217 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Jon Jonsson*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herr *Einar Persson* och fru *Lindskog*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 185 och II: 217.

Herr PERSSON, EINAR: Herr talman! Det skulle kanske vara onödigt att här ta upp en debatt i denna fråga, då vi nyligen ha i stort sett diskuterat samma sak, men jag tycker nog, att denna fråga ligger på ett annat plan. Kring den minskade råvaruförsörjningen för våra skogsindustrier har på sista tiden uppstått en rätt så livlig debatt om hur man på bästa sätt skulle avhjälpa denna brist. Man har härvid pekat på en hel del olika åtgärder. Dels har man tänkt sig att plantera skog på våra kalmarker, dels har man varit inne på andra skogs-vårdsåtgärder.

Man har här alltså uppmärksammat, att vi ha en mycket god tillgång i vårt småvirke, och dit skulle jag också vilja

Om uppförande av en wallboardfabrik i Mora.

föra gallringsvirket i våra skogar. Med småvirke menar man det virke, som är under tre tum i topp. Av sådant ha vi för närvarande enligt sista riksskogstaxeringen $4\frac{1}{2}$ miljoner m^3 årligen, men om man endast räknar med det, som är mellan två och tre tum i topp, uppgår tillgången på detta virke till 2,7 miljoner m^3 årligen.

När man diskuterat, hur man skulle kunna finna lämpliga industrier, som kunde utnyttja detta småvirke, har man kanske i första hand tänkt på vår wallboardindustri. Det var väl också tanken, när den på 1920-talet anlades här i Sverige, att den skulle kunna tillgodogöra sig ett virke av sämre kvalitet än det som går till vår massaindustri.

Nu är småvirket mycket svårt att transportera. Det går nämligen inte att transportera det på samma sätt som gagnvirket, i våra flottleder. Man har visserligen på senare tid gjort försök med att bunta detta virke och så flotta det, men det är nog rätt så besvärligt, och de försök, som ha gjorts, ha inte slagit väl ut då buntarna lätt gå sönder i våra strida älvar. Andra möjligheter är transport på bilar och järnvägar, men det förra förutsätter, att det finns goda skogsbilvägar.

Det gäller alltså att förlägga en sådan industri så nära råvaran som möjligt, och då ha vi motionärer tänkt oss, att Siljanstrakten eller närmare bestämt Mora skulle vara en lämplig förläggningsort för en sådan industri.

Som var och en känner till, har ju övre Dalarna ett mycket stort sammanhängande skogsområde. Vi ha anfört några siffror i motionen. I Orsa, Mora, Älvdalens och Särna tingslag utgör den sammanlagda produktiva skogsmarken 752 821 hektar. Av denna produktiva skogsmark rår staten om 214 866 hektar. Om man tittar på dessa siffror, tycker man, som jag nyss sade, att här skulle vara en lämplig förläggningsplats för denna industri. Det sammanlagda taxeringsvärdet för statens skogar inom dessa socknar utgjorde över 10 miljoner kronor år 1946.

Det väsentligaste skälet för oss motionärer har ju varit, att man genom en

sådan industri skulle kunna ge sysselsättning åt skogsarbetarna. Det blir nog rätt så svårt att ge denna grupp av yrkesvana skogsarbetare full sysselsättning hela året, särskilt under sommartid. Det är väl ändå inte betydelsefullt för vårt skogsbruk, att denna grupp också erhåller arbete året runt. Nu säger domänstyrelsen i sitt yttrande till utskottet ingenting om arbetskraften. Man tycker, att detta är rätt egendomligt, då domänstyrelsen har många skogsarbetare. Det bör väl också vara ett intresse för domänstyrelsen att bereda sina skogsarbetare arbete året runt.

Domänstyrelsen är dock rätt välvilligt inställd till vår motion, vilket framgår av att den säger följande: »I den mån tillverkningen kan baseras på mindervärdigt virke, skulle en fabrik av tilltänkt slag sålunda vara till fördel för skogsbruket.» Man är alltså införstådd med att det skulle vara en fördel, och då skulle väl konsekvensen ha bjudit, att man skulle ha tillstyrkt en sådan utredning, varom här är fråga, men detta vill man inte vara med om utan säger, att mindervärdigt virke inte kan användas för denna wallboardindustri. Här om torde nog meningarna vara delade. Detta fick man ett belägg för när man lyssnade på de föredrag, som hölls under skogsveckan.

Man menar också i den promemoria, som är fogad till domänstyrelsens yttrande, att man genom att tillbygga den fabrik, som domänverket för närvarande har i Skinnskatteberg, skulle kunna utöka tillverkningen där. Man säger följande: »Om ytterligare råvara kan erhållas antingen genom rundved eller genom sågverkshack, torde ytterligare en pressektion i Skinnskatteberg kunna uppföras för en kostnad av ca 2 000 000 kr. lägre än vad en fristående enhet i moratrakten skulle kosta, vilken senare därjämte skulle bli en obetydligt dyrare i drift än en ytterligare sektion, som kopplas på Skinnskattebergsfabriken.»

Jag är för min del inte så helt övertygad om att detta är riktigt, ty fraktkostnaden mellan Mora och Skinnskatte-

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

berg uppgår till 3 kronor per m³, och tänker man sig att frakta t. ex. 40 000 m³ av detta småvirke mellan Mora och Skinnskatteberg, skulle detta draga en fraktkostnad av 120 000 kronor. Jag tänker här alltså, att man skulle kunna förrenta ett kapital på detta belopp och ge en ränta på 6 procent. Under sådana förhållanden kan jag inte inse, att det skulle vara ekonomiskt lyckligt att tillbygga fabriken i Skinnskatteberg, utan jag anser, att det skulle vara ekonomiskt förmånligare att uppföra en fristående fabrik i Mora.

Nu är det ju här endast fråga om en utredning, men detta har varken domänstyrelsen eller utskottet velat vara med om. Jag dristar mig i alla fall att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig och fru Lindskog.

Häri instämde herrar *Sten* och *Lindblom*.

Herr **ANDERBERG**: Utskottet har inte ansett sig kunna gå med på en skrivelse om utredning med anledning av den motion, som herr Einar Persson har väckt. Detta utskottets ställningstagande har skett efter samråd med och införskaffande av utlåtande från domänstyrelsen och AB Statens skogsindustrier. Sedan domänstyrelsen har redogjort för de olika synpunkter, som man kan lägga på denna fråga, slutar den med att kraftigt säga ifrån, att därför »får domänstyrelsen, som tillsammans med statens skogsindustrier noggrant följer spörsmålet om det mindervärdiga virkets avsättningsmöjligheter inom berörda områden, uttala att den ifrågasatta utredningen för närvarande icke kan anses vara av behovet påkallad».

Nu har herr Persson i ett längre anförande motiverat, varför denna motion väckts, och hans synpunkter äro inte utskottet främmande. De ha varit föremål för en grundlig diskussion i utskottet, där de blevo vederbörligen belysta från olika håll. Likväl stannade utskottet för att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Det ansågs vara ett bärande skäl, att det upp-

fördes en fabrik i Skinnskatteberg, som utan svårighet kan motta även det mindervärdiga bränsle, som kan komma fram i de av herr Persson omnämnda bygderna i Dalarna. För övrigt räkna vi med att det nog bör ske ett samarbete med skogsägarföreningen däruppe, så att man får initiativ också därifrån för att komma till rätta med detta problem.

Jag skall inte uppta kammarens tid mer utan ber endast att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Einar Persson och fru Lindskog vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående upptagande av förhandlingar om en revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 2, av herr *Elon Andersson* m. fl., ävensom i en likalydande, inom andra kammaren väckt motion, nr 2, av herr *Ohlin* m. fl., vilka motioner hänvisats till utrikesutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förhandlingar måtte snarast möjligt upptagas med Sovjet-Ryssland om en revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal i syfte att åstadkomma en begränsning av den svenska kreditgivning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat:

»Utskottet, som under ärendets fördragning tagit kännedom om utveckling-

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

en av ifrågavarande avtals tillämpning, har icke funnit anledning hemställa om bifall till motionärernas yrkande och får därför hemställa, att motionerna I: 2 och II: 2 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade anförts av herrar *Domö, Bergvall, Ohlin, Svensson* i Ljungskile och *Hjalmarson*, som ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Sedan riksdagen år 1948 hade att taga ställning till frågan om en eventuell revision av det svensk-ryska kreditavtalet, har utvecklingen av de svenska kreditleveranserna blivit en helt annan än den då av regeringen i utsikt ställda. Kreditbelastningen har ökat med ett hundratal milj. kronor. Risk föreligger dessutom för en ytterligare väsentlig ansvallning av kreditbeloppet till en total summa överstigande en halv miljard. Med hänsyn till riksdagens uttalande år 1948 att det vore 'utomordentligt angeläget att undvika en ökning av vår redan avsevärda kreditbelastning', hade det funnits anledning för regeringen att — liksom skett med avtal med andra stater när förutsättningarna undergått påtagliga förändringar — upptaga förhandlingar med Sovjet-Ryssland om en begränsning av nya kreditleveranser. Även i rådande läge framstår det som motiverat att upptaga förhandlingar i och för undvikande av en ytterligare stegring av kreditgivningen, vilken för vårt lands ekonomi eljest kan bli en icke ringa belastning.

Med hänsyn härtill hemställer utskottet, att riksdagen med bifall till motionerna I: 2 av herr *Elon Andersson* m. fl. och II: 2 av herr *Ohlin* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förhandlingar snarast möjligt upptagas med Sovjet-Ryssland om en revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal i syfte att åstadkomma en begränsning av den svenska kreditgivningen.»

Herr **BERGVALL**: Herr talman! Det svensk-ryska kreditavtalet hör ju till de mest omdiskuterade frågorna i svensk

politik under senare år. Även de ivrigaste tillskyndarna och förespråkarna för detta avtal lära väl i dag vara tvungna att medge, att avtalet var resultatet av en felbedömning av den ekonomiska utvecklingen i landet under de närmaste efterkrigsåren. De lära väl också vara tvungna att medge, att det i onödan ansträngt våra på många områden knappa resurser och vår knappa tillgång på arbetskraft. Och det tredje, som jag också tycker är självklart, är att man numera måste medge, att det inte alls haft det inflytande på det normala varuutbytet med Sovjetunionen vid sidan om kreditavtalet, som man förutsatte under diskussionerna före avtalets tillkomst. Detta normala varuutbyte har under dessa år varit bara en ringa bråkdel av vad man räknade med, när förhandlingarna om kreditavtalet med Sovjetunionen först togos upp. Och även med hänsyn till det något reducerade varuutbyte, som man förutsåg när kreditavtalet sedermera slöts, har likväl det rena varuutbytet vid sidan om kreditavtalet rört sig bara om ungefär en tredjedel av vad man då räknade med.

Jag skall inte gå igenom hela den långa historien från avtalets tillkomst och till nu. Den har ju varit föremål för en mångfald diskussioner, och argumenten ha väl uttömts både från talarstolarna i riksdagen och i pressen. Jag skall bara syssla med vad som har inträffat från och med år 1948.

Vid 1948 års riksdag förelåg en motion om revision av kreditavtalet. I den hemställdes om en skyndsam undersökning rörande möjligheterna att med hänsyn till landets försämrade ekonomiska läge få till stånd en revision av gällande kreditutfästelser gentemot utlandet. Jag tror, att det fanns en ganska stark och allmänt utbredd stämning för att revisionskravet i och för sig var berättigat och att det ekonomiska läget var sådant, att man inte rimligen kunde ta på sig den stora belastning, som kreditavtalet medgav. Resultatet av utskottsbehandlingen av denna motion blev emellertid ett enhälligt avstyrkande av utredningskravet från utskottets sida.

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

Varför kom detta avstyrkande till? Jo helt enkelt därför, att de upplysningar, man kunde erhålla och som främst förmedlades från regeringshåll, inneburo att man inte alls behövde vara orolig för detta avtal. Det hade reviderat sig självt. Man behövde inte räkna med som sannolikt, att kreditleveranserna skulle stiga i någon större omfattning. Man kunde räkna med att de skulle stanna vid ungefär 300 miljoner kronor.

Då detta var själva utgångspunkten och man trodde, att dessa uppgifter grundade sig på en noggrann analys av läget och att avtalet sålunda inte skulle visa sig bli en så stor belastning, som man hade anledning att befara, var det naturligt, att utskottet förhöll sig i viss mån avvisande till motionerna. Utskottet konstaterade: »Efter de upplysningar utskottet erhållit angående utvecklingen av vår kreditgivning anser utskottet icke den av motionärerna begärda allmänna undersökningen erforderlig.»

Men utskottet nöjde sig inte med detta enkla konstaterande. Det finns ett drag av stark försiktighet i utskottsutlåtandet, som visar, att man inom utskottet var medveten om att vi eventuellt skulle få en utveckling av kreditleveranserna, som inte stämde med den gynnsamma bild man gav från försvararnas sida, och man slutade därför med den konklusionen i utskottsutlåtandet, att utskottet »finner det uppenbart, att den långsamma återhämtningen i världen och vårt eget lands nuvarande ekonomiska läge gör det utomordentligt angeläget att undvika en ökning av vår redan avsevärda kreditbelastning».

Vad som sades i det utlåtandet underströks mycket markerat i den debatt, som fördes i andra kammaren. Bland annat uttalades av ordföranden för folkpartiet, att han med hänsyn till detta utskottsutlåtande fann det alldeles utslutet, att regeringen skulle iakttä fullständig passivitet »för den händelse» — för att citera ordagrant — »det skulle framträda tendenser till en väsentlig ökning av de kontrakt, som innebära svenska kreditleveranser till Ryssland

inom ramen för detta avtal». Han poängterade, att det var av vikt att detta blev fastslaget, ty han hade en känsla av att man från regeringshåll undvikit att röra vid dessa frågor.

Den socialdemokratiska andrakammargruppens ledare uttalade: »Jag vill i detta sammanhang också säga, att det inte heller föreligger någon större risk för att det belopp, för vilket leveranser, såvitt utskottet nu kan överskåda, komma att äga rum, skall väsentligt överskridas. Det kan väl i detta sammanhang röra sig i båda riktningarna.»

Detta var utgångspunkten för att man vid det tillfället avstod från att kräva ett försök att få till stånd en revision av det svensk-ryska kreditavtalet. Men, jag vill stryka under det en gång till, den andra förutsättningen för den hållningen var, att man, då ingen motsägelse på den punkten kom från regeringens sida, utgick ifrån såsom självfallet, att där-est kreditbelastningen komme att mera väsentligt ökas, skulle regeringen göra vad som stode i dess makt för att hålla kreditgivningen nere.

Jag vill för att undvika varje missförstånd tillägga, att de uttalanden, som från olika håll gjordes om att det skulle vara meningen att bryta redan ingångna kontrakt, inte ha något stöd i någonting som sagts från kriticis sida, och det har inte heller för dem varit fråga om något brytande av antalet genom en ensidig svensk åtgärd. Frågan har allenast gällt, om man skall uppta förhandlingar med Sovjetunionen för att på överenskommelsens väg söka få en revision av avtalet till stånd.

Hur har det nu utvecklats sig efter den tidpunkt då utskottsutlåtandet skrevs och då man av tillgängliga upplysningar att döma kunde räkna med att kreditleveranserna skulle hålla sig omkring 300-miljonersstreck? I dag ha de väl stigit med något hundratal miljoner, och det finns obetingat risk för att de skola stiga med ytterligare något hundratal, d. v. s. att man går upp över den halva miljarden. Läger man därtill den belastning på kreditavtalet, som är en följd av vissa tidigare krediter jämte vis-

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

sa ersättningsproblem rörande de baltiska staterna, kan man kanske komma en bra bit över de 500 miljonerna, och man har ingen garanti för att inte beloppet kan stiga ytterligare.

Jag måste med hänsyn till riksdagsbehandlingen år 1948 — utskottsutlåtandet och riksdagsdebatterna — säga, att det för mig ter sig förvånande, att man från regeringshåll inte ansett sig så bunden av detta riksdagsuttalande, att man försökt få till stånd en revision.

I och för sig är det inte något märkvärdigt att man, då utvecklingen i ett land inte blir precis den önskade, försöker få till stånd en revision av ett gällande avtal. Det ha vi gjort exempelvis med Förenta staterna i fråga om vårt stora handelsavtal. Jag förstår inte, varför man på den punkten skall ställa Sovjetunionen i något slags särklass. Man kan ju alltid göra en ordentlig kraftansträngning för att komma till ett hyggligt resultat.

Det finns ingen anledning att bagatellisera den summa det gäller. Den som hört uttalanden från regeringsbanken gång på gång, hur farligt det är att öka bostadsbyggandet med 100 miljoner kronor, hur vi inte ha råd till det ena och det andra, hur omöjligt det är med skattesänkningar, eftersom de rubba den samhällsekonomiska balansen, måste fyllas av en viss förvåning, då han konstaterar, att farhågor av den typen aldrig dyka upp i regeringsledamöternas själar då det gäller det svensk-ryska kreditavtalet. Det föres åt sidan, och man betonar, att det är en ganska bagatellartad historia.

Jag vill också säga, att utskottsutlåtandet i dag är någonting ganska originellt. Man har inte — och jag förmodar, att det beror på att man tycker att saken bränns och inte gärna vill ingå på en argumentering — åstadkommit mera än följande tre rader, när man motiverar sitt avstyrkande: »Utskottet, som under ärendets föredragning tagit kännedom om utvecklingen av ifrågasvarande avtals tillämpning, har icke funnit anledning hemställa om bifall till motionärernas yrkande.»

Jag förmodar, att man har gjort en sådan kort motivering därför att man tycker att det bränns. Men man har ändå, trots att man har skrivit bara tre rader, råkat ut för någonting som jag tycker skulle vara ur utskottets synpunkt rätt obehagligt, och som framgår, då man jämför detta utskottsutlåtande med utskottsutlåtandet av år 1948. Man säger nämligen i utlåtandet av i dag som grund för utskottets ställningstagande, att utskottet »tagit kännedom om utvecklingen av ifrågasvarande avtals tillämpning». Till detta kan man ju kort och gott konstatera, att »utvecklingen av ifrågasvarande avtals tillämpning» har blivit precis rakt motsatt den med vilken utskottet räknade år 1948 och som då var skälet till att man avstyrkte ett försök att ernå en revision av avtalet.

Utvecklingen har som sagt blivit den rakt motsatta. Kreditbelastningen har inte stannat ungefär vid den nivå, som den befann sig på år 1948, utan den har undergått en kraftig ökning — ett par hundra miljoner kronor eller mera, som det kan bli, innan avtalets giltighetstid är till ända, är ingen bagatell för vårt land.

Sedan man emellertid konstaterat detta, kommer man den här gången också, — men från en helt annan utgångspunkt, med en motivering som slår ihjäl den första — till det resultatet, att man inte skall söka få någon revision till stånd.

Mig förefaller det, som om det här problemet behandlas på ett helt annat sätt än övriga problem. Det är närmast så att man får en stark känsla av att när man talar om möjligheten att få till stånd en revision av avtalet så ger man sig in på förbjuden mark. Det är höga stängsel kring det området! Jag tror emellertid att det finns en fullgod motivering för att göra vad vi kunna för att slippa en ytterligare kreditbelastning.

Med den motivering, som jag nu anfört, herr talman, hemställer jag om bifall till reservationen.

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Ehuru jag på grund av arbetet i skolutskottet inte har varit i tillfälle att delta i utskottsbehandlingen av detta ärende, vill jag i alla fall säga ett par ord.

I anknytning till den föregående talarrens slutord vill jag först göra en formell anmärkning. Det torde vara ytterst ovanligt i den svenska riksdagens historia, att en motion, avgiven av riksdagens näst största parti och behandlande ett ärende av den vikt, som nu föreligger till kammarens behandling, avfärdas på tre rader — tre rader, som inte säga någonting alls! Har det möjligen varit svårt för utskottet att hitta en för alla godtagbar motivering för det avslagsyrkande, varmed utskottet har slutat? Vi ha ju i detta avtal visat en mycket stor generositet när det gäller krediter. Här har utskottet på ett osedvanligt sätt låtit sitt utlåtande stå under knapphetens kalla stjärna.

Det är uppenbart, att det svensk-ryska handels- och kreditavtalet av 1946 inicks — från svensk sida — under felaktiga förutsättningar eller under falska förespeglningar. Jag skall tillåta mig att som bevis härför citera ett par yttranden i riksdagen av den föredragande handelsministern, statsrådet Myrdal. Han sade den 13 november 1946 bland annat: »Jag utgår från att herr Ohlin delar min, andra nationalekonomers och andra förnuf-tiga människors uppfattning, att den nuvarande knapphetssituationen icke kan komma att bestå längre, än en tidrymd som kan räknas i månader eller något år.»

Det var i november 1946. Man måste verkligen även nu säga: Med vilken ringa visdom styres icke världen! Statsrådet Myrdal yttrade vidare i samma debatt, att avtalet vore »ett led i depressionsförberedelserna». Andra talare på regeringssidan gingo ännu längre i denna utläggning.

Fyra år ha snart gått, sedan dessa ord fölls, och ännu se vi inga tecken till den lågkonjunktur, som regeringen och statsrådet Myrdal ville bekämpa bland annat med detta avtal. Tvärtom — under en tid, då vi haft brist på varor och

brist på arbetskraft, då vi strängt ha fått begränsa våra egna investeringar, ha vi mot kredit fått göra investeringar i främmande länder. Krediten bara till Ryssland torde nu komma att överskrida en halv miljard kronor, och leveranserna ha till icke ringa del gällt varor, som vi ytterst väl skulle ha behövt i vårt eget land.

Naturligtvis kunna vi icke ensidigt bryta ett avtal. Något sådant har heller icke begärts. Vad motionärerna önskat är blott, att förhandlingar skola upptagas med Sovjetunionen om en revision av avtalet. Sådana förhandlingar ha upptagits tidigare med andra stater och betyda icke vare sig en prestigeförlust för den part, som inleder förhandlingarna, eller en förnärmelse mot den andra parten. Vad som avses är ju ingenting annat än en för båda parter frivilligt godtagbar revision. Hela det system av mycket kortfristiga handelsavtal, som vi haft under senare tid, är ju bland annat dikterat av en strävan att anpassa avtalen efter snabbt förändrade situationer. Det är under en sådan tid icke en orimlig tanke, att ett mera långfristigt avtal kan bli föremål för revisioner i anpassningens tecken.

Det är emellertid en annan prestige-fråga, som är inkluderad, och det är regeringens. Vi ha redan sett, att den föredragande departementschefen, statsrådet Myrdal, gick till verket med vissa förutfattade och felaktiga meningar. Man får väl förmoda, att han övertygat åtminstone sina regeringskamrater om att de voro riktiga. Och regeringar — liksom partiledningar — ha en alltför mänsklig lust att framstå som omänskligt felfria. Man har emellertid helt enkelt spekulerat fel. Detta är inte så märkvärdigt, ty planushållning är inte en så lätt sak, så länge människan saknar profetians gåva, och den gåvan kommer hon väl alltid att vara förutan. Även den bästa regering behöver felräkningspengar, och ingen annan kan betala dessa felräkningspengar än folket självt.

Indirekt har man emellertid genom arten av sin argumentering erkänt, att avtalet var i behov av en revision. När man

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

år 1948 tog upp revisionstanken i en motion, som avslogs, sades från försvararnas sida, att det ryska kreditavtalet hade reviderat sig självt, dels därigenom att man för tillfället icke behövt åtaga sig några större kreditutfästelser, dels därför att man för framtiden icke räknade med någon väsentlig ökning av kreditbeloppen, som då uppgingo till 300 miljoner kronor. Man räknade med andra ord med att avtalets miljardutfästelse icke skulle behöva aktualiseras. Ännu i årets remissdebatt anslåg utrikesministern optimistiska tonfall. För närvarande torde det icke vara möjligt att se lika lätt på kreditutfästelsernas omfång. Det kan väl knappast förnekas, att krediten till Ryssland nu fått en sådan omfattning, att den utgör en allvarlig belastning på vår ekonomi. Mer än halva årsproduktionen 1950 av svenska bostäder skulle kunna betalas med de insatser, som denna kredit har krävt.

När man vänder sig mot revisionstanken anför man vidare, att vårt ekonomiska läge nu är bättre än det var 1946 och 1948. Det ligger något i detta — men därmed har man väl också erkänt, att det ursprungliga avtalet icke varit anpassat för de ekonomiska förhållanden som rådde i vårt land 1947, 1948 och 1949. För min del betvivlar jag, att det passar för 1950 — men det beror mycket på den vidare utvecklingen bland annat av kreditutfästelserna.

Den svenska riksdagen blir aldrig något Oxfordmöte. Men låt oss göra ett djärvt tankeexperiment! Vi tänka oss, att vår värderade andre vice talman i ett anfall av total Cauxanda träder fram till talarstolen, rycker och sliter i dess mässingsarmar, så att det knakar i estradens bokvirke, och fritt säger hela sanningen. Vad skulle han inte kunna säga? Jag kan inte göra efter den bohemiskt eleganta stil, vari han skulle kläda sina högst moraliska tankar. Hans stil är — såsom vi alla veta — oefterhärmligt personlig. Herr andre vice talmannen var för övrigt gripen av Cauxanda redan 1946, när han förklarade, att vi måste dra åt svängremmen för att genomföra avtalet.

Men låt oss i stället göra ett annat tankeexperiment — med en helt anonym riksdagsman, herr X, gripen av renaste Oxfordanda. Skulle han inte ha kunnat hålla ett tal av ungefär följande innehåll? — Vi hade 1946 en entusiast som handelsminister, med stor förmåga att rycka med sig både unga och gamla, särskilt om de icke voro härdade mot hans förföriska charm. Han var en obotlig optimist och trodde, att det var hans självklara uppgift att varje år frälsa världen. Han skrev visserligen pessimistiska böcker, men det var endast för att visa hur illa det skulle gå, om man icke anammade hans storvalna planer. Och så stor var kraften av hans nationalekonomiska lärdom, att vi följde honom. Det var förskräckligt dumt. Men vi trodde då, att den ekonomiska planeringen var en relativt lätt sak, och vår handelsminister ryckte oss med sig, även när vi icke förstodo honom. Inte ens vi, som sutto i utrikesnämnden, fingo veta något, förrän det var för sent. Det finns alltså förmildrande omständigheter. Men detta till trots måste jag bekänna mina misstag och försöka få dem rättade så långt det går. Naturligtvis måste vi handla som hederliga män även mot ryssarna. Vi skola uppriktigt tala om för dem hur vi ha det och be dem vara med om en revision. Misslyckas vi i detta, få vi tyvärr uppfylla våra förpliktelser.

Herr talman! Jag tror uppriktigt sagt inte, att Cauxandan kommer att bli så total. Vi komma icke att få höra ett sådant anförande som det jag nu har skisserat! Människans intelligens har en vidunderlig förmåga att lura eller undergräva hennes moral. När denna debatt är slut, skall första kammaren antaga utskottets förslag, med dess obefintliga motivering. Men en eller annan av majoritetens medlemmar skall måhända i sina okontrollerade och mera djärva drömmar hålla det tal, som bäst skulle ha passerat herr andre vice talmannen eller den anonyme riksdagsmannen herr X.

Jag hälsar för min del, herr talman, med glädje en utvidgning av det internationella varuutbytet. Det innebär, att

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

alla länder få göra de produktiva insatser som passa dem och att — i specialiseringens tecken — ett större välstånd kan byggas upp. Jag skulle också med tillfredsställelse se ett vidgat handelsutbyte med Ryssland. Jag beklagar sålunda, att handelsutbytet med Ryssland — utan krediter — icke har fått en större omfattning. Ideologiska motsättningar få därvid icke stå hindrande i vägen. Men det måste vara en stor olägenhet för ett land som vårt att leverera stora varumängder till utlandet på sådana villkor, att en motsvarande införsel av varor, som vårt land behöver, icke kommer till stånd.

Självklart anser jag, att avtal skola hållas — men jag anser också, att ett förslag att revidera ett avtal icke kan betraktas som ens ett försök till ett avtalsbrott.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr GJÖRES: Herr talman! Utgångspunkten för den motion, vars behandling inom utskottet utmynnat i ett avslagsyrkande, som de båda föregående talarna tyckte var väl knapphändigt motiverat, är de överläggningar som skedde i riksdagen år 1948 i anledning av en motion rörande utredning om vår kreditbelastning på grund av åtaganden åt skilda håll. I anledning av denna motion — som i denna kammare inte föranledde ett ords debatt, men som i andra kammaren blev föremål för rätt ingående överväganden — uttalade utskottet, att utskottet fann det uppenbart, »att den långsamma återhämtningen i världen och vårt eget lands nuvarande ekonomiska läge gör det utomordentligt angeläget att undvika en ökning av vår redan avsevärda kreditbelastning».

När man studerar detta utskottsutlåtande finner man, att hela den behandling av frågan, som då ägde rum, tog sikte på att undvika en ökning av den *totala* kreditbelastning, som vi då hade enligt våra olika åtaganden. Den doktrin, som sedermera har utvecklats och som här i dag med mycken ensidighet

har förfäktats, vill göra gällande, att utskottet år 1948 tog sikte uteslutande på vårt avtalsförhållande till Sovjetunionen. Det finns i utskottsutlåtandet, såvitt jag kan förstå, ingenting som ger stöd för denna mycket ensidiga tolkning av utskottets ståndpunkt.

Det är visserligen riktigt, att i den debatt, som fördes i andra kammaren, sovjetavtalet framhävdes mycket starkt, och de bedömningar, som man då gjorde beträffande avtalsutvecklingen på denna punkt, uppmärksammades också från olika håll.

I det läget hade vi, såsom herr Bergvall nyss erinrade om, kommit fram till att de beställningar, som hade avslutats inom ramen för kreditavtalet, stannade vid någonting sådant som 300 miljoner kronor — jag skulle tro, att den exakta siffran var 317 miljoner kronor — och det uttalades från skilda håll den förmodan, att någon ytterligare större ökning av beställningar knappast vore att förvänta. I så måtto har utvecklingen de bägge senare åren inneburit en stark korrigerings av denna bedömning, som det nu har gjorts beställningar på kanske uppåt 100 miljoner — jag kan inte säga exakt hur mycket. I detta belopp ingå de även i pressen apostroferade båtbeställningarna, som man år 1948 icke hade någon anledning att räkna med.

Emellertid återgår jag till vad som var själva kärnpunkten i utrikesutskottets utlåtande vid 1948 års riksdag, nämligen den *totala* kreditbelastningen. Denna var då mycket betydande. Den uppgick till icke mindre än 1 473 miljoner kronor. Däri ingingo i främsta rummet de stora krediterna till våra grannländer och vidare den stora krediten till Storbritannien, vilken kredit hade formen av en betalningsöverenskommelse, som innebar en bindning av betydande pundtillgodohavanden. Enbart kreditbeloppet till Storbritannien uppgick våren 1948 till 329 miljoner kronor. Inalles var då, såsom jag nyss sade, kreditbelastningen 1 473 miljoner kronor, och utskottets uttalande om angelägenheten att undvika en ytterligare

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

ökning av denna kredit tog — såvitt man förstår det, om man inte vill lägga in rent partipolitiska biavsikter i tolkningen — sikte på den totala förändringen i kreditbelastningen.

Under de år, som sedan ha gått, ha dessa förhållanden i viss mån ändrats. I fråga om Sovjetunionen har självklart, allteftersom beställningarna ökat, kreditbelastningen också stigit. Den uppgår nu — den 30 april i år — till 237 400 000 kronor. Andra kreditengagemang från svenska statens sida ha däremot minskat. Den totala kreditsumman uppgår till 1 156 miljoner kronor, alltså avsevärt mindre än vid den tidpunkt år 1948, då man förde den här diskussionen. Man kan sålunda säga, att den utveckling som har ägt rum sedan våren 1948 har inneburit en ganska betydande avlastning av den kredittunga, som olika avtal, slutna mellan Sverige och andra stater, då hade medfört för oss.

Utifrån den bedömning av utrikesutskottets utlåtande, som jag här har gjort och som jag tror är den riktiga, har det icke heller från regeringens sida funnits anledning att företaga några revisioner av ingångna avtal. Det är emellertid tydligt, att den utveckling av beställningarna inom det ryska avtalets ram, som nu har skett under det senaste året, kommer att leda till att kreditbelastningen på grund av Sovjetunionens köp här kommer att öka under det följande året. Men jag skulle knappast tro att man ens med den stora ökning av beställningarna, som figurerade i herr Bergvalls föreställning, ändå kommer upp till samma belopp i fråga om total kreditbelastning som vid den tidpunkt då riksdagen tog ställning till utrikesutskottets utlåtande år 1948.

Om det ryska avtalet kan man naturligtvis diskutera ganska mycket. Herr Andrén har här velat frammana någon Oxfordanda, någon bekännelsens anda. Jag är för min del beredd att bekänna, att jag redan vid den tidpunkt då detta avtal ingicks var av den mening, att det var för stort tilltaget och att det inte svarade emot de försörjningsmöjligheter som man då kunde räkna med

att vårt land hade eller kunde komma att få de närmaste åren. Men även om man hade stannat vid ett avtal av de dimensioner, som jag för min del skulle ha velat rekommendera och i de förberedande instanserna pläderade för, måste man säga, att den senare utvecklingen har kommit att korrigera också denna uppfattning om avtalets rimliga storlek. Jag kan gärna säga, att jag för egen del hade föreställt mig, att leveransåtaganden på ungefär 725 miljoner kronor skulle ha varit någonting som svarade mot våra möjligheter. Om nu kreditens omfattning stannar vid den halva miljard, som jag tror herr Bergvall antytt, visar det, att den i verkligheten inte ens kommer att bli så stor som den enligt min mera försiktiga bedömning kunde få bli. Den kommer i själva verket att bli betydligt mindre.

Här har också anmärkts, att det varuutbyte vid sidan av kreditleveranserna, som man då räknade med och som ju ingick som ett allmänt annex i avtalskomplexet, har blivit mycket litet. Att så har blivit fallet är, det måste man säga, en besvikelse. Men jag tror att man måste vara ganska försiktig då man söker bilda sig en uppfattning om varpå det beror att det direkta varuutbytet vid sidan av kreditavtalet har fått så liten omfattning.

Jag har också varit handelsminister här i landet ett slag, och jag har därför haft anledning att under ett visst skede mycket nära följa den inre utvecklingen av det här avtalsförhållandet. Jag kan i bekännelsestil ytterligare säga, att det i varje fall under en viss avtalsperiod — jag talar bara om den period som jag personligen mycket väl känner till — förnämligast berodde på svensk oförmåga att leverera varor, att det direkta varuutbytet med Sovjetunionen, eller rättare sagt vår export dit, fick så liten omfattning som faktiskt blev fallet.

Det undandrager sig mitt bedömande, vilka omständigheter som kunna ha bidragit till att varuutbytet även under de senaste två åren har blivit så litet. Men i varje fall manar mig den erfarenhet, som jag haft av förhållandena till myc-

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

ket stor återhållsamhet när det gäller att bedöma, var orsakerna kunna ligga till att det direkta varuutbytet har blivit så litet.

Vi stå nu knappt ett och ett halvt år från den tidpunkt då de första fem åren av avtalsperioden ha löpt ut, och jag måste säga att det för mig ter sig såsom något ganska opraktiskt, för att inte använda ett mycket starkare ord, att i detta ögonblick, då en mycket väsentlig del av de gjorda beställningarna ligga halvfärdiga eller mer än halvfärdiga, riva upp en diskussion med vår handelspartner om det avtal som nu har varit i kraft sedan 1946. Och jag skulle knappast tro, att det ens från motionärernas sida är allvarligt menat att man skulle ge sig ut i sådana förhandlingar.

Ja, herr talman, det här blev mer än de tre rader, som av de föregående ärade talarna ha ansetts vara genom sin knapphet odiösa. Jag vet inte om den utförligare utläggning jag här har gjort faller dem bättre på läppen, men jag ber i alla fall, herr talman, att med hänvisning till vad jag nu har sagt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGVALL (kort genmäle): Herr talman! Utskottets ärade talesman ägnade sig i hög grad åt en analys av vad utskottets utlåtande år 1948 innebar. Den analysen är riktig så långt, att det är klart att vad utskottet där behandlade icke enbart var frågan om kreditgivning till Sovjet, utan också rörde sig om kreditgivningen till övriga länder, men såvitt jag har kunnat finna både av den erfarenhet jag har av utskottsbehandlingen och av en genomgång av kammardebatten vore det en efterrationalisering att tro att utskottsutlåtandet, såsom det skrevs, avsåg att vi, om vi kunde få till stånd en minskning av krediten på andra håll, skulle acceptera en ökning av kreditgivningen till Sovjetunionen. Jag ber bara den föregående ärade talaren tänka sig in i det ganska paradoxala förhållandet att vi skulle ha skrivit det rent ut i utlåtandet, att om vi kunde få några återbetalningar exempelvis från Norge

och Danmark, då skulle vi ha rätt och möjlighet att öka kreditgivningen till Sovjetunionen. Det är litet rakt på sak, men det skulle ju vara andemeningen i den tankegång, som, enligt vad herr Gjöres gör gällande, var utskottets. Hela diskussionen, som jag kunde se den då, rörde sig om att man inte hade anledning att revidera avtalet med Sovjetunionen därför att detta avtal hade reviderat sig självt. Det fanns ingen rimlig risk för att leveranserna skulle komma att öka. Det fanns, för att tala med herr Fast, i stället möjlighet att det skulle kunna röra sig i bägge riktningarna. Jag vet att det finns ett senare uttalande av annan innebörd från ett statsråd, men jag är på det klara med, och jag tycker att det framgår ganska tydligt av andrakammardebatten, att man gick ut ifrån att man skulle försöka undvika en ökning av kreditgivningen till Sovjetunionen, sedd som isolerat faktum. Jag tror som sagt att den andra ståndpunkten är en efter-rationalisering, vilket man kanske också kan se om man studerar en liten debatt som fördes om vissa justeringar i protokollet i andra kammaren.

Jag vill också säga att det i och för sig är glädjande att höra att herr Gjöres var så framsynt, att han redan på ett tidigt stadium rekommenderade ett totalt kreditbelopp på 725 miljoner kronor, men jag kan konstatera att det icke har någon beviskraft om man säger att den summan är större än den kredit som det nu är anledning att räkna med att vi få ge, ty så mycket är klart, att vi allihop sågo på Sveriges ekonomiska läge litet annorlunda när man förhandlade om detta avtal än vi sedan ha fått anledning att se på detta. Om summan 725 miljoner kronor vid den tidpunkten representerade en klok försiktighet, så kan den summan ändock behöva högst väsentligt korrigeras i belysning av de ekonomiska svårigheter som vi i fortsättningen ha fått.

Jag vill också säga att den argumentering, som berör mig minst gynnsamt i det här sammanhanget, är den, att nu återstår det bara ett och ett halvt år. Den måste ju betyda, att om man tar den kortaste avtalsperioden — det finns ju

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

möjligheter till leveranser senare — så är det för sent att förhandla. Jag måste säga att det är klart att det är en drawback att det är bara ett och ett halvt år kvar. Regeringen har försuttit de två åren mellan 1948 och 1950, och därför har tiden blivit så knapp, att herr Gjöres kan tala om att det bara återstår ett och ett halvt år. Personligen tycker jag att anmärkningarna mot regeringen därför måste bli ännu mycket starkare.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag kan fatta mig ganska kort efter det inlägg i debatten som har gjorts av herr Bergvall.

Jag vill börja med att ge herr Gjöres, min ärade vän, en komplimang för hans tal. Det var ett anförande i bästa Caux-anda, präglat av saklighet och ärlighet. Jag skall ändå tillåta mig att göra ett par kommentarer till hans inlägg.

Jag behöver inte gå in på innebörden av utrikesutskottets beslut av år 1948, helt enkelt därför, att jag inte berörde den saken i mitt första uttalande. När herr Gjöres anmärker att den återstående avtalstiden är så kort, att redan detta förhållande bör göra att riksdagen icke kan inledas i någon frestelse att begära en revision, vill jag först och främst hänvisa till den argumentering som herr Bergvall har presterat mot detta påstående. Jag vill emellertid dessutom tillägga, att erfarenheterna från den sista tiden ha visat, att dessa kreditutfästelser komma i accelererad fart. Därför torde det nog finnas anledning att taga upp denna fråga. Därtill kommer emellertid att det är en ganska lång frist som skall gälla för de krediter som beviljas under denna femårsperiod; om jag inte misstänker mig är det en period på femton år. Det vore säkerligen anledning att taga upp frågan, om vi verkligen ha råd att vänta så länge som femton år för att få tillbaka de pengar som det här gäller.

Herr talman! Jag tror att tiden för min replik är ute, och jag kan sluta.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag har deltagit i hand-

läggningen av detta ärende i utrikesutskottet, och jag har inte reserverat mig mot utskottets beslut att hemställa, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Att jag inte har reserverat mig beror på att jag tror att det inte är mycket att vinna med en framställning till Ryssland om att upptaga förhandlingar om en revision av avtalet. Såsom herr Gjöres har nämnt, återstår det inte längre tid än ett och ett halvt år till dess avtalet utgår. Jag tror inte att det skulle leda till något resultat, om man nu hemställde om förhandlingar med Ryssland. Det har ju också alltid sina sidor att upptaga dylika förhandlingar, och kanske inte minst nu, dels därför, att man ju kan fråga sig, hur den andra parten kommer att uppfatta en sådan hemställan, dels därför, att avtalet nu löper och att vissa beställningar äro utlagda hos leverantörer inom vårt eget land. Det betyder ju också något.

Vidare har jag för min del alltid känt det såsom en hederssak att man såvitt möjligt skall hålla ingångna avtal och uppfylla deras förpliktelser. Det skall inte förnekas att detta åtagande, som vi gjorde 1946, var alldeles för stort för våra förhållanden, men de som då stodo för ledningen inom vårt land voro ju ganska sangviniska. De gävo krediter åt det ena landet efter det andra, och varför skulle vårt land inte då även ge kredit åt Ryssland? Vår ekonomiska ställning liksom vår valutabehållning var ju då förhållandevis mycket stark, och detta gjorde att vi ansågo oss tåla vid dessa krediter, men detta kreditavtal har ju ändå blivit en viss belastning i olika avseenden.

Jag gav visserligen vid behandlingen inom utrikesutskottet och riksdagen vid den tiden icke i vidare mån än som anfördes i den reservation som avgavs vid utskottets utlåtande uttryck för att jag ansåg att avtalet gällde en för stor summa, och därför kan jag inte hänvisa till något sådant uttalande, men nog hade jag själv den uppfattningen att det var alldeles för stora åtaganden vi då gjorde. Det sades ju visserligen, att vårt fria handelsutbyte med Ryssland

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

skulle ökas om vi voro villiga att lämna denna kredit, men förhoppningarna härpå ha ju inte infriats, och de komma sannolikt inte heller att göra det. Nu synes det mig i varje fall i detta läge vara en viss tröst att avtalet inte har blivit utnyttjat i större utsträckning än som har blivit fallet. Det är väl snarare en fördel i det läge vari vi nu befinna oss. Som frågan nu ligger till få vi väl därför försöka bära de förpliktelser vi ha åtagit oss, och det bör ju lända till en viss lärdom.

Om man alltså kan peka på åtskilligt som det skulle vara önskvärt att uppnå ifråga om avtalet, kan jag inte se att man har någonting att vinna på ett bifall till motionärernas förslag.

Jag behöver inte nu uppehålla mig vid gången av ärendet — det har gjorts förut — och inte heller behöver jag peka på att vi, samtidigt som vi lämna kredit exempelvis åt Ryssland, erhålla hjälp och stöd västerifrån genom Marshallplanen. Detta tyder icke på att vårt ekonomiska läge är sådant att vi borde ha åtagit oss sådan kredit som detta avtal innebär, men i det läge som denna fråga nu befinner sig tror jag inte att vi ha något att vinna på vad som i reservationen föreslås.

Jag kommer, herr talman, fördenskull att stödja utskottets hemställan.

Herr von HELAND: Herr talman! Herr Sandberg har tidigare i kväll på ett mässterligt sätt kåserat om vilka underliga vågar en riksdagsman kan vandra under ett valår. Frågor som man hoppas skola göra sig i valrörelsen haussas upp i högsta möjliga grad. Otviveltaktigt är denna fråga en dylik fråga, som man önskar haussa upp såsom ett lämpligt objekt i valrörelsen.

Att jag särskilt vågar påpeka detta beror på att jag har läst högerns och folkpartiets tidningspress. Jag tar som exempel Dagens Nyheter.

Dagens Nyheter's ledare i denna fråga betecknar oss bondeförbundare såsom några skygga bondeförbundare, som stödjade detta tvivelaktiga utskottsutlåtande.

Då jag är en av de där skygga ledamöterna i utskottet, kan jag inte underlåta att yttra mig i frågan, och jag gör det på ett sätt som kanske är lämpligt med hänsyn till det sätt, på vilket högern och folkpartiet ha lagt upp den här frågan.

Man torde säkerligen kunna erinra sig hur vi ifrån vårt håll på ett mycket tidigt stadium, när regeringen efter kriget skulle börja att »skörda frukterna», framförde en mycket skarp kritik emot handels-, kredit- och investeringspolitiken, som enligt vårt förmenande skulle leda till en katastrofal situation, vilket ju också inträffade. Det är kanske lämpligt att påminna om hur genom frisläppningen av handeln man tömde vår valutareserv på mer än två miljarder under åren 1946 och 1947, till stor del genom onödig lyximport. Vidare har utrikesministern i en sammanställning visat hur vi även på några år lånade ut och skänkte bort mer än 3 miljarder kronor. Slutsumman blir alltså någonting mellan fem och sex miljarder kronor, en fantastisk summa på så kort tid för vårt lilla land.

Emot denna handels- och kreditpolitik var det till en början endast bondeförbundet som opponerade sig. Högern och folkpartiet drevo till och med på denna liberalisering av handeln ända tills rysskrediten blev aktuell, då man tydligen tyckte det började gå för långt. Jag hänvisar till riksdagsprotokollen bland annat från första kammaren, av vilka det framgår att det nu sagda är riktigt relaterat.

De borgerliga voro sålunda eniga där-om, att i det läge som uppstått skulle det ryska avtalet medföra en för stor belastning för svensk ekonomi och produktionsförmåga. Jag var med i den kommitté, som utarbetade den borgerliga reservationen, och konstaterar, att även om de borgerliga vid det tillfället helst hade velat gå på rent avslag, så ansåg man sig inte kunna göra detta med hänsyn till det läge den socialdemokratiska regeringen åstadkommit. Reservationen blev sålunda endast en demonstration mot regeringens politik att försätta riksdagen och svenska folket i ett besvärligt läge.

Det är tydligen nödvändigt att lämna

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

denna historik, varvid man samtidigt kan göra den reflexionen, att högern och folkpartiet i år tyckas bortse ifrån att ett avslagsyrkande år 1946 hade varit mera motiverat och haft ett bättre utgångsläge än ett revideringsyrkande år 1950. Herr Gjöres har ju bland annat på ett mästerligt sätt påvisat detta, hur läget sålunda har förändrat sig, om man skall betrakta rysskrediten ur vårt ekonomiska läges synpunkt. Man bör även uppmärksamma att de svenska industrierna ju i praktiken själva avgöra om de önska ingå några exportavtal. Den under det sista året starkt ökade kreditsumman har liksom vissa uttalanden visat att önskemålen om beställningar stegrats. Detta har ju tidigare anförts, och man har då särskilt pekat på båtbeställningarna under det sista året. Den svenska varvsindustrien löper säkerligen risk att bli den första industrigrenen som kan drabbas av brist på sysselsättning och därmed arbetslöshet. Vi böra väl inte bortse från detta vid vår bedömning av rysskrediten, liksom inte heller från andra statliga krediter och kreditrisker. Jag vill erinra om att jag i onsdags begärde rösträkning just i samband med andra krediter, som gällde 300 miljoner kronor och vid vilka 30 miljoner kronor skulle lämnas för konsignationslager. Man måste väl bedöma alla dessa frågor på en gång och inte bara resonera om enda kredit.

Det är givetvis onödigt att upprepa de av herr Gjöres redan anförda skälen för att det är mindre lyckligt att följa högerns och folkpartiets reservation. Jag tillhör även dem som i likhet med herr förste vice talmannen anse det synnerligen viktigt att, om man gör en överenskommelse, man också försöker att hålla den. Om revideringsyrkandet skulle bifallas, torde ingenting därmed vinnas, ty ingen tror väl — inte heller herr Bergvall, antar jag — att ryssarna skulle släppa ett för dem fördelaktigt avtal utan full kompensation. Om det å andra sidan inte finnes något intresse för ryssarna att utnyttja avtalet, så behövs ej heller någon revidering av detsamma.

Därutöver, herr talman, skulle jag vilja rikta en kritik mot regeringen för att

den icke i god tid upptog förhandlingar med ryssarna om hur det skulle förfaras vid en eventuell devalvering av svenska kronan. Jag tror att den dubbelsidiga förlust, som Sverige åsamkades i samband med devalveringen, var onödigt och att man skulle ha kunnat åstadkomma en överenskommelse med ryssarna i den frågan, om man i god tid hade upptagit förhandlingar därom.

Slutligen bör framhållas att det från svensk sida — på den punkten vill jag rikta en hemställan till handelsministern — givetvis måste förutsättas att den varierande skuld, som Sverige haft till Ryssland såsom resultat av den årliga normala handeln, även i fortsättningen blir oreglerad och varierande med hänsyn till kommande affärsmöjligheter. Skulle man från rysk sida önska upptaga förhandlingar om principerna för den normala handeln, då borde det enligt mitt förmenande också finnas anledning att från svensk sida föra in diskussionen på kreditavtalet, så att hela det rysk-svenska handelsutbytet skulle komma under omprövning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i den här frågan. Efter herr Andréns tal kan jag inte underlåta att säga ett par ord, men jag svävar ännu i tvivelsmål om vad det var som föranledde herr Andréns att apostrofera mig den ena gången efter den andra. Jag tyckte att herr Andréns inte ens var spirituellt, som han älskar att vara eller kallas att vara. Han talade mycket dunkelt, och jag kan inte få fram någon mening ur hans tal. Jag vill inte påstå att jag är någon specialist på ryssavtalet. Jag minns från de första gångerna då vi diskuterade ryssavtalet, att det var herr Bertil Ohlin, den dåvarande handelsministern, som tog upp saken och till och med nämnde den summa som avtalet skulle omfatta. Det var ju synd att Per Albin Hansson, när han bildade sin regering, inte behöll herr Ohlin som handelsminister.

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

Om han hade gjort det, hade herr Ohlin säkert i dag stått på skansen och kämpat för bibehållande av det avtal som han skulle ha undertecknat.

Det förefaller mig som om det inte skulle vara rent mjöl i påsarna hos alla som uppträda i den här frågan. Det förefaller mig som om det skulle vara utslutande politiska spekulationer som ligga bakom, och eftersom jag anser att man i fråga om affärer, som det dock här gäller, bör hålla de politiska spekulationerna borta, tycker jag att särskilt herr Ohlin, som ju en gång i tiden har givit signalen till det här avtalet, borde hålla sig fri ifrån sådant.

I övrigt kan jag instämma med herr förste vice talmannen, som påpekade att man bör hålla ett avtal som man en gång har ingått. Jag kan gå så långt att jag säger att jag tror att avtalet var överdimensionerat när det ingicks, men det är ju en sak för sig. En annan sak är, att när man har träffat ett avtal på felaktiga förutsättningar, skall man försöka hålla det ändå. Herr Ohlin smet ifrån sitt löfte, som han hade avgivit någon gång under de sista krigsåren — eller kanske det var året efter kriget — men den nuvarande regeringen har inte lika lätt att smita ifrån sina avtal.

Varken det som herr Bergvall har sagt eller ännu mindre det som herr Andréen har sagt har övertygat om att deras avsikter äro renhjärtade. De ha, förefaller det, spekulerat i att det är valår i år, men det tycks som om de skulle ha spekulerat fel. De ha inte fått sina egna med sig. Jag ser i utskottets utlåtande att herr Skoglund, herr Andréens berömda partivän, som är antecknad såsom närvarande i utskottet, inte har antecknat sig som reservant. Jag vet inte om det betyder att han ogillar herr Andréens uppträdande här i dag eller om det betyder någonting annat. Jag bara konstaterar faktum. Jag tycker i alla fall att jag för närvarande har anledning att instämma med herr Skoglund, som tydligen har samma mening som jag, att man skall hålla ett avtal som man har ingått.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDRÉEN (kort genmäle): Herr talman! När jag hörde herr andre vice talmannens inlägg mot mig, förstod jag att det var riktigt som han sade, när han påstod att han inte hade begripit vad jag hade sagt. Jag kan försäkra herr andre vice talmannen att jag endast sade en rad artigheter till honom; jag beklagar själv att de inte voro spirituella.

När jag nu har begärt ordet igen, är det emellertid inte för att säga detta, utan för att tala om för andre vice talmannen, att hans kommentar till utskottsutlåtandet byggde på ett tryckfel. Högern har nämligen endast en representant för andra kammaren i utrikesutskottet, och den representanten är herr Hjalmarson. Herr Hjalmarson har reserverat sig, men herr Skoglund i Doverstorp har inte kunnat göra det. Jag vill endast lämna denna förklaring till herr andre vice talmannen, så att inte han eller någon annan skall kunna påstå att andra kammarens höger är splittrad i denna fråga, såsom han försökte antyda.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag vet inte, om det egentligen är någon anledning för en regeringsmedlem att deltaga i denna debatt om en motion, som en majoritet i utrikesutskottet har avstyrkt, men om jag inte tar till orda, kanske jag utsätter mig för risken att herr Andréen förklarar, att det är någonting högst ovanligt i riksdagens historia, att när det näst största partiet har väckt en motion, det inte kommer ett uttalande också från regeringsbanken vid sidan om det utförligare utlåtande från utskottet, som han redan har framställt anspråk på. Jag skall därför be att få säga några ord.

Herr Bergvall stödde sig i sin argumentering i mycket hög grad på 1948 års uttalande av utrikesutskottet. Herr Gjöres har visat upp, att utvecklingen har blivit sådan, att det inte finns något hinder för ett fortsatt utnyttjande av krediterna inom den ram, som är sannolik, utan att man kommer i strid

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

med utskottsuttalandet, som naturligtvis i och för sig endast var ett önskemål. Det var inte såsom herr Bergvall gjorde gällande ett preciserat direktiv för regeringen, utan det var endast ett önskemål av utskottet.

För min del kan jag inte se annat än att herr Gjöres har fullständigt rätt i sin tolkning, och jag tror att var och en, som objektivt läser utskottets utlåtande, måste i likhet med mig komma till det resultatet, att det inte är herr Gjöres, som har eftertionaliserat uttalandet, utan herr Bergvall som gjort det. Jag kan mycket väl förstå herr Bergvall, ty omedelbart efter det utlåtandet kommit, var det några demagogiskt anlagda folkpartitidningar, som gjorde en utomordentlig affär av utlåtandet och tolkade det just enligt sitt eget önsketänkande och sade: »Nu har riksdagen satt en bestämd gräns för kreditengagemangen gent emot Ryssland, och nu är alltså regeringen bunden därav.» Det var förklaringen i några av folkpartiets tidningar, och jag kan förstå, att herr Bergvall gärna vill eftertionalisera en smula i den riktningen.

Det föreföll också, som om herr Bergvall för att försvara sin tolkning av utskottsutlåtandet ville göra gällande, att det skulle vara någonting mycket besynnerligt, om riksdagen hade talat om kreditbelastningen i dess helhet och inte bara i förhållande till Ryssland och menat att den kunde ökas i förhållande till Ryssland om den minskades gent emot andra länder. Det verkade, som om han rent av ansåg, att det var något omoraliskt att resonera på det sättet. I själva verket är det ju ett resonemang, som ständigt föres i samband med varje avtal, där det förekommer ett kreditengagemang. Från Sveriges sida studerar man kredittermometern och tar reda på hur det är med våra engagemang och om vi kunna ge ytterligare krediter. Då sitter man inte och moraliskt väger de olika länderna och säger: »Vi kunna inte öka krediten till det här landet. Då kanske vi hellre borde ge en större kredit till ett annat land, som står oss närmare eller som vi tycka bättre om.» Man

mäter inte med så förfärligt fina mått, när man sluter handelsavtalen.

Dessutom tycks herr Bergvall alldeles ha förbisett, att det inte gällde frågan om ett nytt kreditavtal med Ryssland, utan det gällde, huruvida vi skulle stå fast vid det redan slutna avtalet eller försöka ge oss in på förhandlingar om en revision av det, och det är någonting helt annat än ta ställning till frågan om ingående av nya kreditavtal.

Herr Bergvall försökte också med den allvarligaste min i världen framställa det så, att avtalet var en mycket farlig belastning för vår ekonomi och att det fanns så utomordentligt starka skäl att försöka åstadkomma en revision. Men såsom den kloke politiker han är kunde han inte undgå att också ta i betraktande den möjligheten, att den andra parten inte skulle acceptera en revision av avtalet, och då tog han det med ganska stort jämnmod. Då finge vi fullfölja avtalet, men då hade vi i alla fall gjort någonting.

Om man lägger mera politiska synpunkter på saken, kan jag lätt förstå, att det skulle vara ytterst smakligt för herr Bergvall och hans parti att få regeringen att göra en *démarche* i en fråga, där regeringen har en verkligt dålig förhandlingsposition, och sedan kunna säga: »Se, vilka klåpare ni äro, som inte lyckats med det här!» Det måste nämligen vara så, att vi skulle få en ganska dålig förhandlingsposition — det kunna vi gärna vara ense om. Antag att vi hänvände oss till Ryssland och sade, att visserligen antogo regeringen och riksdagen detta avtal 1946 med en beräknad totalkredit av en miljard kronor, men nu ha sedan dess förutsättningarna för detta avtal ändrats till den grad, att vi måste begära förhandlingar om en revision. Vi måste då omedelbart få denna replik från den andra parten: »Ja, men det är inte längre tal om en miljard. Det är inte ens tal om halva det beloppet. Är det inte ett tillräckligt tillgodoseende av edra synpunkter?» Skulle vi verkligen kunna säga, att en revision, som skulle betyda en ytterligare sänkning av kreditbeloppet, skulle vara nödvändig på

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

grund av det nödställda ekonomiska läge, vari Sverige nu befinner sig? Varken herr Bergvall eller herr Andrén kan på allvar tro, att vi verkligen skulle ha en god förhandlingsposition, om vi försökte följa deras råd att begära en revision.

Även om vi, när vi ingingo avtalet, överskattade våra möjligheter, har utvecklingen i alla händelser visat, att avtalet inte har lett till några mera besvärande konsekvenser för oss. I detta ögonblick kunna vi överblicka vad som ytterligare kan ske. Det är inte någonting som med hänsyn till våra kreditförpliktelser och handelsförbindelser i det hela taget innebär någon stor andel i våra engagemang, och det kan inte betyda någon verklig svårighet för oss. Då tycker jag för min del, att vi kunna vara så pass stolta, att vi säga, att vi fullfölja avtalet. Det kan inte vara någon prestigesynpunkt i dålig bemärkelse. Vi begära inte att få t. ex. 50 miljoner kronor mindre i kreditengagemang, än som skulle bli följden, om vi inte få till stånd en revision. Det är verkligen för små belopp, som det kan bli fråga om, för att vi skulle vilja taga upp en sådan förhandling, förefaller det mig.

Jag kan inte hjälpa, att jag med heundran lyssnade till både herr Bergvall och herr Andrén, eftersom de allt igenom kunde behålla en saklig ton och försöka göra det intrycket på kammaren, att det här är en ytterst allvarlig fråga, som gäller vår framtida ekonomi och balansen i våra affärsförbindelser och ingenting annat. Det finns, mena de, inte ett spår av partipolitik i detta.

När riksdagen 1948 senast debatterade denna fråga, var det en mycket animerad diskussion i andra kammaren mellan motionären, herr Ljungqvist, som redan då ville ha en revision, och herr Ohlin, som hade all möda i världen att avvärja revisionskravet. Herr Ljungqvist drog fram en valannons från folkpartiet, där man redan förskottat revisionskravet, och förklarade, att det enligt folkpartiets mening var nödvändigt att åstadkomma en revision av detta fördrävbringande ryska handelsavtal. Herr

Ohlin fick då förklara, att annonsen var inlämnad så tidigt, att den kom att stå där även sedan han själv fått klart för sig, att ett revisionskrav var omotiverat. Nog var det ändå litet politik i frågan 1948, och nog går det litet politik i frågan även 1950, mina herrar.

Herr BERGVALL: Herr talman! Jag måste först uppehålla mig vid det som var huvudtemat i såväl herr Gjöres' anförande som utrikesministerns anförande nu, och det är innebörden av utrikesutskottets uttalande 1948.

Jag tror att man får en ganska klar uppfattning om hur fullkomligt omöjlig såväl herr Gjöres' som utrikesministerns ståndpunkt är, om man går till protokollet över andrakammardebatten. Det var nämligen ingen debatt i första kammaren. Jag har protokollet framför mig här och har gått igenom hela referatet av debatten.

I debatten yttrade herr Ohlin: »Såvitt jag kan förstå måste det, om riksdagen godkänner detta utskottsutlåtande, vara alldeles uteslutet att regeringen därefter skulle iakttaga fullständig passivitet för den händelse det skulle framträda tendenser till en väsentlig ökning av de kontrakt, som innebära svenska kreditleveranser till Ryssland inom ramen för detta avtal. Jag tror att det är av vikt att detta blir fastslaget, ty både utrikesministern och handelsministern ha vid vissa tillfällen måhända visat en benägenhet att ställa regeringen åt sidan när det gällt avtalets fullgörande i större eller mindre grad i praktiken.»

Efter herr Ohlin uppträdde som talare i debatten herr Fast, ordförande i den socialdemokratiska andrakammargruppen. Han sade icke ett ord, som gick emot den tolkning, herr Ohlin givit av utskottets utlåtande. Herr Fast talade om det självreviderande avtalet, ett uttryck som vi ha hört från många håll, inte minst från regeringsbänken. Herr Fast slutade med följande ord: »Jag har med det anförda endast velat yrka bifall till utskottets förslag. Något sådant yrkande var icke ställt när jag begärde ordet. Ha-

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

de jag väntat med att begära ordet tills herr Ohlin hade talat och yrkat bifall till utskottets förslag, kunde jag kanske ha avstått från att yttra mig.» Sålunda icke ett ord till reaktion mot den tolkning, herr Ohlin har givit av utrikesutskottets uttalande.

Nästa talare var herr statsrådet Wigforss, dåvarande finansminister, och i det korta yttrande, som han hade, sades inte ett ord till invändning mot herr Ohlins tolkning.

Jag hoppar över ett par yttranden av herrar Ljungqvist, Fast och Ohlin. Där efter kommer ett yttrande av en för hans excellens herr utrikesministern icke okänd person; det var nämligen hans excellens själv som yttrade sig. Hans anförande upptar en sida i protokollet, och däri förekommer icke ett ord till gensaga mot den Ohlinska tolkningen av avtalets innebörd. Sedan finns det ingenting mera betydelsefullt i den debatten.

Efter att ha gått igenom protokollet och konstaterat, hur debatten förlöpte, måste jag nog säga att — med beaktande även av den erkännansvärda passlighet, som man onekligen från regeringens sida brukar visa, när det gäller att polemisera med herr Ohlin — var och en av kammarens ledamöter bör finna det uppenbart, vilken tolkning av utrikesutskottets utlåtande som är en eftertionalisering. Innebörden var, att om kreditleveranserna till Sovjet stego, skulle man försöka att på överenskommelsens väg ernå en modifikation.

Det är utomordentligt intressant att såsom en kontrast till utrikesministerns yttrande i dag, när han viftar bort den påfrestning på vår ekonomi, som kreditleveranserna innebära, ställa uttalanden, som man eljest hör från regeringsbänken. Jag har aldrig påstått, att dessa leveranser på kredit till Sovjetunionen försätta oss i nödläge, men jag har haft anledning att vid upprepade tillfällen jämföra dem med belopp, som varit på tal i andra sammanhang och om vilka man från statsrådsbänken får höra de allra största veklaganden och lamentationer. De beloppen, som alls inte varit större än vad dessa kreditleveranser

avse, ha av regeringen karakteriserats såsom i och för sig innebärande betydande risker för den samhällsekonomiska balansen. Jag vill inte säga, att jag alltid varit så imponerad av dessa uttalanden. Ibland ha de varit lika överdimensionerade som svensk-ryska kreditavtalet. Jag måste säga, att om de uttalandena varit överdimensionerade, blir utrikesministerns uttalande i detta sammanhang i någon mån underdimensionerat.

När utrikesministern ironiserar över att man på folkpartihåll — han vände sig direkt mot herr Ohlin — år 1948 avstyrkte en revision av avtalet men nu är så ivrig att få en sådan, bortser han från det enda väsentliga i denna historia, nämligen att man 1948 från regeringshåll bibragtes den uppfattningen på basis av de undersökningar och utredningar, som regeringen hade gjort, att det var fråga om ett avtal, som reviderat sig självt. Så långt vill jag ge utrikesministern rätt, att har man ett avtal, som har reviderat sig självt — det var uppfattningen på regeringshåll då, och det har sagts vid olika tillfällen i olika debatter — är det verkligen en överflödsåtgärd att begära förhandlingar för att få avtalet reviderat. Men det har visat sig, att den uppfattning, som låg till grund för 1948 års avvissande beslut, var orealistisk. Kreditleveranserna ha ökat, och det finns anledning att räkna med en ytterligare tillväxt.

Jag förstår inte, varför det är så förfärligt konstigt att begära förhandlingar med Sovjetunionen, när man kan förhandla med alla andra. Jag har en känsla av att man i detta sammanhang på regeringshåll placerar Sovjetunionen i särklass och anser att man noga skall akta sig för att ingå i förhandlingar med Sovjetunionen. Jag skall inte närmare analysera den saken. Jag får väl i det fallet ägna mig åt att avlyssna yttrandena, men nog tror jag att man kan göra ett försök utan att därför draga över sig så stora obehag och risker, som man talar om.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Om revision av 1946 års svensk-ryska kreditavtal.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Det är bara två punkter, som jag skall beröra.

Herr Bergvall tycks inte anse, att en minskning av kreditengagemangen från en miljard till ungefär en halv miljard innebär, att avtalet reviderat sig självt. Fortfarande ha vi det läge, som vi hade 1948, även om kalkylerna visa något större belastning nu än de då inneburo. Men vid sidan av denna förändring i belastande riktning har det, såsom herr Gjores tidigare har belyst, skett förändringar i motsatt riktning.

Vad beträffar debatten 1948, förvånar det mig, att herr Bergvall inte läste upp de korta rader, som herr Wigforss yttrade. Kanske jag får be honom att göra det nu.

Herr **BERGVALL**: Jag skall be att få efterkomma utrikesministerns önskemål. De korta raderna av herr Wigforss lydde på följande sätt: »Eftersom herr Ljungqvist ställde en direkt fråga till regeringen om regeringen har för avsikt att i överensstämmelse med motionens önskemål taga upp förhandlingar om revision av olika avtal, så kan jag bara på den frågan svara, att inte minst efter det utskottsutlåtande, som här föreligger, har regeringen ingen sådan avsikt.»

Det innebär sålunda icke något som helst uttalande i den fråga, som jag diskuterade, d. v. s. innebörden av utskottsutlåtandet, utan det innebar från herr Wigforss' sida bland annat en hänvisning just till detta på oriktiga förutsättningar grundade utskottsutlåtande, som gjorde att han inte ville göra något åt saken. Kvar står alltså, att tolkningen av utskottsutlåtandets innebörd är alldeles självklar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr Wigforss' uttalande innebar, att det inte fanns någon anledning att företa någon revision, allra minst efter utskottets utlåtande. Herr Bergvall vill ju tolka utskottet så, att regeringen eventuellt skulle företa en

revision, om de och de händelserna inträffade.

Herr **BERGVALL**: Jag måste konstatera, att utskottet byggde sin uppfattning på att krediterna icke skulle öka något väsentligt. Om det förhållandet fortbestod, avstyrkte utskottet revision. Det var under den förutsättningen debatten fördes. Om man fick en avvikelse från det som var själva grunden för utlåtandet, måste naturligtvis också slutsatserna bli helt andra.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergvall* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad utrikesutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergvall* begärde rösträkning, verkställdes, nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ang. snabbare publicering av kamrarnas debatter.

Ja — 60;

Nej — 22.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående bidrag till f. d. materialförvaltaren L. Mårtensson för fortsatt forskning i fråga om riksdagens bondestånd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. snabbare publicering av kamrarnas debatter.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om anställande av försök för möjliggörande av en snabbare publicering av kamrarnas debatter.

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 166, hade herrar *Holmbäck* och *Näsgård* hemställt, att riksdagen ville låta anställa försök för möjliggörande av en snabbare publikation av debatterna vid kamrarnas sammanträden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet bland annat erinrat om att fullmäktige i riksgäldskontoret den 20 oktober 1949 uppdragit åt riksgäldsdirektören att i samråd med sekreterarna i riksdagens kamrar och representanter för riksdagsstenograferna samt eventuellt vederbörande tryckerier verkställa en undersökning, huruvida ett preliminärt debattprotokoll vore möjligt att åstadkomma efter de angivna förutsättningarna och att i så fall jämväl utreda frågan om de ökade kostnader, som kunde uppkomma.

Utskottet hade därefter för egen del anfört:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, är frågan om en snabbare publicering av protokollen över kamrarnas debatter f. n. föremål för utredning genom riksgäldsfullmäktiges försorg. Sådana av motionärerna förordade försök

med framställning av protokoll, som föreligga tryckta dagen efter debatterna, ha också nyligen verkställts i båda kamrarna. I avvaktan på utredningens slutförande vill utskottet, under åberopande av sina år 1947 gjorda uttalanden, nu endast uttrycka den förhoppningen, att anordningar skola kunna träffas, varigenom denna för den politiska diskussionen så viktiga fråga skall trots de tekniska svårigheter, som onekligen föreligga, kunna inom en nära framtid lösas på ett tillfredsställande sätt.

Då motionens syfte sålunda redan är tillgodosett, får utskottet hemställa, att förevarande motion I: 166 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Vid denna sena timma och efter den nys avslutade stora debatten skall jag endast tillåta mig att uppta kammarens tid ett par minuter, och det med att framställa en fråga.

Det ärende, som vi nu ha att behandla, rör frågan om snabbare publicering av riksdagens protokoll. Såsom kammarens ledamöter veta, har man gjort två försök med snabbare publicering av protokollet vid innevarande års vårsession. Den kanske förnämsta anledningen till att man önskar snabbare publikation av riksdagens protokoll är, att pressen skall kunna få ett tillförlitligt material för sitt bedömande av riksdagsärendena och att därigenom allmänheten snabbt skall kunna få pålitliga underrättelser och pålitliga ledande artiklar att läsa.

Det har emellertid slagit mig, att de protokoll, som nu ha publicerats snabbt och som ha haft preliminär karaktär, icke ha använts av pressen. Får jag med anledning därav, herr talman, till bankoutskottets ordförande ställa frågan: Ha icke dessa preliminära protokoll, som ha utarbetats vid två tillfällen under denna riksdag, delgivits tidningarna? Ha dessa inte på förhand fått reda på att försök beträffande snabbare publikation skulle företagas? Ha de inte fått det, har ett viktigt syftemål med försöken inte kunnat uppfyllas, nämligen att se, vilken betydelse den snabbare pro-

Ang. snabbare publicering av kamrarnas debatter.

tokollföringen kan ha och vilken nytta man kan få av den.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Ja, herr talman, jag har inte kännedom om vilken kommunikation som har ägt rum med pressen, men åtminstone det första försöket med snabbare publicering av protokollet omnämndes i tidningarna dagen efter, och därav torde framgå, att en kommunikation har skett. Att tidningarna inte ha utnyttjat den snabbare publiceringen — jag förmodar att herr Holmbäck menar, att de skulle ha skrivit ledare om de ärenden, som förekommo — kan man kanske inte förvåna sig över. Jag minns faktiskt inte vad det rörde sig om för sammanträden, men jag tror inte att de ärenden, som omnämndes i de protokollen, voro av någon större politisk innebörd. Därför kan man kanske både förstå och förlåta, att några uttalanden inte ha förekommit i tidningarna. Det betyder ju inte, att vid en framtida snabbare publicering av samtliga protokoll dessa inte komma att utnyttjas av tidningarna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag tillåter mig då att uttrycka det önskemålet, att nästa gång det sker ett sådant försök, som nu är i fråga, protokollet omedelbart tillställs tidningarna, så att man ser, om de begagna det och vilken nytta de ha av det.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 45, med anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrläggningsföretag i Stockholms län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående ändrade regler för framställande och besvarande av interpellationer och enkla frågor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts i 1950 års statsverksproposition gjorda framställning om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för omskifte å Tybble by i Askers socken, Örebro län;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1950/51 till Odling av gummiförande växter samt till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till understöd åt jorddelningsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 291, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivel-

se, nr 293, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.34 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.